

Εργασία για το μάθημα εκπόνηση και συγγραφής επιστημονικής μελέτης

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ
(Μελέτη άρθρων του περιοδικού «Σύγχρονο Νηπιαγωγείο»)

Ντόντου Αρούς
0200108
8^ο εξάμηνο
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης

Βόλος, 2004

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.:	3917/1
Ημερ. Εισ.:	22-09-2004
Δωρεά:	Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός:	ΠΤ – ΠΠΕ
	2004
	NTO

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Αριθμός σελίδας

Περίληψη	
Εισαγωγή.....	3-7
Ορισμοί ανάγνωσης και γραφής.....	3-5
Λόγοι επιλογής του θέματος.....	5-7
Επισκόπηση Βιβλιογραφίας	
Θεωρητικοί προβληματισμοί για τη διδασκαλία της ανάγνωσης και της γραφής.....	8-13
Εναλλακτικές μέθοδοι εκμάθησης.	14-21
-Η μέθοδος Montessori.....	14-15
-Οι γενικές Fernald.....	15-17
-Η μέθοδος των Orton-Gillingham.....	17-18
-Δομητική προσέγγιση.....	19-21
Ανάγνωση και γραφή στην προσχολική ηλικία.....	22-27
Α. Προαναγνωστικό στάδιο.....	22-24
Β. Προγραφικό στάδιο.....	24-27
Μελέτη.....	28-104
Ευρήματα παιδαγωγικών περιοδικών στη βιβλιοθήκη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.....	28-29
Ιστορική αναδρομή του περιοδικού «Σύγχρονο Νηπιαγωγείο».....	29-32
Η Ταυτότητα	33-35
Μελέτη άρθρων του περιοδικού «Σύγχρονο Νηπιαγωγείο», που αφορούν την ανάγνωση και τη γραφή.....	36-104
Συζήτηση-Σχολιασμός.....	105-116
Σχολιασμός της αλλαγής σπουδών στην ανάγνωση και τη γραφή.....	105-106
Προσωπική εκτίμηση.....	106-107
Σκοπός του Νηπιαγωγείου.....	107-110
Το νέο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών για την ανάγνωση και τη γραφή.....	111-116
Βιβλιογραφία.....	117
Ευχαριστίες.....	118
Βιογραφικό.....	119

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το θέμα της εργασίας παρουσιάζει θέματα που αφορούν την ανάγνωση και τη Γραφή στη προσχολική ηλικία. Στην εργασία παρουσιάζεται η ανάλυση άρθρων του περιοδικού «Σύγχρονο Νηπιαγωγείο» που αφορούν την Ανάγνωση και τη Γραφή. Αρχικά αναφέρονται οι ορισμοί και η σημαντικότητα της Ανάγνωσης και της γραφής. Στη συνέχεια παρατίθενται οι θεωρητικοί προβληματισμοί για τη διδασκαλία αυτών. Ακολουθούν οι μέθοδοι εκμάθησης της Montessori, του Fernald και της δομητικής προσέγγισης. Έπειτα από τις γενικές θεωρητικές απόψεις για την ανάγνωση και τη γραφή, το θέμα ειδικεύεται ως προς τη διδασκαλία τους στα παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Μετά από μια θεωρητική επισκόπηση πάνω στο θέμα της Ανάγνωσης και της Γραφής γίνεται η μελέτη του περιοδικού «Σύγχρονο Νηπιαγωγείο». παρουσιάζεται η ιστορική αναδρομή του περιοδικού και η ταυτότητα του. Μετά τη πρώτη γνωριμία ακολουθεί η Μελέτη των άρθρων της τρίτης έκδοσης του περιοδικού που αναφέρονται στην ανάγνωση και τη γραφή.

Κατά τη διάρκεια της τρίτης έκδοσης του περιοδικού «Σύγχρονο Νηπιαγωγείο»,1998-2004, σημειώνεται αλλαγή του αναλυτικού προγράμματος σπουδών που αφορά την ανάγνωση και τη γραφή, η οποία δίνει το έναυσμα για σχολιασμό και σύγκριση. Τέλος παρατίθεται το νέο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών για την ανάγνωση και τη γραφή σύμφωνα με το Δ.Ε.Π.Π.Σ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΟΡΙΣΜΟΙ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗΣ

Η ανάγνωση και η γραφή είναι αλληλένδετες διαδικασίες που αφορούν την κατάκτηση του γραπτού λόγου. Η ανάγνωση ορίζεται ως μια λειτουργία κατά την οποία αποκρυπτογραφούμε το συμβολικό σύστημα ενός γραπτού μηνύματος με στόχο την απόσπαση του εννοιολογικού του περιεχομένου και την επίτευξη της επικοινωνίας. Η γραφή αποτελεί την αντίστροφη αυτής της λειτουργίας κατά την οποία ένα μήνυμα κωδικοποιείται με βάση το συμβολικό σύστημα του γραπτού λόγου επιδιώκοντας επίσης την επικοινωνία.

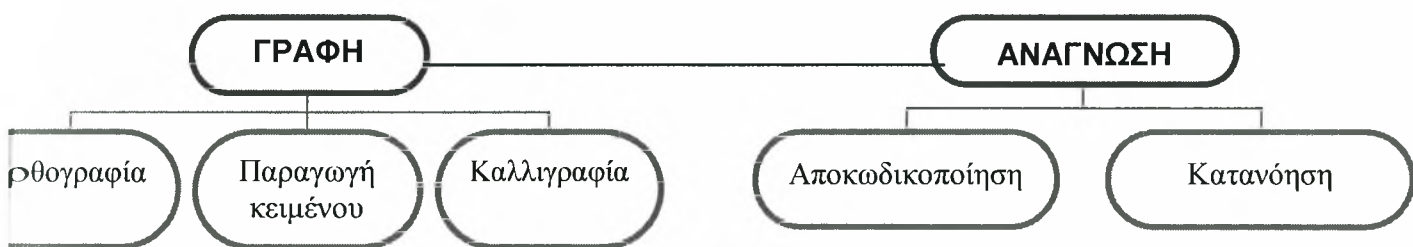
Η ανάγνωση είναι ένα πολυσύνθετο φαινόμενο που αναπτύσσεται σε 3 διαστάσεις:

1. την γνωστική
2. τη συναισθηματική
3. τη κοινωνική διάσταση

Για να είναι ένα παιδί σε θέση να διαβάσει πρέπει να κατέχει τη τεχνική αποκρυπτογράφησης ενός γραπτού μηνύματος, η οποία διακρίνεται στην αποκωδικοποίηση του μηνύματος (Baar & Sadow, 1985. Zigmond, Vallecorsa, Silverman 1983). Αυτά τα δυο μέρη της τεχνικής δεν είναι τοποθετημένα ιεραρχικά, αλλά αναπτύσσονται παράλληλα και αλληλεπιδρούν. Κατά την ανάγνωση το παιδί χρησιμοποιεί πληροφορίες όπως είναι η αναγνώριση συμβολών και η σύνθεση τους, παράλληλα όμως αξιοποιεί μια σειρά από σημασιολογικές και συντακτικές-γραμματικές προσδοκίες. Συνδυάζοντας όλες αυτές τις πληροφορίες το παιδί

καταφέρνει να αποκωδικοποιήσει και να κατανοήσει το σημασιολογικό μέρος του γραπτού μηνύματος.

Η γραφή είναι ένα από τα πλέον απαιτητικά μέρη του λόγου και περιλαμβάνει όλες εκείνες τις δεξιότητες που επιτρέπουν στο παιδί να εκφράσει τις ιδέες ή τα συναισθήματα του σε ορθή, σύμφωνα με το συμβολικό σύστημα της γλώσσας, γραπτή μορφή. Με αυτή την έννοια η γραφή δε περιλαμβάνει μόνο την ορθογραφία ή την καλλιγραφία αλλά και την παραγωγή κειμένου.

ΛΟΓΟΙ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

Η Ανάγνωση και η γραφή αποτελούν πρωτεύοντα κοινωνικό-πολιτισμικά στοιχεία κάθε χώρας. Συμβάλουν στην άμεση και απαραίτητη επικοινωνία ανθρώπων και λαών. Οι άνθρωποι κάθε ηλικίας χρησιμοποιούν την ανάγνωση και την γραφή για την κάλυψη της καθημερινής επικοινωνιακής τους ανάγκης, για μάθηση, ενημέρωση και πληροφόρηση, αλλά και με την ιδιαίτερη χρήση τους έρχονται σε επαφή με τεχνολογικές, επιστημονικές και πολιτισμικές αξίες.

Ενώ παλαιότερα η γραφή και η ανάγνωση αποτελούσε προνόμιο, πλέον στον Σύγχρονο κόσμο αποτελεί μια δεδομένη ανάγκη, η οποία διδάσκεται ανεξαιρέτως σε όλους από μικρή ηλικία. Ειδικότερα τα τελευταία πέντε χρόνια με την αλλαγή του Φ.Ε.Κ. ΤΟ 1999 η ανάγνωση και η γραφή διδάσκεται από το νηπιαγωγείο. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός της απόλυτης αναγκαιότητας αλλά και σημασίας των δυο αυτών στοιχείων αλλά συγχρόνως και λόγω της κατάλληλης και ανάλογης αντιληπτικής ικανότητας που έχουν αναπτύξει τα ίδια τα παιδιά μέχρι την νηπιακή ηλικία. Είναι αλήθεια πως τα νήπια έχουν την ικανότητα να αφομοιώσουν τα δεδομένα και την γνώση της ανάγνωσης και της γραφής και να έρθουν σε μια πρώτη επαφή μαζί τους έτσι ώστε να έχουν κατάλληλες βάσεις και να είναι προετοιμασμένα για τις πρώτες τάξεις του δημοτικού.

Η νηπιαγωγός πρέπει να είναι κατάλληλα προετοιμασμένη για την διδασκαλία της ανάγνωσης και της γραφής. Προσπαθεί να μυήσει τα παιδιά στον κόσμο της ανάγνωσης και της γραφής ώστε εκούσια τα παιδιά να συνεργαστούν και να επιθυμούν την μάθηση αυτών. Η νηπιαγωγός εκπαιδευτικά είναι υπεύθυνη για την πρώτη τους επαφή με την γλώσσα. Δεν πρέπει απλά να μεταδώσει γνώση αλλά κυρίως τη σημασία αυτής.

Η εξέλιξη της ανάγνωσης και γραφής στον χώρο του νηπιαγωγείου μου προκάλεσε ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Το θέμα αυτό με ευαισθητοποίησε και θέλησα να το προσεγγίσω από επιστημονικής άποψης. Κατάλληλο μέσο θεώρησα το επιστημονικό περιοδικό «Σύγχρονο Νηπιαγωγείο» που περιείχε άρθρα για την ανάγνωση και την γραφή. άρθρα γραμμένα από επιστήμονες, παιδαγωγούς, νηπιαγωγούς. Θεωρίες, έρευνες και πρακτικές, προσωπικές εμπειρίες των ίδιων των νηπιαγωγών μου κίνησαν το ενδιαφέρον ακόμη περισσότερο. Πραγματικά είναι ένα σπουδαίο παιδαγωγικό θέμα που με αφορά άμεσα και σίγουρα θα με απασχολήσει στην μελλοντική μου καριέρα.

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΓΡΑΦΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ

Η διδασκαλία της ανάγνωσης και της γραφής βασίζεται σε μια άκαμπτη μεθοδολογία με αποτέλεσμα να μην εξασφαλίζεται η κατάκτηση τους από όλα τα παιδιά. Η διδακτική του γραπτού λόγου έχει αποτελέσει θέμα πολλών αντιπαραθέσεων, οι οποίες εστιάζουν την προσοχή τους στην αποτελεσματικότητα των μεθόδων διδασκαλίας της πρώτης ανάγνωσης και γραφής και στην φιλοσοφία που αποτελεί την βάση των διαφόρων προσεγγίσεων των διδακτικών μεθόδων.

Κύριο σημείο των αντικρουόμενων απόψεων είναι η έμφαση που δίνεται κάθε φορά σε μια από τις δυο βασικές διαστάσεις της ανάγνωσης: δηλαδή στην αναγνώριση και απόδοση των γραπτών συμβολών (αποκωδικοποίηση) και στη παραγωγή και εξαγωγή νοήματος (κατανόηση). Η εφαρμογή μιας διδακτικής μεθόδου που στηρίζεται μόνο σε μια από τις δυο παραπάνω διαστάσεις είναι δυνατό να οδηγήσει σε μη επιθυμητά αποτελέσματα.

Όταν η διδασκαλία επικεντρώνεται αποκλειστικά στον χειρισμό των συμβολών, τα παιδιά καλούνται να χειριστούν τεχνικές δραστηριότητες που είναι αποκομμένες από το νόημα και τις έννοιες. Αφού εξασφαλιστεί η ικανότητα των παιδιών να χειρίζονται με ευχέρεια τις παραπάνω δραστηριότητες, είναι δυνατό να προγραμματιστούν άλλες δραστηριότητες στις οποίες τα παιδιά βρίσκουν νόημα και λογική. Είναι πιθανό τόσο τα παιδιά, έχοντας ήδη κουραστεί από τα επαναλαμβανόμενα λεκτικά παιχνίδια και τις τεχνικές ασκήσεις, να πιστέψουν ότι δε μπορούν να αντλήσουν ευχαρίστηση από αυτό το μάθημα και να εγκαταλείψουν την ενασχόληση μαζί του (Bettelheim & Zelan 1981). Από την άλλη πλευρά μια διδασκαλία που παραβλέπει τον χειρισμό των συμβολών, την αποκωδικοποίηση, και

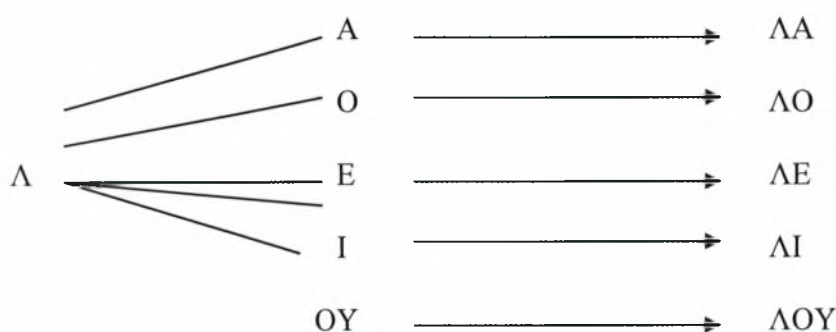
υιοθετεί αποκλειστικά μια προσέγγιση αναζήτησης νοήματος χρησιμοποιώντας αλλά στοιχεία (μια ζωγραφιά, την εικόνα των λέξεων ή το μάντεμα) δεν εκμεταλλεύεται τις δυνατότητες για σχηματισμό και παραγωγή λέξεων που ενέχονται στην φύση των αλφαβητικών γλωσσών. Το παιδί αργεί να κυριαρχήσει στο γραπτό λόγο και αρκετά συχνά αποτυγχάνει, καθώς ο κώδικας δε διδάσκεται καθαρά αλλά προσδοκάται πως κάποια στιγμή θα ανακαλυφθεί από το ίδιο το παιδί. Το κλειδί για την ομαλή μετάβαση στον κόσμο της συνύπαρξης του αφηρημένου και του αυθαίρετου (του γράμματος ως σύμβολου) με το λογικό και το συγκεκριμένο (το νόημα) φαίνεται να βρίσκεται στο συγκερασμό και την μίξη των προσεγγίσεων.

Στη χώρα μας η συζήτηση γύρω από την επιλογή της κατάλληλης μεθόδου διδασκαλίας για την εκμάθηση της ανάγνωσης ξεκίνησε από τις δεκαετίες του 1950-1960 με την αντιπαράθεση μεταξύ των οπαδών της αναλυτικό-συνθετικής και των οπαδών της ολικής μεθόδου. Τα δυο άκρα στη περίπτωση αυτή εστιάζουν στη βασική θεώρηση της διδασκαλίας : από τα μέρη προς το όλο (δίνοντας έμφαση στη σύνθεση) ή από το όλο προς τα μέρη (δίνοντας έμφαση στην ανάλυση).

Η αναλυτικό-συνθετική μέθοδος προέκυψε από την εξέλιξη των συνθετικών μεθόδων: αφού τα παιδιά διδαχτούν κάποια γράμματα, αναλύουν λέξεις (που σχηματίζονται από τα γράμματα αυτά) σε συλλαβές και γράμματα και στη συνέχεια τα συνθέτουν φτιάχνοντας ξανά συλλαβές και λέξεις κατάλληλα επιλεγμένες (μέθοδος των παραδειγματικών ή πρότυπων ή αρχοειδών λέξεων-αλφαβητάριο του Gedicke 1791, στο Κανταρτζι 1999).

Η συνθετική μέθοδος υιοθετήθηκε από τα αναγνωστικά των τελευταίων χρόνων της Τουρκοκρατίας μέχρι και τις αρχές του αιώνα μας. Εφαρμογές αυτής της μεθόδου αποτελούν η αλφαβητική, η αλληλοδιδασκτική και η φωνητική μέθοδος. Στοιχεία της συνθετικής μεθόδους συναντούμε ακόμα και σήμερα στους πίνακες

σύνθεσης σύμφωνα με φωνήεντα, η οποία αναπτύχθηκε στα μέσα του προηγούμενου αιώνα

Η δεύτερη θεώρηση, η αναλυτική-ολική, δίδασκε στα παιδιά να αναγνωρίζουν προτάσεις που στη συνέχεια ανέλυαν σε λέξεις, συλλαβές και γράμματα. Κύριος εκφραστής της αναλυτικής μεθόδου ήταν η αναλυτική μέθοδος ή μέθοδος Decroly που στην πατρίδα μας εφαρμόστηκε κυρίως κατά τις δεκαετίες 1950-1960 καθώς συνδυάστηκε με την εφαρμογή της ενιαίας συγκεντρωτικής διδασκαλίας. Η εφαρμογή της ολικής μεθόδου ποτέ δεν γενικεύτηκε αλλά στηρίχθηκε στη πρωτοβουλία κάποιων εκπαιδευτικών. Η συγκεκριμένη μέθοδος στηρίχθηκε στην ανάλυση του όλου στα μέρη που το απαρτίζουν (Γαβρεσέα, 1937) και η διαδικασία που ακολουθείται είναι η εξής: το συμπέρασμα μια συζήτησης στην τάξη διατυπώνεται σε πρόταση, που στα αρχικά στάδια τα παιδιά τη διαβάζουν μηχανικά.

Η δυο «αντίπαλες» μέθοδοι συγκρίθηκαν σε όλες τις διαστάσεις της διδακτικής πράξης σε μια και μοναδική μελέτη που διεξήγαγαν ο Βιγγοπουλος και Τσακαλος (1974) στα πρότυπα δημοτικά σχολεία της Παιδαγωγικής Ακαδημίας της Λαμίας. Οι δυο μέθοδοι εφαρμόστηκαν κατά υποδειγματικό τρόπο και τα

αποτελέσματα τους είναι παρόμοια σε όλες τις παραμέτρους που αξιολογήθηκαν. Ωστόσο η αναλυτικό-συνθετική μέθοδος υπερτερεί καθώς αποδεικνύεται οικονομικότερη στην εφαρμογή της.

Ολική προσέγγιση της γλώσσας

Το να μάθεις να διαβάζεις είναι τόσο φυσικό όσο το να μάθεις να μιλάς.

Η κατανόηση του νοήματος είναι ο σκοπός της διδασκαλίας, ακόμη και στη πρώτη ανάγνωση.

Δεν υπάρχει καμία διάκριση μεταξύ των «μαθαίνω να διαβάζω» και «διαβάζω και μαθαίνω».

Ενθαρρύνονται το ρίσκο και το μάντεμα της λέξης που βασίζονται στο νόημα.

Η λογοτεχνία προτείνεται ως το μοναδικό υλικό για διδασκαλία.

Η χρήση ασκήσεων για πρακτική εφαρμογή και εξάσκηση δεξιοτήτων καθώς και η χρήση τετραδίων ασκήσεων δεν καλλιεργούνται.

Μέθοδοι που εστιάζουν στον κώδικα

Το να μάθεις να διαβάζεις δεν είναι μια φυσική πράξη, απαιτείται διδασκαλία.

Η αναγνώριση της λέξης είναι απαραίτητη για την κατανόηση, συνεπώς είναι απαραίτητη η εκπαίδευση στις δεξιότητες αναγνώρισης.

Η μάθηση της ανάγνωσης προηγείται της ανάγνωσης για μάθηση.

Η ανάγνωση είναι μια ακριβόλογη πράξη, το μάντεμα βάση νοήματος δεν καλλιεργείται.

Το διδακτικό υλικό είναι τα αναγνωστικά (που περιέχουν αποσπάσματα λογοτεχνικών έργων).

Ασκήσεις, γυμνάσματα και τετράδια ασκήσεων αποτελούν μέρος του διδακτικού προγράμματος, δεν είναι όμως ο πυρήνας του.

Η αναζήτηση της χρυσής τομής οδηγεί στη σύνθεση μιας νέας θεώρησης, του ισορροπημένου γραμματισμού (balanced literacy), στην οποία εμπλέκονται και αλληλοσυμπληρώνονται οι δυο παραπάνω ακραίες θεωρήσεις. Ο ισορροπημένος γραμματισμός είναι μια προσέγγιση που εφαρμόζεται σήμερα στις Η.Π.Α από την συντριπτική πλειοψηφία των εκπαιδευτικών (Baumann, Hoffman, Moon & Duffy-Hester 1998). Κάθε εκπαιδευτικός συνθέτει τις θεωρητικές προσεγγίσεις εμπλουτίζοντας την διδασκαλία του με στοιχεία διάφορων προσεγγίσεων, και έτσι κάθε φορά μπορεί να δημιουργεί την κατάλληλη μεθόδευση για να διδάξει το εκάστοτε γνωστικό αντικείμενο.

Η ΜΕΘΟΔΟΣ MONTESSORI

Η Maria Montessori (1870-1952), εκπαιδευτικός και γιατρός, ανανέωσε τη διδασκαλία σε παιδιά προσχολικής ηλικίας τονίζοντας την ανάγκη για ελευθέρια στη μάθηση, τη δυνατότητα του παιδιού να διδάσκεται μόνο του και προτείνοντας την ανάγκη εκγύμνασης των νοητικών και αισθητήριων οργάνων του (διδασκτικές σημειώσεις Μ. Παπαδοπούλου 2000). Βασίζει την θεωρία της στον αρχαίο ελληνικό λόγο ότι δεν υπάρχει τίποτα στο νου που να μην υπήρχε πρώτα στις αισθήσεις («Ουδέν εν τω ηώ, ο μη πρότερον εν τη αίσθηση») (Κουτσουνανου 1992, σελ.22). Έτσι το πρόγραμμα της αρχικά βασίζεται σε συγκεκριμένες αισθητηριακές εμπειρίες και σταδιακά οδηγεί το παιδί προς το αφηρημένο επίπεδο. Για την Montessori η ανάγνωση και γραφή κατέχουν κεντρική θέση. Θεωρεί την ανάγνωση και τη γραφή ενιαίο ψυχικό γεγονός και γιαυτό της διδάσκει παράλληλα αρχίζοντας από τη γραφή. Η συγκεκριμένες εμπειρίες που θα οδηγήσουν το παιδί στη κατάκτηση του αφηρημένου γραπτού λόγου υλοποιούνται μέσα από προπαρασκευαστικές δραστηριότητες που ασκούν την οπτική διάκριση και οπτική μνήμη, την ακουστική διάκριση και ακουστική μνήμη, την ομιλία και το λεξιλόγιο (Κουτσουνανου, 1992).

Στις προπαρασκευαστικές ασκήσεις για την γραφή κυρίαρχη δραστηριότητα είναι ο χειρισμός γεωμετρικών σχημάτων : τα παιδιά τοποθετούν πάνω στο χαρτί τα γεωμετρικά σχήματα, σχεδιάζουν το περίγραμμα τους και το γεμίζουν με μολυβί ή χρώμα. Η συγκεκριμένη μέθοδος δίνει μεγάλη βαρύτητα στο διδακτικό υλικό. Σε επόμενο στάδιο το εκπαιδευτικό υλικό για τη γραφή περιλαμβάνει γράμματα σε σμυριδόχαρτο, των οποίων την τραχιά επιφάνεια το παιδί αγγίζει πρώτα με το χέρι και έπειτα με ένα ξυλαράκι για μολυβί, καθώς και κινητά γράμματα από χαρτί, που το

παιδί τοποθετεί σε διάφορες διατάξεις ή σχεδιάζει το περίγραμμα τους και χρωματίζει τον εσωτερικό τους χώρο (Montessori, 1980).

Η δασκάλα οφείλει την κατάλληλη χρονική στιγμή να παρακινήσει το κάθε παιδί να γράψει. Ενδείξεις της ωριμότητας του παιδιού είναι η ικανότητα του:

1. να συγκρίνει τις γεμάτες γεωμετρικές μορφές με το περίγραμμα τους
2. να αναγνωρίζει με κλειστά μάτια τα γράμματα από σμυριδόχαρτο
3. να συνθέτει με βεβαιότητα μια λέξη

Κατά τη σύνθεση λέξεων η δασκάλα ενθαρρύνει και καθοδηγεί το διστακτικό παιδί, σε κάθε σταμάτημα, να ξαναγγίξει το γράμμα από σμυριδόχαρτο ή χαρακώνει μαζί του την πλάκα, ποτέ όμως δεν διορθώνει το παιδί όσο αυτό γράφει.

Η Montessori υποστηρίζει ότι η σύνδεση της ανάγνωσης με τη γραφή είναι τόσο στενή, ώστε η συνείδηση των δυο λειτουργιών αποκτάται ταυτόχρονα, και μόνο πολύ αργότερα, αφού αυτές οι δυο λειτουργίες εξελιχθούν, χωρίζονται σε δυο διαφορετικές. Κατά τη συνύφανση των δυο παραπάνω λειτουργιών δεν είναι βέβαιο ποια από τις δυο θα υπερισχύσει, δηλαδή αν το παιδί θα αρχίσει πρώτα με την ανάγνωση ή τη γραφή. Ορισμένα παιδιά εκδηλώνουν πρώτα τη μια λειτουργία, ενώ κάποια άλλα την άλλη λειτουργία. Αυτή άλλωστε είναι και η αξία της μεθόδου της Montessori : η ελεύθερη εκδήλωση της ατομικότητας κάθε παιδιού.

Το 1943 εκδόθηκαν οι επανορθωτικές τεχνικές της Grace Fernald η οποία θεωρείται από τους πρωτοπόρους στο χώρο της αντιμετώπισης των μαθησιακών δυσκολιών (Spear-Swerling, 1998). Οι μέθοδος της στηρίχθηκε στη διαπίστωση ότι οι μαθητές που αποτυγχάνουν στη κατάκτηση του γραπτου λόγου δεν μπορούν να αναγνωρίσουν και αναλύσουν λέξεις, και ότι για να βελτιωθούν πρέπει να παρακινηθούν ξανά με μια νέα μέθοδο, αφού κανείς δε θέλει να θυμάται τη διαδικασία στην οποία απέτυχε. Αυτός είναι ο στόχος των αρχικών σταδίων της μεθόδου: η επανακινητοποίηση των μαθητών. Το κλειδί της επιτυχίας σε αυτήν είναι η δασκάλα να αποδείξει στο «φτωχό» αναγνώστη ότι μπορεί να ορθογραφήσει και να αναγνωρίσει οποία λέξη θέλει χρησιμοποιώντας την κιναισθηση, την όραση, την ακοή και την αφή (Roberts, 1989).

Στις τεχνικές Fernald για την ανάγνωση τα κείμενα που χρησιμοποιούνται δεν είναι ανάλογα του αναγνωστικού επιπέδου του παιδιού, αλλά ανάλογα του νοητικού του δυναμικού, ώστε να κινητοποιηθεί το ενδιαφέρον του. Η ίδια Fernald θεωρούσε ότι ένας από τους λόγους της αποτυχούσας λειτουργίας των ειδικών τάξεων στην ανάγνωση είναι η χρήση κειμένων χαμηλότερου επιπέδου από το επίπεδο των παιδιών (Shall, 1983). Έτσι τροποποίησε τα επικρατούντα διδακτικά πλαίσια ζητώντας από τα παιδιά να γράψουν μια ιστορία ή μια ιστορία, ακόμη και με λέξεις που δεν ήξεραν να γράψουν σωστά, και εκπαιδύοντας τα μέχρι να τα γράψουν σωστά χωρίς βοήθεια. Το πρώτο βήμα για την εκμάθηση της ανάγνωσης είναι η κατάκτηση του γραπτού κώδικα της γλώσσας.

Η Fernald όπως και η Montessori θεωρεί ότι η γραφή διορθώνει την οπτική μορφή στη μνήμη του παιδιού. Οι βασικές ασκήσεις του προγράμματος της προετοιμάζουν το παιδί για τη χρήση όλων των αισθήσεων, προκειμένου να

κατακτήσει ευκολότερα το γραπτό λόγο, τοποθετείται χρονικά σε προσχολικό επίπεδο. Η παιγνιώδης μορφή των ασκήσεων, της κάνει ιδιαίτερα αγαπητές στα παιδιά καλλιεργώντας τους θετικά συναισθήματα απέναντι στο σχολείο. Στόχος του σχολείου σύμφωνα με τη θεώρηση της Fernald δεν είναι απλώς η διδασκαλία της γλώσσας και δεν απορρίπτεται η ύπαρξη προπαρασκευαστικών μαθημάτων που βοηθούν το παιδί να επιτύχει και να λειτουργήσει καλύτερα στο χώρο του σχολείου αφού έχει μάθει μέσω αυτών των δραστηριοτήτων να κυριαρχεί σε μεγάλο βαθμό στο σώμα του και να έχει αυτονομηθεί.

Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΩΝ ORTON-GILLINGHAM

Η προσέγγιση του Samuel Torrey-Orton και της Anna Gillingham επικεντρώνεται στη διδασκαλία της αποκωδικοποίησης (ανάγνωσης) και της κωδικοποίησης (γραφής), οι οποίες συνδυάζονται και με την ορθογραφία σε κάθε μάθημα.

Για το σχεδιασμό του μαθήματος η δασκάλα πρέπει να είναι ενήμερη για τα αδύνατα και δυνατά σημεία γλωσσικής ενημερότητας του μαθητή, που περιλαμβάνουν την ακουστική περιγραφή, τη διαδοχική μνήμη, τη σύνθεση και διαχωρισμό γραμμάτων, την κατάταξη και την οπτική περιγραφή και μνήμη. Αρχικά ο μαθητής που γνωρίζει τα γράμματα του αλφάβητου μαθαίνει να βρίσκει τη σωστή αντιστοιχία μεταξύ των γραφημάτων και των φωνημάτων, και οπτικά αλλά και ακουστικά. Ο μαθητής μπορεί να ψηλαφίσει το γράμμα που είναι γραμμένο σε κάρτα όταν χρειάζεται βοήθεια. Αργότερα ο μαθητής αρχίζει να μαθαίνει καταλήξεις και προθέματα και τις γράφο-φωνητικές αντιστοιχίες τους. Ακολουθούνται μια σειρά από δραστηριότητες που περιλαμβάνουν τη διάκριση φωνημάτων, τη σύνθεση τους, την παρουσίαση νέων γραμμάτων και την ανάγνωση λέξεων. Στη συνέχεια οι μαθητές πρέπει να επαναλάβουν προφορικά κάθε λέξη, φράση ή πρόταση, προτού τις γράψουν. Κατά αυτό το τρόπο ενθαρρύνονται να γράφουν προτάσεις παραγράφους και μικρές ιστορίες. Τέλος γίνονται ερωτήσεις από τη δασκάλα ανάλογα με το επίπεδο των παιδιών σχετικά με τους χαρακτήρες και την πλοκή αυτών που διάβασαν.

Η ΔΟΜΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η δονητική προσέγγιση για την εκμάθηση της γραπτής γλώσσας εμφανίζεται την δεκαετία του 70 και συνδέεται με τις θεωρητικές και πρακτικές επεξεργασίες της E. Ferreiro και της Ana Teberosky. Η άποψη του Piaget ότι «το παιδί είναι ένα άτομο που σκέπτεται και η σκέψη του δεν είναι παράξενη» αποτελεί για την E.Ferreiro την αφετηρία για να αναζητήσουμε τους τρόπους με τους οποίους το παιδί κατανοεί τη γραφή, με αυτή την έννοια η πιαζετιανή θεωρία συνιστά το γενικό πλαίσιο για την κατάκτηση των γνώσεων από το παιδί.

Μέχρι τη δεκαετία του '70 οι έρευνες για τη διδασκαλία της γραπτής γλώσσας επικεντρώνονταν :

1. στις μεθόδους διδασκαλίας της γραφής και της ανάγνωσης
2. στις δεξιότητες που το παιδί έπρεπε να έχει για να μπορεί να κατανοήσει αυτή τη διδασκαλία

Από τις έρευνες αυτές έλειπαν:

1. μια συνολική αντίληψη για το τι είναι η γραπτή γλώσσα
2. οι τρόποι με τους οποίους το παιδί αντιλαμβάνεται την γραπτή γλώσσα

Αναφορικά με το πρώτο ερώτημα έχουμε ήδη αναφέρει στο πρώτο κεφαλαίο ότι η γραφή δεν είναι απλά μια τεχνική μεταγραφής των φωνημάτων σε γραφήματα αλλά συνιστά ταυτόχρονα:

- ✓ ένα πολιτισμικό αντικείμενο
- ✓ ένα συμβολικό αντικείμενο ενός συμβατικού συστήματος
- ✓ ένα γλωσσολογικό αντικείμενο

Η εκμάθηση της γραφής δε συνιστά απλώς κατάκτηση μιας «τεχνικής» συνδυασμού των γραφημάτων και των φωνημάτων. Αν ήταν αυτό τότε το παιδί θα έπρεπε απλώς να είναι σε θέση να διακρίνει σωστά με την ακοή και την όραση, να στέκεται σωστά και να κρατάει με ορθό τρόπο το μολυβί. Η κατανόηση θα ερχόταν στη συνέχεια. Εφόσον όμως η γραφή απαιτεί την ενεργοποίηση της σκέψης του παιδιού και τη νηματοποίηση αποτελεί ένα «αντικείμενο» γνώσης για το παιδί και ένα εν-δυνάμει αντικείμενο δόμησης, προϊόν μιας αυθεντικής δονητικής διαδικασίας.

Για τη δονητική προσέγγιση η γραφή δεν ξεκινάει κατ' ανάγκη με πραγματικά γράμματα αλλά με προθέσεις. Τα γράμματα μπορεί να υπάρχουν μπορεί και όχι.

Σύμφωνα με τη δονητική προσέγγιση η γραφή δεν είναι εφευρετική δραστηριότητα της ανάγνωσης αλλά μια αυτόνομη και αυθόρμητη διαδικασία. Οι σχέσεις ανάμεσα στη γραφή και την ανάγνωση είναι πιο σύνθετες από ότι φαίνεται. Η προτεραιότητα δίνεται στην πρώιμη ικανότητα των παιδιών να γράφουν πριν ακόμα να διαβάσουν (γράφο-αναγνωστική μέθοδος). Ο εκπαιδευτικός πρέπει να δέχεται αυτές τις παραγωγές των παιδιών ανεξάρτητα αν τα παιδιά που μαθαίνουν γραφή και ανάγνωση με τη δονητική προσέγγιση να παράγουν αρχικά συλλαβική γραφή και αργότερα να καταλήγουν σε αλφαβητική επεξεργασία.

Η δομητική προσέγγιση δεν προτείνει μια αυστηρή μεθοδολογία για την κατάκτηση της γραφής και της ανάγνωσης από τα νήπια. Τα προγράμματα δεν είναι ιερά και απαραβίαστα. Δεν είναι συνταγές που εφαρμόζονται σε κάθε περίπτωση. Αρκεί να απελευθερωθεί ο γραπτός λόγος μέσα στην τάξη. Η ποικιλία των παιδαγωγικών λύσεων είναι τεράστια. Ο κάθε εκπαιδευτικός μπορεί να ξεκινήσει διαφορετικά συνήθως όμως κρίνεται σκόπιμο να χρησιμοποιήσει το κύριο όνομα του παιδιού ως σημείο εκκίνησης γιατί έχει μια ειδική θέση στη διαδικασία μάθησης

όπως έχει αποδειχθεί από την άποψη της ψυχολογικής εξελικτικής ερευνάς. Θα μπορούσε να ξεκινήσει και από τη γωνία της βιβλιοθήκης με την παρουσία των διάφορων κειμένων με τον εκπαιδευτικό να ενεργεί ως αναγνώστης ή θα μπορούσε να αποτελέσει σημείο εκκίνησης μια δραστηριότητα των παιδιών στο πλαίσιο εργασιών που στηρίζονται στην αλληλεπίδραση (διδακτικές σημειώσεις Μ. Παπαδοπούλου, 2000).

ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗ ΣΤΗ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Α. Προαναγνωστικό στάδιο

Μια από τις γενικές επιδιώξεις του νηπιαγωγείου στα πλαίσια που ορίζει ο ευρύτερος σκοπός της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, είναι και η προετοιμασία για την ομαλή μετάβαση του νήπιου στο δημοτικό σχολείο. Η διδασκαλία της ανάγνωσης, που θα γίνει συστηματικά αργότερα, διευκολύνεται και υποβοηθείται σε μεγάλο βαθμό αν τα νήπια προετοιμαστούν κατάλληλα στον τομέα αυτό, κατά τη διάρκεια της φοίτησης του στο νηπιαγωγείο. Οι δυνατότητες που έχει για το σκοπό αυτό η προσχολική αγωγή είναι μεγάλες, αρκεί να αντιμετωπισθεί σωστά η προαναγνωστική διαδικασία, στα πλαίσια της όλης γλωσσικής καλλιέργειας των νήπιων. Πρέπει να υπογραμμίσουμε στο σημείο αυτό τη σημασία της κατάλληλης προετοιμασίας των παιδιών στην ανάγνωση και να τη διαχωρίσουμε από τυχόν υπερβολικές και άνευ αποτελέσματος φιλοδοξίες μας, να μάθει πρόωρα το νήπιο να διαβάζει. Η συστηματική διδασκαλία της ανάγνωσης είναι έργο του δημοτικού σχολείου. Το νηπιαγωγείο μπορεί και οφείλει να βάλει τα θεμέλια της σωστής ανάγνωσης με τη καλλιέργεια της σχετικής δεξιότητας των παιδιών. Τα νήπια εμπλέκονται στη διαδικασία της προανάγνωσης, που συνίσταται σε μια σειρά από δραστηριότητες οι οποίες στοχεύουν:

1. να τα βοηθήσουν να αντιληφθούν ότι υπάρχει αντιστοιχία ανάμεσα στο προφορικό και το γραπτό λόγο και ότι ο προφορικός λόγος μετατρέπεται σε γραπτό μέσα από ένα σύστημα συμβολικής απεικόνισης (κωδικοποίηση), και το αντίστροφο (αποκωδικοποίηση).
2. να εισαγάγουν βαθμιαία τα νήπια στη σωστή δόμηση του προφορικού λόγου (λέξεις-προτάσεις)

3. να τα υποβοηθήσουν να προσεγγίσουν διαισθητικά έστω, τη σημασιολογική, γραμματική, συντακτική και μορφοφωνολογική πλευρά της γλώσσας μας.

Με την κατάλληλη εκμετάλλευση εξάλλου όλων των ευκαιριών που παρουσιάζονται στο νηπιαγωγείο αλλά και με τη σκόπιμη οργάνωση δραστηριοτήτων όπως είναι τα γλωσσικά παιχνίδια, η αλληλογραφία με αλλά σχολεία παιχνίδια με καρτέλες, με αυτοκόλλητα, με το αλφάβητο(Αναγνωστόπουλος, 1994), τα νήπια θα καταλάβουν τη σπουδαιότητα της μετατροπής του προφορικού σε γραπτό λόγο και την αναγκαιότητα αποκωδικοποίησης (ανάγνωσης) των γραπτών κειμένων. Επίσης πρέπει να παρέχεται στα παιδιά η δυνατότητα να ακούσουν, να κοιτάζουν και να διαβάσουν λογοτεχνικά κείμενα, μέσα στο νηπιαγωγείο αλλά και στο σπίτι με τη βοήθεια των γονέων. Ο βασικός σκοπός είναι να απολαύσουν τα νοήματα τους και τις ποικίλες μορφές τους. Τέτοιες θετικές εμπειρίες κυρίως μέσα στο χώρο του νηπιαγωγείου βοηθούν τα παιδιά να βρουν λόγους για να θελήσουν να διαβάσουν(Doris Pronin Fromperg, επιμέλεια Κουτσοβάνου-Χρυσafίδης, μετάφραση Βεργιοπούλου, 2000).

Με τον τρόπο αυτό τα εισάγουμε βαθμιαία στο ρόλο που παίζει η κωδικοποίηση και η αποκωδικοποίηση του λόγου, που έχει ως αποτέλεσμα την διατήρηση και την μεταβίβαση του περιεχομένου της ανθρώπινης σκέψης και την επικοινωνία των ανθρώπων μεταξύ τους, με όλα τα γνωστά ευεργετικά αποτελέσματα για τον πολιτισμό και τη ζωή γενικότερα.

Έχει λεχθεί πολύ σωστά ότι μια γλώσσα πρώτα μιλιέται και ύστερα γράφεται. Πράγματι η καλλιέργεια του προφορικού λόγου του παιδιού πρέπει να προηγηθεί και να αποτελέσει τη βάση πάνω στην οποία αυτό θα στηρίξει τους μηχανισμούς της για το σκοπό αυτό το νηπιαγωγείο οφείλει να χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα που διαθέτει για να εκμεταλλευθεί σωστά όλες τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται στη καθημερινή

φοίτηση των νηπίων μέσα σε αυτό. Καταρχήν οφείλει να δημιουργεί ζωντανές καταστάσεις, μέσα από τις οποίες τα νήπια αισθάνονται την ανάγκη να εκφραστούν, να επικοινωνήσουν, να μιλήσουν. Οι ιδέες που εκφράζονται μέσα από τις συζητήσεις δασκάλας και νηπίων πρέπει να έχουν σαφές και λογικό περιεχόμενο. Ο λόγος της νηπιαγωγού θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από καλή άρθρωση, ακρίβεια, πληρότητα, ζωντάνια και σαφήνεια.

Δε θα πρέπει βέβαια να ξεχνάμε ότι το παιδί με τον ερχομό του στο νηπιαγωγείο δεν είναι εντελώς ανίδεο. Κάθε παιδί σήμερα δέχεται έναν καταιγισμό από οπτικά ερεθίσματα και δεν είναι ανεξήγητο πως πολλά νήπια μπορούν να διαβάσουν κάποιες λεξούλες, ιδιαίτερα όταν έχουν λάβει τη σωστή καθοδήγηση και ερεθίσματα από τους ίδιους τους γονείς. Οι ευκαιρίες είναι πολλές: τηλεόραση, ταμπέλες καταστημάτων, ονόματα οδών, εφημερίδες και πάντως είδους έντυπα, τίτλοι βιβλίων, ονόματα συγγραφέων, ονόματα κούκλας και παιχνιδιών, ονόματα προϊόντων, διευθύνσεις επιστολών κ.τ.λ (Αναγνωστόπουλος, 1994).

Η γωνία της ανάγνωσης στο νηπιαγωγείο θα πρέπει να είναι ένα άνετο περιβάλλον όπου τα παιδιά θα μπορούν να συγκεντρώνονται. Να μπορούν να κάθονται σε μια μικρή ομάδα και να απολαμβάνουν το διάβασμα όχι μόνο τους αλλά και με την νηπιαγωγό. Εκτός από το αν ακούν την νηπιαγωγό να διαβάζει καλής ποιότητας λογοτεχνίας θα μπορούν εξίσου να συμμετέχουν και τα ίδια χρησιμοποιώντας ταυτόχρονα κούκλες για την αναπαράσταση των ηρώων των ιστοριών, να κάνουν δραματοποιήσεις καθώς και συζητήσεις γύρω από το χαρακτήρα των ηρώων και το θέμα της ιστορίας, να αναδιηγούνται την ιστορία αλλά και να την αναπλάθουν αλλάζοντας το τέλος τους. Όλα αυτά μπορούν να διαδραματιστούν στη «γωνία» της ανάγνωσης.

Β. ΠΡΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ

Η γραφή είναι η απεικόνιση της σκέψης μας με συμβατικά σημεία. Είναι η κωδικοποίηση του λόγου με γραφικά σύμβολα. Το πυρογραφικό στάδιο συνδέεται με την αγωγή του ματιού και του χεριού και η όλη διαδικασία είναι ψυχοκινητική, κίνηση δηλαδή του σώματος μέσα στο φυσικό χώρο. Από το φυσικό χώρο ομαλά μεταφέρεται η κίνηση σε άλλες επιφάνειες, στο έδαφος, στο τοίχο, σε χαρτόνι, σε φύλλο χαρτιού, σε καρτέλα κ.τ.λ. Τα παιχνίδια που παίζουμε για να εμπεδώσουν τα παιδιά τη «γραφική» κίνηση είναι όσα έχουν διαδρομές από αριστερά προς τα δεξιά, από πάνω προς τα κάτω και από κάτω προς τα πάνω. Γενικά μέσα πάω τη συζητητής, το προφορικό λόγο, τα παιδιά κατανοούν το πάνω και το κάτω, την ευθεία, τον κύκλο, την τεθλασμένη, την κατεύθυνση δεξιά, αριστερά, μπροστά, πλάγια, διαγώνια, σταυρωτά, χιαστί κτλ (Αναγνωστόπουλος, 1994).

Το παιδί με τις προαναγνωστικές ασκήσεις αρχίζει να κατανοεί, όπως είπαμε τη σχέση ανάμεσα στο προφορικό και το γραπτό λόγο. Το νηπιαγωγείο αλλά και η οικογένεια του προσφέρουν πολλές ευκαιρίες παρατήρησης και επαφής με τα γραπτά κείμενα : (βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες, τηλεόραση κτλ). Σχηματίζει έτσι μια πρώτη οπτικοακουστική αντίληψη του γραπτού λόγου, αλλά δεν είναι ακόμη σε θέση να διαβάσει και να γράφει.

Όπως και με την ανάγνωση, το νηπιαγωγείο οφείλει μόνο να προετοιμάσει τα παιδιά στη γραφή, η διδασκαλία της οποίας θα γίνει συστηματικά στο δημοτικό σχολείο. Στόχος του νηπιαγωγείου θα είναι η προοδευτική ανάπτυξη της δεξιότητας των παιδιών να απεικονίζουν γραφικά τις σκέψεις τους .

Η διαδικασία προετοιμασίας του νήπιου για τη γραφή περιλαμβάνει:

1. την οικοδόμηση του αντιληπτικοκινητικού σχήματος των διαδρόμων και τον μετασχηματισμό του βαθμιαία σε νοητικό σχήμα

2. τη μεταγραφή του παραπάνω νοητικού σχήματος των διαδρόμων στο γραφικό χώρο
3. την ανάπτυξη της λεπτής κινητικότητας, που γίνεται με την ταυτόχρονη αγωγή του χεριού και του ματιού με το συντονισμό δηλαδή της οπτικής αντίληψης με τις λεπτές κινήσεις των χεριών.
4. την δυναμική και ρυθμική προπαρασκευή των κινήσεων που οδηγούν στην γραφή
5. την εξοικείωση με διάφορα μέσα γραφής

Ως προς την επιλογή από τη νηπιαγωγό του γραφικού χώρου, πάνω στον οποίο τα νήπια μεταφέρουν διαδοχικά τους διάφορους γραφισμούς τους πρέπει να επισημάνουμε την αναγκαιότητα της προοδευτικής σμίκρυνσης του. Έτσι από το φυσικό χώρο προχωρούμε σε μικρότερη επιφάνεια, σε ένα πίνακα π.χ, και στη συνέχεια σε ένα χαρτόνι, έπειτα σε άλλο πιο μικρό και τέλος σε ένα φύλλο χαρτιού.

Μια συνεχής δέσμευση στη γραφή ως συνθετική διαδικασία μπορεί να υποβαθμισθεί αν, δε δημιουργηθεί μια γωνία γραφής στο νηπιαγωγείο (όπως τονίζει και η Doris Pronin-Fromberg). Ο χώρος πρέπει να είναι ήσυχος και να χαρακτηριστεί ως γωνία γραφής. Μπορεί να αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης γωνίας για την εκμάθηση γραφής και ανάγνωσης η οποία συμπεριλαμβάνει λογοτεχνικά έργα για παιδιά διαθέτει ακουστικά μέσα. Θα πρέπει να περιλαμβάνει τα ακόλουθα μέσα :

- ✓ Τραπέζια, 6-7 καρέκλες που να βλέπουν σε ένα τοίχο, σε ένα διαχωριστικό δωματίου ή σε ένα διαχωριστικό βιβλιοθήκης.
- ✓ Αποθηκευτικό χώρο για τα ημερολόγια και για τους φακέλους με τα γραπτά έργα των παιδιών.
- ✓ Χώρο και διαδικασίες για την αποθήκευση των εν εξελίξει έργων, πίνακες με συνδετήρες ή ένα σχοινί με μανταλάκια ρούχων στο οποίο θα κρεμούν χαρτιά.

- ✓ Ένα μέρος για να αφήνουν τα «ολοκληρωμένα» έργα τους για να τα δείτε.
- ✓ Εργαλεία γραφής, μολυβιά, στήλη, μαρκαδόροι, ξύστρα, γόμα κτλ.
- ✓ Χαρτιά, σημειωματάρια φτιαγμένα από τη δασκάλα ποικίλων μεγεθών και σχημάτων.
- ✓ Συρραπτικό χαρτιών, ψαλίδι και κολλητική ταινία
- ✓ Ένα αλφαβητάριο που (προαιρετικά) έχει εικόνες.
- ✓ Ένα προσωπικό αρχείο καρτών εργασίας με τις ιδέες των παιδιών και με υλικά για να εξηγήσετε το περιεχόμενο της γραφής και για να ενεργοποιήσετε το κέντρο γραφής. (Doris Pronin-Fromberg, επιμέλεια Κουτσοβάνου-Χρυσafίδη, μετάφραση Βεριοπούλου, 2000).

ΜΕΛΕΤΗ

ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ

Στη βιβλιοθήκη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου υπάρχουν 104 ελληνικά περιοδικά με εκπαιδευτική θεματολογία.

Τα επιστημονικά αυτά περιοδικά προσεγγίζουν τα εκπαιδευτικά θέματα από πολλές απόψεις. Ψυχολογικά, φιλοσοφικά, ιστορικά, περιβαλλοντικά, κοινωνιολογικά, λογοτεχνικά και γενικότερα παιδαγωγικά. Απευθύνονται σε παιδαγωγούς και εκπαιδευτικούς κάθε βαθμίδας και γενικότερα σε όλους τους ενδιαφερόμενους επί τω θεμάτων αναγνώστες.

Τα περιοδικά που αναφέρονται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση κυρίως είναι τα εξής :

Αερόστατο, Ανοιχτό σχολείο, Αντιτετράδια της εκπαίδευσης, Γέφυρες, Γλώσσα, Διαβάζω, Διαδρομές, Διδασκαλία των φυσικών επιστημών: Έρευνα& Πράξη, Δημιουργικό Εργαστήριο, Εικαστική Παιδεία, Επιστήμες Αγωγής (Πρώην «Σχολείο και Ζωή»), Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού, Θέματα Ειδικής Αγωγής, Θέματα Λογοτεχνίας, Νέα Παιδεία, Παιδαγωγική επιθεώρηση, Παιδαγωγικό Βήμα Αιγαίου, Παιδαγωγικός Λόγος, Περιβαλλοντική Αγωγή, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Σύγχρονη Εκπαίδευση, Σύγχρονο Νηπιαγωγείο, Σχολείο και Ζωή, Σχολείο και Σπίτι.

Τα περιοδικά που αναφέρονται σε θέματα προσχολικής αγωγής κατά βάση είναι τα εξής : Αερόστατο, Γέφυρες, Δημιουργικό Εργαστήριο, Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού, Σύγχρονο Νηπιαγωγείο.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ»

Το «Σύγχρονο Νηπιαγωγείο» είναι ένα από τα πιο παλιά περιοδικά που εκδίδει θέματα για την προσχολική αγωγή η πρώτη έκδοση του έγινε το 1974 κα σταμάτησε το 1983. Το χρονικό εκείνο διάστημα το περιοδικό είχε μηνιαία έκδοση εκτός Ιουλίου και Αυγούστου. Σήμερα στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο υπάρχουν δυο τόμοι του 1974 και του 1976 που περιέχουν τις εκδόσεις των περιοδικών των δυο αυτών χρονολογιών.

Η δεύτερη έκδοση διήρκησε ένα χρόνο το 1991 έως 1992 όπου τα πέρδικα εκδίδονταν μηνιαία όπως και στην πρώτη περίοδο έκδοσης.

Η τρίτη περίοδος ξεκίνησε ξανά το 1998 η οποία συνεχίζεται ακόμη και σήμερα. Το περιοδικό εκδίδεται κάθε δυο μήνες. Ιδρυτής του περιοδικού «Σύγχρονο Νηπιαγωγείο» και κάτοχος του τις δυο πρώτες περιόδους έκδοσης ήταν ο Γ.Α.Βασδέκης ενώ συνεχιστές του κατά την τρίτη περίοδο έκδοσης είναι η Κυριακή Αι. Βασδέκη και διευθυντής ο κ. Θανάσης Καραγιάννης. Οι εκδόσεις «Δίπτυχο» έχουν την επιμέλεια έκδοσης και των τριών περιόδων έκδοσης του περιοδικού.

Στο πρώτο τεύχος του περιοδικού «Σύγχρονο Νηπιαγωγείο» τον Ιανουάριο-Φεβρουάριο το 1998 ο ίδιος ο κ. Γ.Α. Βασδέκης εγκαινιάζει την τρίτη περίοδο επανέκδοσης του με την έκθεση τον παρακάτω λόγο:

«Χαιρετίζω με μεγάλη χαρά την επανέκδοση και την έναρξη της τρίτης περιόδου του παιδαγωγικού «Σύγχρονο Νηπιαγωγείο», ως ιδρυτής, έκδοτης και διευθυντής του, κατά την εντεκάχρονη πρώτη του περίοδο, από το 1974 έως το 1984, και κατά τη μονόχρονη, δεύτερη περίοδο, το 1991. Ταυτόχρονα νιώθω την ανάγκη να αξιολογήσω, με μian ανάδρομη στο παρελθόν, την πρόσφορα του, στις προσπάθειες

της Πολιτείας και άλλων κοινωνικών φορέων, για την αναβάθμιση και μεταρρύθμιση της προσχολικής αγωγής στον τόπο μας.

Αβίαστα, προβάλλει το ερώτημα: Τι πρόσφερε, στο παρελθόν, το περιοδικό αυτό; Η απάντηση είναι τούτη:

το περιοδικό αυτό, κατά κοινή αναγνώριση και κατά τις ευνοϊκές κρίσεις ψυχολόγων, παιδαγωγών, εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων, έπαιξε ένα ρόλο ενημερωτικό, διαφωτιστικό και αφυπνιστικό ταυτόχρονα. Πρόσφερε στις συνδρομήτριες και αναγνώστριες του ποικίλο υλικό, θεωρητικό και πρακτικό, και νύξεις για όλες τις μορφωτικές δραστηριότητες μέσα στα νηπιαγωγεία και στους παιδικούς σταθμούς.

Έβρισκαν μέσα στις σελίδες του ενδιαφέροντα άρθρα και μελετήματα, σχετικά με τα προβλήματα της προσχολικής αγωγής και με τη λύση τους, γραμμένα από τους καλύτερους Έλληνες και ξένους παιδαγωγούς και, όχι λίγες φορές, από τις ίδιες.

Υπήρξε ένας πολύτιμος θεωρητικός και πρακτικός οδηγός, που προσανατόλιζε σωστά κάθε νηπιαγωγό στην προσπάθεια της να οργανώσει καλύτερα τις παιδαγωγικές της δραστηριότητες.

Προβλήθηκαν οι δημιουργικοί πειραματισμοί των Ελλήνων και των ελάχιστων Ελλήνων νηπιαγωγών μέσα στα νηπιαγωγεία τους, από τους οποίους θα ξεπηδήσει η αυτόφωτη ψυχοπαιδαγωγική και διδακτική μεθοδολογία του ελληνικού νηπιαγωγείου, που, χωρίς να αγνοεί τα επιτεύγματα και του παιδαγωγικού προσανατολισμούς της προσχολικής αγωγής στις ξένες χώρες, θα είναι απόλυτα προσαρμοσμένες στην ελληνική πραγματικότητα.

Μελετήματα σχετικά με την αισθητική αγωγή, με την ψυχοκινητική αγωγή, με τη γλωσσική καλλιέργεια, με τις αισθητηριακές ασκήσεις, με το παιδαγωγικό υλικό,

όπλισαν τις Ελληνίδες νηπιαγωγούς με επιστημονικές γνώσεις, χωρίς τις οποίες η πράξη θα ήταν τυφλή.

Παράλληλα, μέσα από τις σελίδες του διακηρύχτει η ανάγκη να αντιμετωπιστεί με ιδιαίτερη προσοχή η προσχολική αγωγή στον τόπο μας και να θεωρηθεί το πρωταρχικό θεμέλιο, πάνω στο οποίο μπορούν να πυργωθούν ακλόνητα τα οικοδομήματα των άλλων, ανωτέρων, βαθμίδων της ελληνικής εκπαίδευσης.

Μέσα στις σελίδες του, δημοσιεύτηκαν μαχητικά άρθρα για την αναβάθμιση των παιδαγωγικών σπουδών των δασκάλων και των νηπιαγωγών στα Πανεπιστήμια, για την καθιέρωση του θεσμού των Σχολικών Συμβούλων Προσχολικής Αγωγής, για την αύξηση του αριθμού των δημόσιων και ιδιωτικών παιδικών σταθμών. Σε άλλα άρθρα, επίσης, εκφράστηκε η χαρά και η ικανοποίηση, όταν τα αιτήματα αυτά έγιναν χειροπιαστή πραγματικότητα.

Τελειώνω την αξιολόγηση αυτή, έχοντας την απαρασάλευτη πίστη, πως η επανέκδοση του περιοδικού αυτού θα συμβάλλει στο πλαίσιο της επιχειρούμενης Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης, και πάλι στην παραπέρα ανάπτυξη της προσχολικής αγωγής στον τόπο μας και στο ξεπέρασμα των πολλών, ακόμα, αδυναμιών και ατελειών της.

Εύχομαι στους συνεχιστές, στην ιδιοκτήτρια και εκδότρια Κυριακή Αθ. Βασδέκη και στο νέο διευθυντή κ.Θανάση Καραγιάννη, δάσκαλο και νηπιαγωγό, δόκιμο συγγραφέα, έμπειρο παιδαγωγό και βαθύ γνώστη των προβλημάτων της εκπαίδευσης, γενικότερα, και της προσχολικής αγωγής, ειδικότερα, και στη συντακτική επιτροπή, που απαρτίζεται από τις αξίες και έμπειρες νηπιαγωγούς κύριες : Δήμητρα Γαλάνη, Φωτεινή Δεληγιάννη, Παγώνα Μερίκου, Ειρήνη Σιόντη και Σίσσυ Κοράκη-Γκαρθία, επιτυχία στις προσπάθειες τους με νέα οργανωτική δομή, με μια κατάλληλη προσαρμογή στα νέα επιστημονικά δεδομένα και στις σημερινές απαιτήσεις, να

παρουσιάσουν ένα περιοδικό, άρτιο και έγκυρο από κάθε άποψη, βιώσιμο για χρόνια πολλά.

Ελπίζω, τότε, πως θα έχουν τη συμπαράσταση και την υλική και ηθική υποστήριξη όλων όσοι διακονούν στα Ιδρύματα Προσχολικής Αγωγής(νηπιαγωγεία και παιδικούς σταθμούς).»

Με το πέρασμα των χρόνων φαίνεται να έχει επιτευχθεί η ευχή του.

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ»

Τίτλος :	Σύγχρονο Νηπιαγωγείο
Υπότιτλος :	Διμηνιαίο περιοδικό Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης
Υπεύθυνοι :	Ιδρυτής: Σύμβουλος Έκδοσης : Γ.Α Βασδέκης Εκδότρια : Κυριακή Βασδέκη Γενική Διεύθυνση Εκδόσεων «Δίπτυχο» : Γιώργος Βασδέκης Διευθυντής Σύγχρονου Νηπιαγωγείου : Κωνσταντίνος Δ.Μαλαφάντης – Επίκουρος καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών Συντακτική Επιτροπή : Γιώργος Αραβανής, Αναπλ. καθηγητής Πανεπιστημίου Κρήτης Έφη Γουργιώτη, Νηπιαγωγός, Υποψήφια Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αιγαίου. Έλλη Δώνη, Νηπιαγωγός. Σοφία Δημητριάδη, Συνεργατιδα ΤΕΙ Αθηνών Μαρινελα Καββαδα, καθηγήτρια χορου-χορογραφος Δομνα-Μίκα Κακανα, Επικ. Καθηγήτρια, Πανεπ.Θεσσαλίας Νίκη Καντζου, Νηπιαγωγος Γιώργος Κιτσαρας, Καθηγητης Πανεπ. Κρητης Γιώργος Μανροειδής, Διευθυντης Σπουδων Intercollege Κυπρου

Γεωργία Μουντζουρή, Νηπιαγωγός, Εμπυχωτρία

Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων

Φυλλιώ Νικολουδή, Νηπιαγωγός

Τάσος Πατρώνης, Επικουρός Καθηγητής Πανεπιστημίου

Πατρών

Κώστας Ραβάνης, Αναπλ. Καθηγητής Πανεπ. Πατρών

Γιάννα Σεργή, Νηπιαγωγός-Συγγραφέας

Ευτυχία Φιωτάκη, Νηπιαγωγός, Υποψήφια Διδάκτωρ

Πανεπ. Αθηνών

Συνεργάτες Βιβλιοπαρουσίασης :

Ελλη Δώνη, Ναταλία Ηλιάδη, Βασιλική Δημάκα, Νίκη

Καραγιάννη, Γεωργία Σκιαδά, Μαρία Σοροκάκη, Παναγιώτα

Κολοκυθά , Μαρία Διαμαντοπούλου.

Σχεδιασμός Έκδοσης : Νίκη Διανευτάκη

Εικονογράφηση : Φερενα Σκορδή.

Επιμέλεια Κειμένων : Νίκος Ηλιάδης

Υπεύθυνη Συνδρομητών : Παυλίνα Μπεθανή

Διαχωρισμοί / Ηλ.Μοντάζ: Χ.Χριστοπούλος & ΣΙΑ Ο.Ε

Εκτύπωση : Αθ.Πετρούλακης ΑΒΕΕ

Οικονομική Διεύθυνση-Διεκπεραίωση: Κυριακή Βασδεκή

Τόπος : (Εκδόσεις Διπτυχο : Κυριακή Βασδεκή)

Ζαΐμη 46Α, 10683 – Αθήνα

Τηλ.: 210-8847007 – 8223029,

FAX: 210-8223029

Διάρκεια : Γ' Περίοδος – 13^{ος} χρόνος

Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1998 – 1^ο τεύχος έως – 17^{ος} χρονος,
Μαρτιος-Απρίλιος 2004 – 38^ο τευχος.

Περιοδικότητα : Κυκλοφορει κάθε δίμηνο από τον Ιανουαριο του 1998 έως
τον Μαρτιο του 2004.

Σχήμα : 4^ο (A4)

Μέγεθος : Κάθε τεύχος αποτελείται περίπου από 50-70 σελίδες. Μέσος
όρος σελίδων 2280.

Ετήσια Συνδρομή : (Για 6 τεύχη): Εκπαιδευτικοί-Σχολεία : 30,00 €

Φοιτητές-Σπουδαστές : 25,00 €

Κύπρου : 46,95 €

Εξωτερικού : 50,45 \$

Βιβλιοθήκες : Όλα τα τεύχη βρίσκονται στη βιβλιοθήκη του
Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Συμπληρωματικά : Ηλεκτρονική σελ. : www.diptixo.gr

Τα στοιχεία είναι βασισμένα στο 38^ο τεύχος του 2004

ΜΕΛΕΤΗ ΑΡΘΡΩΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ» ΠΟΥ

ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΡΑΦΗ

Επέλεξα αυτό το περιοδικό για την μελέτη μου γιατί το θεώρησα πολύ έγκυρο, περιεκτικό ευπαρουσίαστο και «μοντέρνο» για τα πλαίσια της καθημερινότητάς μας. Τα άρθρα του είναι γραμμένα από εκπαιδευτικούς (νηπιαγωγούς, δασκάλους, καθηγητές πανεπιστημίου κτλ). Με εντυπωσίασε η δομή του, το πλούσιο περιεχόμενο του από άποψη θεματολογίας αλλά και το άψογο παρουσιαστικό του. Η μελέτη μου αφορά τα άρθρα του, που αναφέρονται στην ανάγνωση και την γραφή, κατά την τρίτη περίοδο έκδοσης, τα οποία αναλύονται στην συνέχεια της εργασίας.

Τεύχος 3

ΤΟ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΓΡΑΦΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Της Αγγελικής Βλαχοπούλου

(Η Αγγελική Βλαχοπούλου είναι Νηπιαγωγός και εργάζεται στο 13^ο Νηπιαγωγείο Γλυφάδας)

- i Το μορφωτικό επίπεδο των γονέων είναι παράγοντας για την καλλιέργεια των «εν δυνάμει» ικανοτήτων του παιδιού; Επηρεάζει τις εκπαιδευτικές ανισότητες;
- ii Οι αντιλήψεις των παιδιών, για την ανάγνωση και τη γραφή πριν από το Δημοτικό Σχολείο, επηρεάζονται από το μορφωτικό επίπεδο των γονέων;

Στα παραπάνω ερωτήματα θα προσπαθήσουμε να δώσουμε απαντήσεις στηριζόμενοι στα στοιχεία που συλλέξαμε από έρευνα που κάναμε σε 90 παιδιά προσχολικής ηλικίας (4.6 – 6).

Το μορφωτικό επίπεδο των γονέων κατά βαθμίδα εκπαίδευσης ήταν:

Πανεπιστήμιο – Λύκειο 16

Πανεπιστήμιο – Πανεπιστήμιο 19

Λύκειο – Λύκειο 18

Γυμνάσιο – Γυμνάσιο 16

Δημοτικό – Δημοτικό 21

Οι ερωτήσεις της συνέντευξης* ήταν οι ακόλουθες:

1. Θέλεις να μάθεις να γράφεις και να διαβάζεις; Γιατί;
2. Γνωρίζεις πως μπορείς να μάθεις να γράφεις και να διαβάζεις;
3. Προτιμάς κάποιον να σου διαβάζει ιστορίες ή να βλέπεις τηλεόραση;
4. Σου αρέσει να λες ιστορίες που σου διαβάζουν οι άλλοι;
5. Ξέρεις να γράφεις τ' όνομά σου;
6. Σου διαβάζουν οι γονείς σου κάποιες ιστορίες;
7. Σου αγοράζουν οι γονείς σου βιβλία; Συχνά;
8. Προσπαθούν οι γονείς σου να σου μάθουν να γράφεις και να διαβάζεις;
9. Γράφουν και διαβάζουν οι γονείς σου στο σπίτι;
10. Πηγαίνεις στη βιβλιοθήκη με τους γονείς σου;
11. Γιατί η δασκάλα σου γράφει; Τι θέλει να πει όταν γράφει;
12. Γιατί η δασκάλα σου διαβάζει; Τι θέλει να πει όταν διαβάζει;
13. Είναι το ίδιο πράγμα το να γράφεις με το να σχεδιάζει;
14. Τι κάνει κάποιος όταν κάποιος άλλος γράφει; Τι κάνει κάποιος όταν κάποιος άλλος σχεδιάζει;
15. Τι κάνει κάποιος όταν κάποιος άλλος διαβάζει; Τι κάνει κάποιος όταν κάποιος άλλος μιλά;
16. Είναι το ίδιο πράγμα το να γράφεις με το να μιλάς;
17. Τι προτιμάς να κάνεις στο σχολείο;
18. Γνωρίζεις να γράφεις κάποιες λέξεις χωρίς να τις βλέπεις;
19. Ποιες λέξεις σου αρέσει να γράφεις;

* Οι ερωτήσεις δόθηκαν από τον Καθηγητή του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αθήνας Ηλία Ματσαγγούρα.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Με βάση τα δεδομένα των πινάκων δημιουργήσαμε εκ νέου τρία επίπεδα.

- i. Γονείς με Ανώτερο Μορφωτικό Επίπεδο (Α.Μ.Ε.) θεωρήσαμε αυτούς που έχουν πτυχίο Πανεπιστημίου (και οι δύο ή τουλάχιστον ο ένας από τους δύο).
- ii. Γονείς με Μέσο Μορφωτικό Επίπεδο (Μ.Μ.Ε.) θεωρήσαμε αυτούς που είναι απόφοιτοι Λυκείου.
- iii. Γονείς με Κατώτερο Μορφωτικό Επίπεδο (Κ.Μ.Ε.) θεωρήσαμε αυτούς που έχουν λιγότερα από 9 χρόνια εκπαίδευσης.

1. Παιδιά με ΑΜΕ γονέων θέλουν να μάθουν να γράφουν και να διαβάζουν σε ποσοστό 72%.

Παιδιά με ΜΜΕ γονέων θέλουν να μάθουν να γράφουν και να διαβάζουν σε ποσοστό 94.5%.

Παιδιά με ΚΜΕ γονέων θέλουν να μάθουν να γράφουν και να διαβάζουν σε ποσοστό 95.3%.

2. Παιδιά με ΑΜΕ γονέων γνωρίζουν με ποιο τρόπο θα μάθουν να γράφουν και να διαβάσουν σε ποσοστό που κυμαίνεται στο 62% - 68%.

Παιδιά με ΜΜΕ γονέων απαντούν το ίδιο σε ποσοστό 66.7%.

Παιδιά με ΚΜΕ γονέων απαντούν σε ποσοστό 58%.

3. Στην ερώτηση αν προτιμούν να τους διαβάζει κάποιος ιστορίες ή να βλέπουν τηλεόραση έχουμε τις εξής απαντήσεις:

Παιδιά με ΑΜΕ γονέων «Να μου διαβάζει ιστορίες» 38.8%.

«Να βλέπω τηλεόραση» 48.2%.

«Και τα δύο» 13%.

Παιδιά με ΜΜΕ γονέων

«Να μου διαβάζει ιστορίες» 61.1%

«Να βλέπω τηλεόραση» 33.4%

«Και τα δύο» 5.5%

Παιδιά με ΚΜΕ γονέων

«Να μου διαβάζει ιστορίες» 28.3%

«Να βλέπω τηλεόραση» 56.7%

«Και τα δύο» 15%.

4. Και στις τρεις περιπτώσεις ανεξάρτητα από το μορφωτικό επίπεδο των γονέων τα παιδιά απάντησαν πως θέλουν να λένε τις ιστορίες που τους διαβάζουν οι άλλοι σε υψηλά ποσοστά.

Με ΑΜΕ γονέων 83.8%

Με ΜΜΕ γονέων 94.4%

Με ΚΜΕ ποσοστό 88.2%

5. Παιδιά με ΑΜΕ γονέων γνωρίζουν να γράφουν το όνομά τους σε ποσοστό 72.9%,

με ΜΜΕ γονέων ποσοστό 77.8% και

με ΚΜΕ γονέων ποσοστό 44%.

6. Γονείς με ΑΜΕ διαβάζουν στα παιδιά τους ιστορίες σε ποσοστό που κυμαίνεται από 93.75% - 100%.

Γονείς με ΜΜΕ σε ποσοστό 72.2% και

γονείς με ΚΜΕ σε ποσοστό που κυμαίνεται από 62.5% - 28.6% (το τελευταίο αφορά σε γονείς με γνώσεις στοιχειώδεις).

7. Τα ίδια υψηλά ποσοστά εμφανίστηκαν στην περίπτωση παιδιών με ΑΜΕ γονέων όσον αφορά την ερώτηση: «Σου αγοράζουν οι γονείς σου βιβλία;» Το ποσοστό κυμαίνεται από 93.75 – 100%. Το ποσοστό

κατέρχεται στο 77.8% για παιδιά με ΜΜΕ γονέων και για παιδιά με ΚΜΕ το ποσοστό είναι 62.5% - 47.6%.

8. Γονείς με ΑΜΕ κάνουν προσπάθειες να μάθουν ανάγνωση και γραφή στα παιδιά τους σύμφωνα με τις απαντήσεις των τελευταίων σε ποσοστό που κυμαίνεται από 62.5% - 63.1%. Το ποσοστό ανέρχεται στο 88.9% σε παιδιά με ΜΜΕ γονέων και στο 70% σε παιδιά με ΚΜΕ γονέων.
9. Γονείς με ΑΜΕ γράφουν και διαβάζουν στο σπίτι σε ποσοστό 100%. Γονείς με ΜΜΕ γράφουν και διαβάζουν στο σπίτι σε ποσοστό 77.8%. Ενώ το ποσοστό κυμαίνεται στο 50% για γονείς με 9χρονη εκπαίδευση και 28.6% για γονείς με 6χρονη εκπαίδευση.
10. Ελάχιστο ποσοστό παιδιών με ΑΜΕ γονέων (11.5%) επισκέπτονται με τα παιδιά τους κάποια βιβλιοθήκη, ενώ το ποσοστό μηδενίζεται για παιδιά με ΜΜΕ και ΚΜΕ γονέων.
11. Παιδιά με ΑΜΕ γονέων σε ποσοστό που κυμαίνεται από 75% έως 52.6% δεν ξέρουν γιατί η δασκάλα τους γράφει. Το ποσοστό είναι 33.3% για παιδιά με ΜΜΕ γονέων και 56.25% με ΚΜΕ γονέων.
12. Πιο πρωτότυπες και χωρίς σημαντικές αποκλίσεις είναι οι απαντήσεις των παιδιών στην ερώτηση: «Γιατί η δασκάλα σου διαβάζει; Τι θέλει να πει όταν διαβάζει:» οι οποίες διατυπώνονται ως εξής:
 - Δεν ξέρω (41% ΑΜΕ, 44.5% ΜΜΕ, 55% ΚΜΕ)
 - Για να μας μάθει γράμματα (29% ΑΜΕ, 33.3% ΜΜΕ, 30% ΚΜΕ)
 - Για να μας λέει παραμύθια (22% ΑΜΕ, 11.1% ΜΜΕ, 11% ΚΜΕ)

- Γιατί είναι δασκάλα (6.25% AME, 5.6% MME, 9.6% KME)
- Για να μαθαίνει η ίδια (6.25% AME, 5.6% MME, 6.25% KME)

13. Παιδιά με AME γονέων γνωρίζουν πως δεν είναι το ίδιο πράγμα να γράφεις με το να σχεδιάζεις σε ποσοστό που κυμαίνεται από 81.25% - 94.7%. Το ποσοστό είναι 72.2% σε παιδιά με MME γονέων και τέλος το ποσοστό κυμαίνεται από 52.4% - 75% σε παιδιά με γονείς που το μορφωτικό τους επίπεδο είναι κατώτερο.

14. α/β. Παιδιά και των τριών κατηγοριών δίνουν εντυπωσιακές απαντήσεις στις ερωτήσεις:

α) Τι κάνει κάποιος όταν κάποιος άλλος γράφει; Τι κάνει κάποιος όταν κάποιος άλλος σχεδιάζει;

β) Τι κάνει κάποιος όταν κάποιος άλλος διαβάζει; Τι κάνει κάποιος όταν κάποιος άλλος μιλά;

Παραθέτουμε τις απαντήσεις όπως δόθηκαν:

α) - Ζωγραφίζει – βλέπει

- Παίζει – παίζει
- Κάνει ησυχία – γράφει
- Δουλεύει – κάθεται
- Δεν ξέρω – δουλεύει
- Διαβάζει – παίζει

β) - Παίζει – ακούει

- Παίζει – ζωγραφίζει
- Ησυχία – ακούει, απαντά
- Δουλεύει στο γραφείο – μιλάει

- Δεν ξέρω – δεν ξέρω
- Παίζει – απαντάει
- Ζωγραφίζει – ακούει
- Βλέπει τηλεόραση – ακούει.

15. Τα παιδιά και των τριών κατηγοριών χωρίς σημαντικές αποκλίσεις γνωρίζουν πως δεν είναι το ίδιο να γράφεις με το να μιλάς

AME 91%

MME 83.3%

KME 86%

16. Όλα τα παιδιά του δείγματος προτιμούν στο σχολείο να ζωγραφίζουν, να γράφουν, να παίζουν, να μαθαίνουν πράγματα, να τραγουδούν να κάνουν χειροτεχνίες χωρίς σημαντικές αποκλίσεις στα ποσοστά.

17. Παιδιά με AME γονέων γράφουν κάποιες λέξεις χωρίς μοντέλο σε ποσοστό 50%. Το ποσοστό αυτό είναι 38.9% σε παιδιά με MME γονέων και φτάνει στο 20% σε παιδιά με KME γονέων.

18. Παιδιά με AME γονέων γνωρίζουν τ' όνομά τους σε ποσοστό 75%.

Παιδιά με MME γονέων γνωρίζουν τ' όνομά τους σε ποσοστό 73.7%.

Παιδιά με KME γονέων γνωρίζουν τ' όνομά τους σε ποσοστό 29%.

19. «Ποιες λέξεις σου αρέσει να γράφεις;» Παιδιά με:

AME γονέων τ' όνομά μου 75%, πολλές 20%, καμία 5%.

MME γονέων τ' όνομά μου 88%, καμία 12%.

KME γονέων τ' όνομά μου 29%, καμία 71%.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα αποτελέσματα της έρευνας μπορούν να αναλυθούν σε δύο βασικές παραμέτρους:

- α) Στην πρώτη παράμετρο παρατηρείται σύγκλιση των απαντήσεων ανεξάρτητα από το μορφωτικό επίπεδο των γονέων. Όλα τα παιδιά απαντούν πως θέλουν να μάθουν να γράφουν και να διαβάζουν πριν από το δημοτικό σχολείο δικαιολογώντας την απάντησή τους το ίδιο πρωτότυπα και έξυπνα. Επίσης όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα από το μορφωτικό επίπεδο των γονέων τους, απαντούν πως γνωρίζουν πώς να μάθουν να γράφουν και να διαβάζουν δίνοντας πρωτότυπες και έξυπνες απαντήσεις.

Στις απαντήσεις των ερωτήσεων «Τι κάνει κάποιος όταν ένας άλλος γράφει; Τι κάνει κάποιος όταν ένας άλλος διαβάζει;», «Γιατί η δασκάλα γράφει;» πρωταγωνιστεί η φαντασία και η πρωτοτυπία, ανεξάρτητα από το μορφωτικό επίπεδο των γονέων.

- β) Στην δεύτερη παράμετρο παρατηρείται διαφοροποίηση των απαντήσεων ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων. Γονείς με ΑΜΕ (ένας εκ των δύο ή και οι δύο είναι απόφοιτοι Πανεπιστημίου) αγοράζουν στα παιδιά τους βιβλία συχνά, συνοδεύουν τα παιδιά τους στην βιβλιοθήκη, τους διαβάζουν ιστορίες και καταφέρνουν ώστε αυτά να προτιμούν την ανάγνωση ενός βιβλίου από την τηλεθέαση προγραμμάτων. Από τις απαντήσεις των παιδιών είναι φανερό ότι οι ίδιοι προβάλλουν ένα πρότυπο γονέα που η εργασία στο σπίτι είναι κατεξοχήν πνευματική. Χωρίς να παρεμβαίνουν, προκειμένου να μάθουν στα παιδιά τους πρόωρη ανάγνωση και γραφή, σε σχέση με τις άλλες κατηγορίες γονέων, γράφουν και διαβάζουν οι ίδιοι προβάλλοντας έτσι ένα πρότυπο που παρακινεί τα παιδιά προς αυτή την κατεύθυνση.

Παιδιά των οποίων οι γονείς έχουν ανώτερο μορφωτικό επίπεδο αναγνωρίζουν, σε μεγαλύτερα ποσοστά, τη διαφορά μεταξύ γραφής και σχεδίου, μεταξύ γραπτού και προφορικού λόγου, αντιγράφουν λέξεις με μοντέλο, αναγνωρίζουν και γράφουν το όνομά τους.

Είναι γνωστό ότι οι εκπαιδευτικές ανισότητες παράγονται και εξαιτίας της διαφοράς του πολιτιστικού – κοινωνικού επιπέδου των γονέων.

Ένας καθοριστικός παράγοντας των εκπαιδευτικών ανισοτήτων είναι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων. Αυτές ξεκινούν από την οικογένεια και αναπαράγονται με ταχύτατους ρυθμούς στο σχολείο παρεμποδίζοντας τη διέγερση και καλλιέργεια των «εν δυνάμει» ικανοτήτων του παιδιού.

Το μορφωτικό επίπεδο των γονέων θα καθορίσει τη μετέπειτα πρόοδο και επιτυχία του παιδιού. Το παιδί της προσχολικής ηλικίας έχει τεράστιες δυνατότητες, η ενδεδειγμένη ανάπτυξη των οποίων θα επιτευχθεί με τη συνεργασία σχολείου και οικογένειας.

Εν κατακλείδι οφείλουμε να τονίσουμε ότι λόγω του μεγέθους της έρευνας (το δείγμα το αποτελούσαν 90 παιδιά 4.6 έως 6 ετών) και των ιδιοτήτων που παρουσιάζει η ηλικία αυτή, οι γενικεύσεις κινδυνεύουν να θεωρηθούν αυθαίρετες και τα συμπεράσματα εν μέρει ανασφαλή. Ωστόσο μπορούμε να συμπεράνουμε, έστω και με επιφύλαξη ότι γονείς με ανώτερο μορφωτικό επίπεδο χρησιμοποιούν στρατηγικές που αποβλέπουν στη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών τους, από πολύ νωρίς και προβάλλουν εκείνα τα πρότυπα συμπεριφοράς τα οποία συμβάλουν στην δραστηριοποίηση και καλλιέργεια των γενετικών τους καταβολών, γεγονός καθοριστικής σημασίας για την υπέρβαση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων.

Η προανάγνωση αποτελεί μια ενότητα προετοιμασίας για το Δημοτικό, καθώς και μέρος της ευρύτερης γλωσσικής καλλιέργειας του παιδιού.

Όταν το παιδί φθάνει στο νηπιαγωγείο, διαθέτει ένα λεξιλόγιο 2.000 περίπου λέξεων. Το ποιόν και η ευχέρεια του προφορικού λόγου του παιδιού σχετίζεται άμεσα με το οικογενειακό περιβάλλον και ειδικότερα με τη μητέρα, όπως επίσης και με το ποσοστό εμπλοκής του παιδιού στο κοινωνικό περιβάλλον.

Το νηπιαγωγείο καλείται να καλύψει τα ένα και να παίξει ένα αντισταθμιστικό ρόλο, εφόσον είναι το πρώτο «σχολείο» και διαπιστώνει διάφορες ελλείψεις στα παιδιά.

Αυτό αφορά την γενικότερη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού, η οποία θα αποτελέσει και τη βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή οποιασδήποτε προαναγνωστικής μεθόδευσης.

Η προανάγνωση με τη σειρά της προσδίδει μια δομή και συστηματικοποίηση του λόγου στο παιδί.

Η γλωσσική καλλιέργεια επιταχύνεται μέσα από την καθημερινή λεκτική επικοινωνία, όπως και μέσα από διάφορα λεκτικά παιδαγωγικά μέσα, όπως οι λογικοί συνειρμοί, οι λεκτικές ασκήσεις, οι διάφορες μορφές έκφρασης, το παραμύθι, το τραγούδι κλπ., που έχουν πάντα ως αφετηρία ένα κέντρο ενδιαφέροντος και ακολουθούν τη βιωματική διαδικασία.

Για να υπάρξει μια συγκεκριμένη πρόταση μεθόδευσης της προανάγνωσης, θα πρέπει να εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο συντελείται η μετάβαση από τον

ανεξέλεγκτο λόγο, στον ορθό λόγο και στη συνέχεια στη συστηματοποίηση της γλώσσας στο παιδί.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Για την ανάπτυξη του προφορικού λόγου απαιτείται ένας συνδυασμός του κοινωνικού με το ατομικό πνευματικό επίπεδο του παιδιού. Ακόμα έχει γίνει αποδεκτό, ότι τόσο η σκέψη όσο και η πνευματική ανάπτυξη του παιδιού, είναι συνυφασμένα με τις γλωσσικές του ικανότητες.

Η γλωσσική έκφραση στηρίζεται στους κανόνες της επικοινωνίας και της έκφρασης, οι οποίοι προϋποθέτουν μια σωστή αντίληψη του περιβάλλοντος από το παιδί, το οποίο μετατρέπει τα βιώματά του σε πνευματικές εικόνες και στη συνέχεια σε συμβολικές.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση το παιδί αποχτά ένα βίωμα μέσα από ένα κέντρο ενδιαφέροντος το οποίο εγγράφεται στη μνήμη του σαν πνευματική εικόνα, για να αντικατασταθεί στη συνέχεια από τη συμβολική της εικόνα, που είναι η φράση και η λέξη.

Όσα περισσότερα και πλούσια βιώματα έχει το παιδί, τόσο περισσότερες συμβολικές εικόνες θα αποκτήσει για να τις αναπαράγει μέσω του προφορικού λόγου.

Αν θέλουμε να συστηματοποιήσουμε την ανάπτυξη του λόγου στο παιδί, οφείλουμε να έχουμε συναίσθηση, ότι αποτελούμε ανά πάσα στιγμή, ως Νηπιαγωγοί ένα γλωσσικό πρότυπο για το παιδί.

Πέραν από αυτό θα πρέπει να συνδυαστεί η γλωσσική με την υπόλοιπη ανάπτυξη του παιδιού. Αυτό απαιτεί το συνδυασμό διαφόρων διδακτικών ενοτήτων και έχει άμεση σχέση με την ποιότητα των βιωμάτων που προσφέρουμε στο παιδί, όπως επίσης και με τη συνολική μεθοδολογική κατεύθυνση που δίνουμε στο πρόγραμμά μας.

Η διδακτική πρακτική του βιώματος δημιουργεί στο παιδί συνδυασμένα αποτελέσματα, ένα από τα οποία είναι η γλωσσική μας ανάπτυξη και υποχρεώνει ν' ακολουθήσουμε την τακτική των συνδυασμένων δραστηριοτήτων.

ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΡΟΑΝΑΓΝΩΣΗΣ

Αναλυτική Μέθοδος

Η αναλυτική μέθοδος βασίζεται σε μια ορισμένη άποψη περί λογικής σκέψης. Αρχίζουμε από το μερικό, τη λεπτομέρεια, για να φτάσουμε στο όλο – σύνολο.

Είναι, οπωσδήποτε, μια μορφή σκέψης του ανθρώπου και όσον αφορά τη διδακτική πρακτική, της προανάγνωσης, η πορεία που ακολουθούμε συνίσταται στο να αρχίσουμε από το γράμμα για να φτάσουμε στη φράση:

Η εξοικείωση του παιδιού με το γράμμα, γίνεται μέσα από οπτικά, ακουστικά και απτικά ερεθίσματα.

Χρησιμοποιούμε γι' αυτό το λόγο, ανάγλυφα γράμματα, γράμματα διαφορετικού χρώματος στην αρχή των λέξεων κλπ.

Από το γράμμα πάμε στη λέξη, την οποία γράφουμε με γράμματα και αναπαριστούμε με την εικόνα της αν υπάρχει.

Από τη λέξη πάμε στη φράση κι αναπαριστούμε την κάθε λέξη με την εικόνα της.

ΟΛΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ

Η ολική μέθοδος στηρίζεται στο πόρισμα, ότι η αντίληψη του περιβάλλοντος από το παιδί είναι συνολική. Το παιδί έχει αρχικά μια συνολική εικόνα του περιβάλλοντος, μέσω των αισθήσεων.

Στη διδακτική μεθόδευση της προανάγνωσης αυτό μεταφράζεται σε μια συγκεκριμένη πορεία που συνίσταται στο να αρχίσουμε από τη φράση για να φτάσουμε στο γράμμα:

Παίρνουμε μια φράση, προϊόν μιας θεματολογίας ή μιας συζήτησης και την αναπαριστούμε με γράμματα και την κάθε λέξη με μια εικόνα.

Παίρνουμε μια φράση, και την αναπαριστούμε με γράμματα και την κάθε λέξη με ένα σύμβολο.

Παίρνουμε λέξεις, που προέκυψαν από μια συζήτηση και τις γράφουμε με γράμματα και εικόνες και στη συνέχεια με σύμβολα.

Μύηση του παιδιού στο γράμμα με συνάρτηση με φράσεις και λέξεις, αλλά και σαν μεμονωμένο σύμβολο.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ

Ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί η αντίληψη του παιδιού θα λέγαμε ότι αποτελεί μια σύνθεση αναλυτικής και συνθετικής λειτουργίας.

Το παιδί προσέχει αυτό που το ενδιαφέρει, άσχετα αν πρόκειται για λεπτομέρεια ή σύνολο. Οπωσδήποτε ή κυριαρχούσα τάση είναι αυτή του όλου, εφ' όσον υπάρχουν γι' αυτό πολλά στοιχεία άγνωστα και προς εξέταση.

Σε κάθε περίπτωση η διαμόρφωση μιας μεθοδολογίας υπαγορεύεται, βέβαια, από τη λειτουργία της αντίληψης αλλά και από την κατεύθυνση την οποία θέλουμε να δώσουμε στη μάθηση και στη σκέψη του παιδιού.

Η αναλυτικοσυνθετική μέθοδος αντιπροσωπεύει, ένα σύνθετο τρόπο σκέψης, ταυτόχρονη καλλιέργεια της αναλυτικής και συνθετικής λειτουργίας, καθώς επίσης και εισαγωγή στη μάθηση, με ένα σύνθετο τρόπο.

Σε πρακτικό επίπεδο ακολουθείται η παρακάτω πορεία.

Α) Δημιουργία λογικών προφορικών συνειρμών οι οποίοι αναφέρονται:

Στο δράστη στο δημιουργό της πράξης.

Στην πράξη και στον δημιουργό της.

Στην πράξη και στο όργανό της.

Στην πράξη και στο αποτέλεσμα της.

Στην πράξη και στο σκοπό της.

Στην πράξη και στη χρησιμότητά της.

Στον τόπο που γίνεται η πράξη.

Διαδοχή πράξεων με μια χρονολογική σειρά.

Οικογένειες λέξεων.

Συνώνυμα (λέξεις – ιδέες).

Αντίθετα (λέξεις – ιδέες).

Παράγωγα (λέξεις – φράσεις).

Λογικοί συνειρμοί ως προς ένα θέμα.

Συγκρίσεις.

B) Φράσεις:

Φράσεις με γράμματα και εικόνες για την κάθε λέξη.

Φράσεις με γράμματα και σύμβολα για την κάθε λέξη.

Διαδοχική αφαίρεση των λέξεων από τη φράση (βρες ποια λέξη λείπει).

Γ) Λέξεις:

Λέξεις με γράμματα και εικόνες.

Λέξεις με γράμματα και σύμβολα.

Διαδοχική αφαίρεση των γραμμάτων από τη λέξη (βρες ποιο γράμμα λείπει).

Δ) Γράμματα:

Στερεογνωστική αντίληψη του γράμματος και φωνητική.

Φωνητική και στερεογνωστική αντίληψη του γράμματος.

Σύνθεση λέξεων με γράμματα.

Σύνθεση φράσεων με γράμματα.

Διαδικασία ταύτισης (βρες ποια γράμματα αντιστοιχούν με τη λέξη και πες τη φωνητική τους).

Διαδικασία της σύγκρισης και του συμβολισμού, (από δύο λέξεις βρες ποια γράμματα αντιστοιχούν στην κάθε λέξη, πες τη φωνητική τους και συμβόλισέ τα μ' ένα διαφορετικό τρόπο).

E) Προανάγνωση και γραπτός λόγος:

Δημιουργία φράσεων με λέξεις γνωστές στο παιδί, τις οποίες παίρνει από περιοδικά ή άλλα υλικά γραπτού λόγου.

Δημιουργία λέξεων με γράμματα που παίρνει το παιδί από περιοδικά ή άλλα υλικά γραπτού λόγου.

Δημιουργία ενός μικρού κειμένου σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο με την ίδια διαδικασία.

Παιδαγωγικά εργασία για τη γλώσσα

Μετάφραση: Μ. Γ.

Τα πάντα είναι λόγος. Σε μια προσπάθεια να είμαστε πιο συγκεκριμένοι στην Παιδαγωγική Πρακτική, προτείνουμε τους πίνακες που ακολουθούν και οριοθετούν κατά κάποιο τρόπο τον τομέα της Γλώσσας στο Νηπιαγωγείο.

Οι πίνακες προέρχονται από το γαλλικό βιβλίο Μεθοδολογίας «CHEMINEMENT EN MATERNELLE» Εκδόσεις HACHETTE, 1991.

ΕΙΔΗ ΛΟΓΟΥ	ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟΣ	ΚΑΘΩΔΗΓΗΤΙΚΟΣ	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ	ΡΗΤΟΡΙΚΟΣ	ΣΥΝΕΙΡΜΙΚΟΣ
ΕΙΔΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ	Ρεπορτάζ Γεγονότα Μυθιστορήματα Νουβέλλα Μύθος Ιστορία Παραβολή Διαφήμιση Αφήγηση Κινηματογράφος Εικονογραφημένο Αστεία Ιστορία Προφορική Αφήγηση	Στη λογοτεχνία: Πορτραίτο Παράγραφος Στη διαφήμιση: Τουριστικός Οδηγός Απογραφή Σταντ-ολεξο Λεξικό	Συνταγή Οδηγία χρήσεως Εντολή	Κείμενο βιβλίου: Επιστημών Ιστορίας Γεωγραφίας Διδακτικός λόγος Επιστημονικός λόγος Πολιτικός λόγος	Ποίημα Τραγούδι Προσευχή Σλόγκαν Παροιμία Γνωμικό Αποφθεγμα Γκράφιτι Τίτλος	
	Αφηγηματικό Σχήμα (Ροή χρονική και ταυτόχρονα λεκτική)	Τοποθέτηση στο χώρο και στο χρόνο	Προτροπή για δράση	Ανάλυση και σύνθεση εννοιολογικών παραστάσεων		Ιδέα-Στήριξη θέσεως Ιδέα- Παράδειγμα Ιδέα- Επιχείρημα

ΕΙΔΗ ΛΟΓΟΥ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟΣ	ΚΑΘΟΔΗΓΗΤΙΚΟΣ	ΕΠΙΞΗΜΑΤΙΚΟΣ	ΡΗΤΟΡΙΚΟΣ	ΣΥΝΕΙΡΜΙΚΟΣ
ΔΙΑΒΑΖΩ	-Βάζω στη σειρά ετικέττες-φράσεις, οι οποίες αντιπροσωπεύουν, μια σειρά εικόνων, με δεδομένη ταξινόμηση -Απαντώ σε ένα ερωτηματολόγιο πολλαπλών επιλογών, αφού ξεφυλλίσω ένα εικονογραφημένο βιβλίο, σε περιορισμένο χρόνο	-Με τη βοήθεια ενός σημείου αναφοράς (λέξεις ήδη γνωστές + σχέδια) ζωγραφίζω το πρόσωπο ή το ζώο, το οποίο περιγράφουν μια, ή δυο φράσεις	-Με βάση μια συνταγή φαγητού, της οποίας γνωρίζω μόνο τα στάδια, δημιουργώ τον κατάλογο των υλικών που χρειάζονται -Παίζω ένα παιχνίδι έχοντας ως σημεία αναφοράς ένα κανόνα δοσμένο με τη μορφή σχημάτων ή απλών φράσεων -Δημιουργώ ένα αντικείμενο ή μια συνταγή φαγητού, με τη βοήθεια ενός γραπτού καταλόγου υλικών και τα στάδια εικονογραφημένα και με φράσεις.	-Ανάμεσα σε ένα σύνολο γραπτών κειμένων, βρίσκω τα κείμενα ή τις κάρτες, που αφορούν το θέμα μιας επίσκεψης που θα κάνουμε	-Σε ένα ποίημα γνωστό, το οποίο γράφουμε στον πίνακα, δείχνω με τη σειρά, απαγγέλοντας ταυτόχρονα, τις λέξεις που συνθέτουν αυτό το ποίημα	-Με βάση μια διαφημιστική αφίσα, απαντώ σε ένα ερωτηματολόγιο: α) Σε τι χρησιμεύει; Ποιος είναι ο σκοπός της; β) Ποιος την έκανε; γ) Σε ποιον απευθύνεται; Εξηγώντας τα διάφορα στοιχεία της
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΩ ΜΕΣΩ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ	-Δημιουργώ-γράφω με τη μορφή της εικονογράφησης, τη συνέχεια μιας δεδομένης ιστορίας, με μια ή δυο εικόνες ή ζωγραφιές. -Δημιουργώ ένα «φίλμ», με διάφορο χαρτί, στο οποίο ζωγραφίζω σχέδια που αφηγούνται ένα μουσικό μύθο, ή ένα τραγούδι. -Δημιουργώ ένα βιβλίο, το οποίο περιέχει μικρό κείμενο και ζωγραφιές, για να το δώσω σε μια άλλη τάξη: α) μια ιστορία που διαβάζει η Νηπιαγωγός β) μια ιστορία που δημιουργήθηκε από τρεις ή τέσσερις δεδομένες λέξεις	-Με τη βοήθεια ενός σημείου αναφοράς, γράφω μια φράση, για να περιγράψω μια προσωπικότητα ή ένα φανταστικό ζώο. -Αναπαριστώ με μια ζωγραφιά, κάθε πόζα, από τις τρεις διαφορετικές που παίρνει ένας φίλος μου.	-Δημιουργώ, για τους φίλους μου, τη σειρά κατασκευής ενός αντικειμένου, με τη μορφή ενός καταλόγου υλικών και της σειράς των σταδίων που ακολουθήσα, για να το κάνω.	-Δημιουργώ ένα μικρό εικονογραφημένο ντοσιέ, ή ένα πανώ, για να ανακοινώσω, μια επίσκεψη που έκανα	-Με βάση κάποιες καταστάσεις, γράφω το ποίημα της τάξης: (π.χ. η Μαρία τρώει ρυζί. Ο Νικόλας παίζει μπάλα...)	-Δημιουργώ και συνθέτω μια διαφημιστική αφίσα (Η αφίσα περιέχει ζωγραφιές, ολόγραμμα και γραπτές φράσεις, σύμφωνα με το θέμα που απεικονίζουν).

Τεύχος 10

Γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού από 0-3 έτη

Γεωργία Περρακη-Χαρλαυτη

(Πτυχιούχος ΤΕΙ Υπεύθυνη Παιδαγωγός και Βρεφικού Τμήματος του Προσχολικού Κέντρου Αθηνών)

ΣΤΑΔΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Η δυνατότητα αναπαραγωγής της ανθρώπινης ομιλίας, την οποία εκ φύσεως έχει κάθε παιδί, αναπτύσσεται ακολουθώντας τα παρακάτω στάδια.

Ως τον 3^ο του μήνα λέει ξεκάθαρα φωνήεντα γιατί ανακαλύπτει ότι από το στόμα του βγαίνουν ήχοι. Στη συνέχεια μιμείται σιφωνά και προσθέτει φωνήεντα δίπλα στα σιφωνά (γκα-μπου-γκι). Λίγο αργότερα το παιδί προφέρει ξεχωριστά ηχητικούς συνδυασμούς και τους επαναλαμβάνει.

Από τον 8^ο ως τον 11^ο μήνα το παιδί μιμείται τον ενήλικα επαναλαμβάνοντας και σιγά-σιγά αφομοιώνει τη σωστή προφορά των ήχων, των συνδυασμών των ήχων και των λέξεων.

Το παιδί από 12-14 μηνών ανακαλύπτει ότι όλα τα αντικείμενα γύρω του έχουν όνομα. Η ομιλία του ενήλικα πρέπει πλέον να καθοδηγεί όχι μόνον την αντίληψη του παιδιού αλλά και τη δράση του.

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΟΝ ΠΑΙΔΙΚΟ ΣΤΑΘΜΟ

Προϋποθέσεις που βοηθούν στην ανάπτυξη της γλώσσας:

1. Η στάση της παιδαγωγού απέναντι στο παιδί
2. Το επιστημονικά οργανωμένο περιβάλλον της τάξης

Η παιδαγωγός πρέπει να διαθέτει ψυχική κατάσταση τέτοια που τα χαρακτηριστικά όπως η αγάπη, η ηρεμία, το ενδιαφέρον, η υπομονή, η προθυμία, η ταπεινότητα απέναντι στο παιδί, ν'αποτελούν καθημερινά εφόδια στη δημιουργία υγιούς σχέσης της με το παιδί. Η συναισθηματική της σχέση με το παιδί θα πρέπει να είναι η παραδοχή και όχι η απόρριψη, ο σεβασμός και όχι η εξάρτηση. Η παιδαγωγός που τηρεί το «συμβόλαιο» της με το παιδί γνωρίζει ότι η βάση της γνώσης είναι η αγάπη.

Πρέπει πάντα να θυμόμαστε ότι οφείλουμε να προσφέρουμε άφθονα ερεθίσματα χρησιμοποιώντας το σωστό λεξιλόγιο, χωρίς φόβο για οποιαδήποτε δύσκολη λέξη. Να μην διορθώνουμε τη λάθος λέξη του παιδιού, απλά να επαναλαμβάνουμε τη σωστή λέξη.

Να περιμένουμε την απάντηση του παιδιού, είτε είναι λεκτική είτε εκφράζεται με κίνηση.

Να το ακούμε ειλικρινά και με σεβασμό να περιμένουμε να τελειώσει.

Να θυμόμαστε πάντα ότι απαραίτητη προϋπόθεση, για να μπορέσει να εκφραστεί λεκτικά το παιδί, είναι να αισθάνεται αυτοπεποίθηση. Και ότι αυτή την αποκτάει μόνο όταν του δίνουμε την ευκαιρία για αυτοεξυπηρέτηση, όταν το ενθαρρύνουμε να εκφράζει αυτό που θέλει και αυτό που σκέφτεται.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΒΟΗΘΟΥΝ ΤΗΝ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΟΝ ΠΑΙΔΙΚΟ ΣΤΑΘΜΟ

1. Καλάθια με αντικείμενα

Καταρχήν τα αντικείμενα να είναι πραγματικά και γνώριμα στο παιδί. Το παιδί θα πρέπει να μπορεί να τα αγγίξει, για αυτό πρέπει να είναι πάντα καθαρά και ασφαλή.

Ένα καλάθι με διάφορα αντικείμενα τα οποία ηχητικά διαφέρουν μεταξύ τους. Να περιέχουν π.χ μπ, ντ, γκ, κ.λ.π. Έτσι το βοηθάμε να αφομοιώσει τους διαφορετικούς ήχους που περιέχονται στις λέξεις π.χ. καστανό, φουντούκι, αμύγδαλο κ.λ.π. ή καλάθι με μουσικά όργανα π.χ. ταμπουρίνο, φουσαρμόνικα, ντέφι κ.λ.π.

Το επόμενο στάδιο είναι τα αντικείμενα και περιβάλλοντα εξωτερικού χώρου ζωγραφισμένα σε κάρτες. Το παιδί αφού τα ονομάσει τα ταυτίζει με τη ζωγραφιά.

Επίσης ταξινομημένες κάρτες ζώων π.χ. ψαριά, πούλια, ζώα της αυλής κ.λ.π.

Αργότερα προσθέτουμε καλάθια με αντικείμενα διαφορετικής ποιότητας. Το παιδί έχει τη δυνατότητα να αισθανθεί και να εξερευνήσει την ποιότητα του αντικειμένου (βαρύ-ελαφρύ, μεγάλο-μικρό, κρύο-ζεστό).

Στόχος

Άμεσος στόχος αυτών των δραστηριοτήτων είναι η αισθητηριακή εμπειρία πάνω στην οποία κτίζεται ο λόγος και η γνωριμία του πολιτιστικού περιβάλλοντος όπου ζει.

1. Ομάδες κοινωνικής αγωγής (κύκλοι)

Ανάλογα με την ηλικία των παιδιών μπορεί να αποτελείται από 3-20 παιδιά.

Προϋπόθεση για ένα επιτυχημένο κύκλο

1. Η παιδαγωγός θα πρέπει να γνωρίζει την ηλικία και το στάδιο ανάπτυξης των παιδιών που καλεί.
2. Να έχει ευελιξία και ανεκτικότητα ώστε να ανταποκρίνεται στις απρόβλεπτες εξελίξεις της ομάδας.

3. Ο κύκλος πρέπει να περιέχει κίνηση και ακινησία .
4. Να υπάρχει μόνιμη επικοινωνία με τα μάτια και το στόμα.

Στόχος

1. Προσφέρει την ευκαιρία να μιμηθούν τα παιδιά ήχους, να κάνουν παιχνίδια άρθρωσης, να μάθουν λέξεις επικοινωνίας.
2. Η ομάδα κοινωνικής αγωγής δίνει τη δυνατότητα για πληροφορίες για τραγούδι για παραμύθι.
3. Δίνει την αίσθηση στο παιδί ότι ανήκει σε μια κοινωνική ομάδα συμβιώνει και επικοινωνεί.
4. Να δείξουμε τρόπους συμπεριφοράς σε μια ουδέτερη στιγμή π.χ πως ζητάω κάτι άλλο από κάποιον ή περιμένω τη σειρά κ.τ.λ.

2. Γωνία βιβλιοθήκης

Θα πρέπει να στηθεί σε μια σχετικά ήσυχη γωνία της τάξης. Δίπλα από τη βιβλιοθήκη να υπάρχει ένα τραπέζι με μια καρεκλά όπου το παιδί να μπορεί να καθίσει με το βιβλίο του. Η παιδαγωγός θα πρέπει να κάθεται δίπλα από το παιδί ούτως ώστε και οι δυο να έχουν σωστή οπτικά εικόνα του βιβλίου. Στη βιβλιοθήκη θα πρέπει να υπάρχουν 4-5 βιβλία με ξεκάθαρες εικόνες (για τις μικρές ηλικίες). Επίσης μπορούν να τοποθετηθούν φωτογραφίες σε άλμπουμ τις οποίες μπορούν να βλέπουν τα παιδιά μαζί με την παιδαγωγό ή και μόνα τους.

Τα βιβλία δεν πρέπει να έχουν πολύ χοντρό χαρτόνι στις σελίδες τους.

Βιβλία με εικόνες ζώων ή αντικειμένων ξεκάθαρες και με πολύ μικρά κείμενα. Επίσης η εικόνα πρέπει να απεικονίζει την πραγματικότητα γιατί το παιδί δε μπορεί ακόμα να ξεχωρίσει το πραγματικό από το φανταστικό με αποτέλεσμα να προσλαμβάνει λάθος μηνύματα και να επέρχεται η σύγχυση. Επίσης δεν θα πρέπει να

χρησιμοποιούνται παραδοσιακά παραμυθία που εμπεριέχουν βία και τρόμο. Λίγο αργότερα μπορούν να ακούσουν ιστορίες που αφορούν την καθημερινή ζωή. Γύρω στα 2,5 μπορούν να επεκταθούν και σε πραγματικές καταστάσεις που αφορούν την πιο έξω από αυτά κοινωνία.

Το παιδί των 3 ετών ενδιαφέρεται περισσότερο για τον έξω κόσμο και είναι έτοιμο να ακούσει μεγαλύτερες ιστορίες που τον βοηθάνε να εξωτερικεύσει συναισθήματα και να του δώσουν λύσεις.

Η παιδαγωγός θα πρέπει να γνωρίζει καλά σε ποιο αναπτυξιακό στάδιο βρίσκεται το παιδί να ξέρει να διηγείται το παραμύθι (καθαρή, όχι πολύ δυνατή φωνή) να έχει ενδιαφέρον και ενθουσιασμό όταν το διαβάζει.

Στόχος

Το βιβλίο είναι ένας σημαντικός τρόπος να το εισάγουμε στη μητρική του γλώσσα και τη λογοτεχνία. Πρέπει να του δίνουμε την ευκαιρία για συμμετοχή, για κίνηση, για επανάληψη και να του επιβεβαιώνουμε την πραγματικότητα.

Μαθαίνουμε στο παιδί πως κρατάμε το βιβλίο, πως το βγάζουμε και το βάζουμε στη βιβλιοθήκη πως γυρίζουμε σελίδα πως το δίνουμε σε άλλον πως κολλάμε ένα βιβλίο που έχει ξεκολλήσει, πως το κλείνω και το επιστρέφω στη βιβλιοθήκη.

ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ :

Χαράς Ευαγγέλια ή το πρόβλημα ;

Γεωργίου Δημ. Κιτσαρα

(Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Κρήτης)

Α' Το πρόβλημα κατά το παρελθόν

Το ερώτημα, αν μπορούν να διδαχθούν τα νήπια γραφή και ανάγνωση, έχει απασχολήσει εδώ και αρκετά έτη ειδικούς και μη. Μια καταρχήν απάντηση στο ερώτημα αυτό, η οποία θεωρούμε ότι ανταποκρίνεται περισσότερο προς την πραγματικότητα, θα ήταν : «ναι, μερικά νήπια και κάτω από ορισμένες προϋπόθεσης και συνθήκες». Αυτή η «επιλεκτικότητα» δικαιολογείται από το γεγονός ότι απαιτείται συντονισμός κίνησης και πνεύματος, συνεργασία εγκεφάλου ματιού και χεριού, καθώς, επίσης, και εκμάθηση, κρυπτογράφηση και αποκρυπτογράφηση του κώδικα γραφής επικοινωνίας. Αν δε τηρούνται οι προϋποθέσεις αυτές, ο κίνδυνος να αρνηθεί το παιδί το σχολείο είναι υπαρκτός. Η διδασκαλία της γραφής και της ανάγνωσης πέρα από τους απασχολούμενους επαγγελματικά με τη διδακτική επιστήμη, ενδιαφέρει αρκετούς επιστημονικούς κλάδους : τη γλωσσολογία αφού είναι θέμα που συνδέεται με τη γλώσσα, τη ψυχολογία, επειδή αφορά τις ψυχολογικές λειτουργίες του παιδιού, αλλά και την κοινωνιολογία, εφόσον η εκμάθηση γραφής και ανάγνωσης διενεργείται μέσα σε ένα θεσμοθετημένο πλαίσιο.

Στη πατρίδα μας, ο σχολιοπροετοιμαστικός ρόλος του νηπιαγωγείου, όπως ορίστηκε με τα νομοθετικά κείμενα του 1896 και του 1929, ευνοούσε τη συστηματική διδασκαλία γραφής και ανάγνωσης στο νηπιαγωγείο χωρίς να την καθιερώνει. Ενισχυτικά προς την κατεύθυνση ήταν, εξάλλου, και τα εξής : από το ένα μέρος η συστηματική διδασκαλία γραφής και ανάγνωσης στο νηπιαγωγείο ικανοποιούσε και ικανοποιεί τη φιλοδοξία πολλών γονέων αφού , όπως αυτοί πιστεύουν, ή όσο το δυνατόν πρωιμότερη μάθηση γραφής και ανάγνωσης από τα παιδιά τους θα αύξηση το δείκτη νοημοσύνης τους.

Επίσης πιστεύουν ότι η πρόωπη μάθηση γραφής και ανάγνωσης στο νηπιαγωγείο θα συμβάλει αποφασιστικά στην εξασφάλιση υψηλών επιδόσεων στη μελλοντική σχολική τους φοίτηση. Από το άλλο μέρος, η διδασκαλία γραφής και ανάγνωσης ικανοποιούσε στο παρελθόν πολλές νηπιαγωγούς οι οποίες θεωρούσαν ότι καθαρά εκπαιδευτικές ενασχολήσεις τις εξίσωσαν με τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Ο όρος «διδασκαλία» στο νηπιαγωγείο παρουσιάζει μια ιδιαιτερότητα σε σχέση όχι μόνο με την τριτοβάθμια και δευτεροβάθμια, αλλά και με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Η διάφορα έγκειται στο ότι στο νηπιαγωγείο η διδασκαλία απευθύνεται, κυρίως, στο συναίσθημα, στις αισθήσεις και τη φαντασία του νήπιου και δευτερευόντως στη διανόηση του. Σε κάθε περίπτωση, η διδασκαλία στο νηπιαγωγείο πρέπει να χαρακτηρίζεται από ευελιξία, διότι πέραν από τις απαιτήσεις του προγράμματος είναι ανάγκη να προσαρμόζεται χωρίς δυσκολία στις ανάγκες του νηπίου.

Εργασία στο νηπιαγωγείο σημαίνει : παρακίνηση, ενθάρρυνση, υποστήριξη, πληροφόρηση, βοήθεια, καθοδήγηση, και κυρίως παιχνίδι , ενώ αντίθετα εργασία στο

σχολείο σημαίνει : μάθημα, διδασκαλία, αξιολόγηση, κρίση και γενικά εφαρμογή αυστηρών σχολικών κανόνων, να εφαρμόζονται η αρχή της συνέχειας.

Υπενθυμίζουμε, επίσης, ότι δεν ενδιαφέρει το νηπιαγωγείο τόσο το άμεσο πρακτικό αποτέλεσμα, η τελειοποίηση της γραφής και της ανάγνωσης, αλλά ο σεβασμός και η αφομοίωση, εκ μέρους του παιδιού, των καθιερωμένων κανόνων γραφής και ανάγνωσης. Από το άλλο μέρος, μια είδηση προτάξεων στο νηπιαγωγείο θα μπορούσε να εξελιχθεί σε ένα είδος προπαρασκευαστικών τάξεων για το δημοτικό σχολείο με όλους τους κινδύνους που συνεπάγεται μια τέτοια παρέκκλιση από το θεσμοθετημένο και αποδεκτό ρόλο του νηπιαγωγείου.

Ο νηπιαγωγός ως ειδικευμένος παιδαγωγός των παιδιών της προσχολικής ηλικίας, δεν είναι κάτοχος εξειδικευμένων μεθόδων διδασκαλίας γραφής και ανάγνωσης. Αυτό επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι ούτε οι Σχολές Νηπιαγωγών παλαιότερα ούτε τα Παιδαγωγικά Τμητά Νηπιαγωγείων των Πανεπιστημίων μας σήμερα, τα οποία έχουν αναλάβει την κατάκτηση των μελλοντικών νηπιαγωγών, ασχολούνται με τη μύηση των φοιτητών σε μεθόδους διδασκαλίας πρώτης ανάγνωσης και γραφής.

Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι τα Παιδαγωγικά Τμήματα Νηπιαγωγών δεν έχουν τέτοια Αποστολή.

Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ

ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ

Η ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ

Ως «αναγνωστική ετοιμότητα» - ο όρος, ο οποίος χρησιμοποιούνταν από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα – ορίζεται «το στάδιο στην ανάπτυξη, κατά το οποίο το παιδί, είτε λόγω ωριμότητας είτε λόγω προηγούμενων γνώσεων είτε λόγω και των δυο, είναι έτοιμο να μάθει να διαβάζει εύκολα και αποδοτικά». Η αναγνωστική ετοιμότητα, δηλαδή, αποτελούσε «το θεμέλιο στο οποίο βασιζόταν η αναγνωστική ικανότητα». Μάλιστα, οι ειδικοί είχαν καθορίσει σειρές κριτηρίων, για να αξιολογούν την ετοιμότητα των μικρών παιδιών για την ανάγνωση και τη γραφή, προτού αυτά φοιτήσουν στην πρώτη τάξη του δημοτικού σχολείου. Τα κριτήρια αυτά αξιολογούσαν συγκεκριμένες δεξιότητες, τις οποίες τα μικρά παιδιά έπρεπε να έχουν αποκτήσει και εάν παρουσίαζαν καθυστέρηση σε κάποια από αυτές, έπρεπε να δρομολογηθεί έγκαιρη παρέμβαση, για να μπορέσουν να μάθουν να διαβάζουν και να γράφουν.

Όπως αναφέρουν οι Teale & Sulzby η «αναγνωστική ετοιμότητα» ήταν μια καλή ιδέα, η οποία εφαρμοζόταν με κακό τρόπο». Δεν υπάρχει καμία αντίρρηση ότι η γνωστική και γλωσσική ανάπτυξη των παιδων καθώς και ορισμένες προηγούμενες γνώσεις και δεξιότητες, διευκολύνουν τη μάθηση του γραπτού λόγου, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει αναγκαστικά να περιμένουμε να κατακτήσουν τα παιδιά πρώτα αυτές τις δεξιότητες και μετά να τα φέρουμε σε επαφή με τον γραπτό λόγο. Επιπλέον, τα προγράμματα αναγνωστικής ετοιμότητας που εφαρμόζονταν βασίζονταν μάλλον σε μια ανάλυση των απαραίτητων δεξιοτήτων για την ανάγνωση και τη γραφή όπως,

τις αντιλαμβάνονταν οι ενήλικοι, παρά στην προοπτική ανάπτυξης αυτών των δεξιοτήτων από το ίδιο το παιδί.

Η ΑΝΑΔΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Κατά τις δυο τελευταίες δεκαετίες οι ειδικοί επιστήμονες εξέτασαν το θέμα από την πλευρά του ίδιου του παιδιού, αυτό είχε ως αποτέλεσμα να δουν τα πράγματα με διαφορετικό τρόπο και διαφορετική προοπτική.

Η μάθηση, δηλαδή της ανάγνωσης και της γραφής είναι μια φυσική και αναμενόμενη αντίδραση, καθώς τα παιδιά προσπαθούν να ερμηνεύσουν τον κόσμο που τα περιβάλλει (Goodman 1980).

Από τη στιγμή που τα μικρά παιδιά συνειδητοποιούν ότι ο γραπτός λόγος περιέχει νόημα και αρχίζουν να διερωτώνται πως αναδύεται το νόημα, από εκείνη τη στιγμή ξεκινά η διαδικασία μάθησης της ανάγνωσης και της γραφής (Goodman 1986). Το παιδί αρχίζει σιγά-σιγά να πειραματίζεται. Για παράδειγμα, κρατάει το μολυβί και , αφού «γράψει» στο χαρτί σκαριφήματα, δηλώνει ότι κάτι έγραψε ή κρατάει το βιβλίο και «διαβάζει» γυρίζοντας τις σελίδες του. Όλες αυτές οι μορφές της συμπεριφοράς, τις οποίες εκδηλώνει το παιδί στη προσπάθεια του να κατακτήσει τον γραπτό λόγο, δημιουργούν, σύμφωνα με την Goodman (1986), τις «ρίζες της ανάγνωσης και της γραφής», οι οποίες αναπτύσσονται ταυτόχρονα, τρέφουν το «δένδρο» που είναι η ανάγνωση και η γραφή, ενώ η «θρεπτική ουσία» που τις τροφοδοτεί είναι το περιβάλλον του παιδιού.

Σήμερα, οι ειδικοί επιστήμονες υποστηρίζουν ότι η μάθηση της ανάγνωσης και της γραφής είναι μια εξελικτική διαδικασία, η οποία πηγάζει από το ίδιο το παιδί , ξεκινά από το πρώτο έτος της ζωής του και «αναδύεται» ανεμπόδιστα , εφόσον οι συνθήκες είναι κατάλληλες (Teale & Sulzby 1989).

Ο όρος «αναδυόμενη ανάγνωση και γραφή» ο οποίος άρχισε να χρησιμοποιείται στη δεκαετία του '80 περιγράφει ακριβώς τις διαδικασίες, οι οποίες παρατηρούνται πολύ πριν το παιδί φοιτήσει στη πρώτη τάξη του δημοτικού σχολείου και αναγνωρίζονται ως ιδιαίτερα σημαντικές για τη μάθηση του γραπτού λόγου. Η ανάδυση, δηλαδή, της ανάγνωσης και της γραφής συνίσταται από τις δεξιότητες, γνώσεις και στάσεις, οι οποίες θεωρούνται ότι είναι «προάγγελου» της ανάπτυξης του συμβατικού τρόπου γραφής και ανάγνωσης (Whitehurst & Lonigan, 1998).

Σύμφωνα με τη θεωρία της αναδυόμενης ανάγνωσης και γραφής :

Ως προς την ανάγνωση, τα μικρά παιδιά αρχίζουν να συνειδητοποιούν ότι:

- Διαβάζουμε το κείμενο και όχι την εικόνα
- Διαβάζουμε από αριστερά προς τα δεξιά και όχι από επάνω προς τα κάτω
- Ένα κείμενο απαρτίζεται από ξεχωριστές λέξεις
- Τα γράμματα διακρίνονται σε κεφαλαία και πεζά
- Υπάρχει μια «τεχνική» γλώσσα για την ανάγνωση
- Υπάρχουν τα σημεία της στίξης
- Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η κατανόηση των εννοιών που προαναφέρθηκαν είναι απολύτως αναγκαία για τη μάθηση της ανάγνωσης

Ως προς τη γραφή :

- Αρχικά, τα παιδιά για να γράψουν, εμπλέκονται τα ίδια στη δραστηριότητα αυτή και συμμετέχουν ενεργητικά. Η ενεργητική αυτή συμμετοχή τα βοηθά να «ανακαλύψουν» τη γραφή.
- Στη συνέχεια, προσπαθώντας να αποτυπώσουν στο χαρτί όσα εκφράζουν μιλώντας, αρχίζουν να κατανοούν τη σχέση του προφορικού και του γραπτού λόγου. Αργότερα, αντιλαμβάνεται ότι για να συνθέσουν μια λέξη πρέπει να γνωρίζουν τα γράμματα. Στην προσπάθεια τους να βρουν τα κατάλληλα

γράμματα-φωνήματος, η οποία είναι θεμελιώδης γνώση για τη μάθηση όχι μόνο της γραφής, αλλά και της ανάγνωσης.

- Τέλος, διαβάζοντας τι έχουν τα ίδια γράψει, αντιλαμβάνονται ότι η γραφή και η ανάγνωση είναι δυο αλληλένδετες δραστηριότητες.

Τα παιδιά, από τη στιγμή που θα κρατήσουν για πρώτη φορά το μολυβί στο χέρι τους μέχρι να γίνουν έμπειροι γράφεις, διανύουν μια πορεία. Αρχίζουν από το μουτζούρωμα της σελίδας και φθάνουν στην ορθογραφημένη γραφή. Το είδος, δηλαδή, της γραφής των μικρών παιδιών εξελίσσεται ανάλογα με τις εμπειρίες, τα ερεθίσματα και τα κίνητρα που παρέχονται από το οικογενειακό ή το σχολικό τους περιβάλλον. Τα παιδιά αρχίζουν πρώτα να χρησιμοποιούν σκαριφήματα και ψευδογραμματα, αργότερα γράμματα, συνεχίζουν με τις αλυσίδες γραμμάτων, φθάνουν στη συλλαβική επινοημένη γραφή και καταλήγουν στην πλήρως επινοημένη γραφή, όπου αρχίζουν να ταυτίζουν τα γράμματα με τα αντίστοιχα φωνήματα. Αυτή η εξελικτική πορεία της κατάκτησης της γραφής συνεχίζεται όχι μόνο μέχρι τη φοίτηση τους στις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου αλλά και αργότερα. Κατά τη διάρκεια αυτής της πορείας προς τη μάθηση της γραφής, τα παιδιά άλλοτε γράφουν ασταμάτητα και επιδεικνύουν τα γραπτά τους με υπερηφάνεια και άλλοτε αποφεύγουν εντελώς να γράψουν. Η ανάδυση των δεξιοτήτων της ανάγνωσης και της γραφής στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας εξαρτάται από την ποιότητα και την ποσότητα των εμπειριών που έχουν τα παιδιά πρώτα στο οικογενειακό τους περιβάλλον και αργότερα στην προσχολική εκπαίδευση.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Ο ρόλος των παιδαγωγών της προσχολικής ηλικίας δεν είναι να διδάξουν στα νήπια ανάγνωση και γραφή. Εκείνο που οφείλουν να κάνουν οι παιδαγωγοί είναι να δημιουργήσουν στην τάξη τις προϋπόθεσης εκείνες, οι οποίες θα βοηθήσουν τα

παιδιά να ανακαλύψουν «μόνα τους», τον γραπτό λόγο, με πειραματισμούς και προσπάθειες, στο πλαίσιο κατάλληλα οργανωμένων δραστηριοτήτων και με συνεχή παρότρυνση και καθοδήγηση(Hudson, 1990-Clark 1993).

Για να μπορέσουν οι παιδαγωγοί να επιτύχουν τους στόχους τους και να βοηθήσουν τα παιδιά να έρθουν αβίαστα σε επαφή με τον γραπτό λόγο πρέπει :

- ✓ Να οργανώσουν κατάλληλα τον χώρο της τάξης και να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον πλούσιο σε ερεθίσματα γραπτού λόγου
- ✓ Να δημιουργήσουν πολλές ευκαιρίες για γραφή και ανάγνωση και να περιλαμβάνουν τον γραπτό λόγο στις δραστηριότητες της τάξης,
- ✓ Να παροτρύνουν τα παιδιά να γράφουν και να διαβάζουν, να υποστηρίζουν και να επιβραβεύουν κάθε τους προσπάθεια
- ✓ Να τους διαβάζουν πολλά βιβλία με κατάλληλο τρόπο
- ✓ Να ενισχύουν τη φωνολογική τους επίγνωση
- ✓ Να παρατηρούν και να αξιολογούν συνεχώς τις προσπάθειες τους, παρεμβαίνοντας μόνο, όταν είναι απαραίτητο
- ✓ Να συνεργάζονται με τους γονείς

Οι παιδαγωγοί της προσχολικής ηλικίας μπορούν στις περισσότερα «γωνίες» τις τάξης, εάν όχι σε όλες, να τοποθετούν έντυπο υλικό και γραφική ύλη που λειτουργούν ως ερεθίσματα για την καλλιέργεια του γραπτού λόγου (Neuman & Roskos, 1997, Neuman, 1998)

Με άλλες λέξεις, το «κλειδί» για τη σωστή και επιτυχημένη εφαρμογή στην προσχολική εκπαίδευση ενός προγράμματος για την ανάδυση του γραπτού λόγου στα μικρά παιδιά είναι οι κατάλληλα προετοιμασμένοι παιδαγωγοί. Αυτό το θέμα της κατάλληλης προετοιμασίας των παιδαγωγών της προσχολικής ηλικίας είναι και το μεγάλο πρόβλημα που δημιουργήθηκε μετά τη δημοσίευση της Υπουργικής

Απόφασης (Γ1/58/ΦΕΚ93/τ.Β'/10-2-1999) και την εφαρμογή του νέου Προγράμματος Σπουδών της Νεοελληνικής Γλώσσας στην προ-Δημοτική Εκπαίδευση – Νηπιαγωγείο.

Το νέο Πρόγραμμα θέτει σε νέες βάσεις την επαφή του νήπιου με το γραπτό λόγο. Οι στόχοι που τίθενται και οι δραστηριότητες που προτείνονται βοηθούν τα παιδιά να έρθουν αβίαστα σε επαφή με τον γραπτό λόγο. Τα παιδιά, σύμφωνα με το νέο πρόγραμμα, πρέπει να κατακτήσουν τις έννοιες του γραπτού λόγου.

Στο Αναλυτικό Πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου του 1989, η ανάγνωση και η γραφή βασίζονταν στη θεωρία της «αναγνωστικής ετοιμότητας». Στη χώρα μας, η τροποποίηση του Αναλυτικού Προγράμματος του 1989 σε ότι αφορά στην ανάγνωση και τη γραφή ήταν, κατά τη γνώμη μας, απολύτως αναγκαία. Επιτέλους, άρχισε και στην Ελλάδα να εφαρμόζεται ένα σύγχρονο πρόγραμμα για την κατάκτηση του γραπτού λόγου από το παιδιά της προσχολικής ηλικίας, το οποίο βασίζεται στις νέες αντιλήψεις και τα σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα. Το αρνητικό στοιχείο είναι η εσπευσμένη εφαρμογή του νέου Προγράμματος και η σχεδόν παντελής έλλειψη ενημέρωσης και επιμόρφωσης των παιδαγωγών της προσχολικής ηλικίας, οι οποίες/οι καλούνται να το εφαρμόσουν.

Μόνο εάν οι παιδαγωγοί κατανοήσουν τη φιλοσοφία του νέου Προγράμματος και των τρόπων με τον οποίο πρέπει να εφαρμόσουν στην τάξη τους τις διάφορες δραστηριότητες τις σχετικές με τον γραπτό λόγο, τότε θα επιτευχθούν οι στόχοι που τίθενται και θα αναδυθούν οι δεξιότητες της ανάγνωσης και της γραφής στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας.

(Η Νικολέττα Γκλίου είναι Πάρεδρος Προσχολικής Αγωγής στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο)

Τα παιδιά πριν ακόμα αποκτήσουν γνώσεις για τη γραπτή γλώσσα, μέσα από τη συστηματική διδασκαλία που ξεκινά στο δημοτικό σχολείο, χρησιμοποιούν κάποιες αναγκαίες για κάθε είδος ανάγνωσης ερμηνευτικές διαδικασίες ή στρατηγικές αναγνώρισης γραπτών μηνυμάτων, τις οποίες συνήθως αντλούν από την καθημερινή γνώση.

Ο χώρος του νηπιαγωγείου παρέχει επίσης πλήθος ευκαιριών για την καλλιέργεια της προφορικής και γραπτής γλώσσας και την ενεργοποίηση των γλωσσικών αποθεμάτων που φέρουν τα παιδιά.

Μέχρι πριν λίγα χρόνια επικρατούσε σύγχυση όσον αφορά την καλλιέργεια του λόγου στο νηπιαγωγείο. Το αναλυτικό πρόγραμμα για το νηπιαγωγείο απέτρεπε με τις νηπιαγωγούς από τη συστηματική διδασκαλία της γλώσσας, υπεδείκνυε όμως με άτυπο τρόπο τη διδαχή στοιχείων του γλωσσικού μας συστήματος. Η σύνδεση όμως προγραφικών ασκήσεων με το γραπτό λόγο, περιορίζονταν σε ψυχοκινητικές ασκήσεις αναπαράστασης των κινήσεων στο χώρο και στην προετοιμασία των νηπίων για τη συσχέτιση γραφισμών και ήχων, ενώ οι προαναγνωστικές δραστηριότητες κινούνταν στα πλαίσια μηχανικών ασκήσεων, που είχαν σκοπό να ασκήσουν τους μαθητές σε μηχανισμούς αντικατάστασης λεξιλογικών και συντακτικών στοιχείων (3).

Σήμερα αποδεχόμενοι τη θεωρία της αναδυόμενης γραφής και ανάγνωσης (4), αρνούμαστε την ύπαρξη προγραφικών και προαναγνωστικών δεξιοτήτων, ενώ οι προσεγγίσεις μας αποσκοπούν να διδάξουν τα παιδιά τους περιορισμούς που επιβάλλει η χρήση της γλώσσας, δηλαδή το ποιος μιλά ή γράφει, σε ποιόν, πότε και γιατί.

Οι καρτέλες ανάγνωσης αποτελούν τμήμα του έντυπου λόγου που συναντάμε στο νηπιαγωγείο. Περιλαμβάνουν συνήθως εικόνες γνωστών αντικειμένων καθώς και τις αντίστοιχες λέξεις και χρησιμοποιούνται για την εκμάθηση της ανάγνωσης. Τα αντικείμενα του περιβάλλοντος χώρου, τα ονόματα των παιδιών, οι διάφορες γωνιές (μπακάλικο, κουκλοθέατρο κ.α.) που συναντάμε στο νηπιαγωγείο, αλλά και λέξεις από διάφορα γνωστικά αντικείμενα ή θέματα που συζητούνται αποτυπώνονται σε καρτέλες και δίδουν ευκαιρίες για ανάγνωση ή γραφή. Ο εμπλουτισμός του περιβάλλοντος σχολικού χώρου με μια ευρεία γκάμα διαφορετικών δειγμάτων γραπτού λόγου δίνει την ευκαιρία στα παιδιά για παρατήρηση, σχολιασμό, συζήτηση, ανάγνωση, αντιγραφή. Διαφημιστικά έντυπα, εφημερίδες, περιοδικά, αποκόμματα εισιτηρίων, κατάλογοι προϊόντων, προγράμματα θεατρικών παραστάσεων, ετικέτες προϊόντων, αποκόμματα λογαριασμών, φάκελοι αλληλογραφίας, χαρτιά περιτυλίγματος αποτελούν μερικά δείγματα γραπτού λόγου. Η εξυπηρέτηση καθημερινών λειτουργικών αναγκών στο νηπιαγωγείο επιβάλλει επίσης την ύπαρξη παρουσιολόγιου μαθητών, πίνακα καιρού, ημερολόγιο γενεθλίων, πίνακα με τις ημέρες της εβδομάδας, πρόγραμμα δραστηριοτήτων, δημιουργία βιβλίων ή και παιγνιδιών από τα ίδια τα παιδιά με τη βοήθεια της νηπιαγωγού. Υλικό που υπαγορεύει την ενασχόληση με τον γραπτό λόγο.

Η γωνιά της βιβλιοθήκης, που συναντάνται σε όλα τα νηπιαγωγεία, πρέπει να είναι εμπλουτισμένη με πολλά ελκυστικά, καινούρια, εικονογραφημένα βιβλία που

προκαλούν το ενδιαφέρον των μικρών παιδιών. Ο θεσμός της δανειστικής βιβλιοθήκης πρέπει επίσης να ενισχύεται από τις νηπιαγωγούς γιατί πέρα από την επαφή με το λογοτεχνικό βιβλίο, προωθεί το σεβασμό για το βιβλίο και την ανάληψη ευθυνών. Συνιστάται επίσης η ύπαρξη μη λογοτεχνικών βιβλίων όπως λεξικά, βιβλία γνώσεων, όπου βοηθούν τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν τα διαφορετικά είδη βιβλίων και τον ιδιαίτερο τρόπο που απαιτείται για την προσέγγισή τους. Η γωνιά της γραφής και της ανάγνωσης, όπου αυτό είναι εφικτό, κρίνεται απαραίτητη γιατί τονίζει στα παιδιά την σημαντικότητα αυτών των δραστηριοτήτων.

Η ανάγνωση και η αφήγηση ιστοριών (5) που ξεκινά ή πρέπει να ξεκινά από το σπίτι από τη βρεφική κιόλας ηλικία και συνεχίζεται στο νηπιαγωγείο, εμπλουτίζει το λεξιλόγιο των παιδιών, διευρύνει τους γνωστικούς ορίζοντες, αναπτύσσει τις απαραίτητες πνευματικές λειτουργίες που αποτελούν προϋπόθεση για την εισαγωγή στη διαδικασία της ανάγνωσης, βοηθά στην κατανόηση του περιεχομένου μιας ιστορίας, καλλιεργεί τις αισθήσεις τους, δημιουργεί θετική στάση απέναντι στο διάβασμα και το βιβλίο γενικότερα. Η ενεργητική συμμετοχή του παιδιού στην αναγνωστική εμπειρία, πρέπει να επιζητείται τόσο από το γονιό όσο και από τον εκπαιδευτικό, γιατί μόνο με τη συζήτηση, το σχολιασμό, την έκφραση των συναισθημάτων, την ταύτιση με τους ήρωες, την πρόβλεψη της εξέλιξης της ιστορίας, την αναδιήγηση, την αλλαγή κάποιες φορές της πλοκής ή την αναδημιουργία της ίδιας της ιστορίας από τα παιδιά, μπορούμε να μιλάμε για αποτελεσματική ανάγνωση και θετικά αποτελέσματα (6).

Το παιδί από μικρή ηλικία πρέπει να έρχεται σε επαφή με λαϊκά λεκτικά παιχνίδια, γλωσσοδέτες, λαχνίσματα, νανουρίσματα, ταχταρίσματα, τραγούδια, αινίγματα, παροιμίες, παραμύθια, θρύλους, παραδόσεις, έθιμα, ιστορίες που του

δίνουν τη δυνατότητα να γνωρίσει και να αγαπήσει με ευχάριστο τρόπο τη μητρική του γλώσσα (7).

Και η σύγχρονη όμως παιδική λογοτεχνία προσφέρει πολλές ευκαιρίες μέσα από την ποίηση, τα παιχνιδόλεξα, το λίμερικ, τις μικρές ιστορίες, τα έντεχνα παραμύθια, τις κουκλοθεατρικές ιστορίες, τη μυθολογία στην κατεύθυνση της γλωσσικής καλλιέργειας.

Το συμβολικό παιχνίδι ιδιαίτερα μέσα από την ανάληψη συγκεκριμένων ρόλων, γιατρός, ταχυδρόμος, μάγισσα, δάσκαλος, δίνει στα παιδιά πρόσθετες ευκαιρίες για ενασχόληση με το γραπτό λόγο. Έτσι τα παιδιά με αβίαστο και ευχάριστο τρόπο ανακαλύπτουν και συνειδητοποιούν τους πραγματικούς σκοπούς που εξυπηρετεί η ανάγνωση και η γραφή.

Υποχρέωση των νηπιαγωγών είναι ο εμπλουτισμός του χώρου του νηπιαγωγείου με γραφική ύλη μολύβια, μαρκαδόρους, ξυλομπογιές που διευκολύνουν τις απόπειρες των παιδιών.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η σωστή γνώση του προφορικού επηρεάζει τη σωστή εκμάθηση του γραπτού λόγου. Όλοι, γονείς και εκπαιδευτικοί που ενδιαφέρονται πραγματικά για την καλλιέργεια του προφορικού λόγου, πρέπει να εμπλουτίζουν τις απλές καθημερινές δραστηριότητες με συζητήσεις, σχολιασμό, αφηγήσεις, ακροάσεις, αναγνώσεις λογοτεχνικών έργων, λεκτικά παιχνίδια κι ό,τιδήποτε μπορεί να βελτιώσει, να εμπλουτίσει και να αναβαθμίσει τον προφορικό λόγο.

Τεύχος 23

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗ

Της Ευγενειας Κουτσουβανου

Η εργασία αυτή θα εστιάσει στους προβληματισμούς μου για τη διδασκαλία και τη μάθηση στο νηπιαγωγείο και ειδικά για την ανάγνωση και τη γραφή. Ερωτήματα με τα οποία βρίσκομαι διαρκώς αντιμέτωπη και που θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα εξής :

- i. Τι πρέπει να μάθει νέος άνθρωπος, τι είναι απαραίτητο να μάθει?
- ii. Ποιος είναι ο πιο πρόσφορος τρόπος για να μάθει αυτά που κρίνονται αναγκαία?
- iii. Πως πρέπει να συμβάλλει ο εκπαιδευτικός στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του νήπιου?

Ερωτήματα διαρκή στα οποία, με τρόπο προσωπικής μαρτυρίας, θα επιχειρήσω κάποιες απαντήσεις. Η εμπειρία μου κατά τα πρώτα χρόνια της διδασκαλίας χαρακτηρίζεται από αφέλεια, από υπερβάλλοντα ζήλο και επίσης από την αδυναμία μιας ουσιαστικής παιδαγωγικής κρίσης. Εν συνεχεία. Ύστερα από μερικά χρόνια, απέκτησα ορισμένες δεξιότητες. Δεξιότητες οι οποίες με οδήγησαν στη συνειδητοποίηση των αποτυχιών. Σπάνια ήμουν σίγουρη για το τι να διδάξω, πώς να το διδάξω και ποτέ, τι πραγματικά μαθαίνουν τα παιδιά και πως έπρεπε να αντιμετωπίσω τις εσωτερικές μου συγκρούσεις. Αργότερα συνειδητοποίησα που οφείλονταν οι συνεχείς επαναλαμβανόμενες αποτυχίες και ποια σημασία είχαν για την επαγγελματική μου πορεία. Συνειδητοποίησα ότι αυτές δεν οφείλονταν στο περιβάλλον, στην ιδιοσυγκρασία μου ή στην επιρροή των άλλων. Ήταν αποτέλεσμα

της απειρίας μου και έπρεπε επομένως να πάρω στα χέρια μου τό μέλλον μου. Τώρα καταλαβαίνω ότι οι αποτυχίες μου μεγάλωναν γιατί δεν είχα σκύψει όσο θα έπρεπε σε αυτές. Δίδασκα το δημιούργημα μου χωρίς να συνειδητοποιώ ότι η διδασκαλία εξαρτάται από τους ανθρώπους. Η διδασκαλία εξαρτάται από τις σχέσεις των ανθρώπων μεταξύ τους και είναι αμφίδρομη. Απαιτεί διάλογο, δούνε και λαβείν, και είναι πολυδιάστατη. Κατέληξα να αντιλαμβάνομαι την εκπαιδευτική πράξη ως έναν άξιο λόγου τρόπο ζωής και ως κοινωνική επιστήμη, η οποία διακρίνεται για την αφοσίωση και τη σημασία που δίνει στη ζωή.

Συνειδητοποίησα τότε πως μεταξύ μου μας υπάρχει ένα χάσμα ανάμεσα στο τι έκανα εγώ ως παιδαγωγός και τι έκαναν εκείνοι ως μαθητές. Η Αποστολή της διδασκαλίας είναι να καταφέρνει ώστε οι μαθητές να ζουν στον πραγματικό κόσμο ενώ ταυτόχρονα ο αναπτυσσόμενος και εξελισσόμενος εαυτός τους συναντά τον κόσμο των άλλων ανθρώπων (να επικοινωνούν, να μοιράζονται ένα κοινό κόσμο).

Η αμφιβολία σε λογικά πλαίσια, η ευρύτητα του νου και η συνεχής αναζήτηση είναι απαραίτητες προϋποθέσεις στην ανάπτυξη των επιστημών. Η γλώσσα είναι το κέντρο της μάθησης στο νηπιαγωγείο. Κάθε μέρος του προγράμματος εμπεριέχει τη γλώσσα. Η έλλειψη της γλωσσολογικής βάσης για την κατανόηση της πρώτης γραφής και ανάγνωσης είναι τεράστιο εμπόδιο ακόμα και για αυτούς που θέλουν να παρακαλέσουν αλλαγή προς μια νέα επιστημονική βάση, όπως μας επισημαίνει ο Goodman σε πολλά συγγράμματα του. Ο όρος αναπτυσσόμενη πρώτη γραφή και ανάγνωση Marie Clay(1975) χρησιμοποιείται για να δώσει έμφαση στη φύση και στην ανάπτυξη της πρώτης γραφής και ανάγνωσης που αρχίζει να εμφανίζεται από τη στιγμή της γέννησης του παιδιού.

Οι έρευνες σχετικά με την εξέλιξη της γραφής θεμελίωσαν δυο βασικές απόψεις :

- i. Τα παιδιά προοδεύουν μέσω διάφορων σταδίων, καθώς εξελίσσουν τη γραφή

- ii. Τα παιδιά πριν από την είσοδο τους στο σχολείο γνωρίζουν είδη αρκετά για την γραφή

Ο κυρίαρχος στόχος μας είναι να σεβαστούμε τους ρυθμούς ανάπτυξης κάθε παιδιού και να μη βγάζουμε «εύκολα και αβίαστα» συμπεράσματα για τη γραφή και την ανάγνωση.

Το πλαίσιο που μας παρέχουν οι ερευνητές και οι θεωρητικοί της μάθησης της γλώσσας εστιάζεται στις αρχές εκείνες κατά τις οποίες η μάθηση της πρώτης γραφής και ανάγνωσης πραγματοποιείται μέσα σε σημαντικά και λειτουργικά πλαίσια που στηρίζονται κυρίως στην γαλλόφωνη ανάγνωση κειμένων από τους εκπαιδευτικούς. Στα πλαίσια αυτά η γλώσσα των παιδιών δέχεται ερεθίσματα, ενθαρρύνεται και χρησιμοποιείται για την επίτευξη της επικοινωνίας με ένα τρόπο που έχει νόημα για τα παιδιά. Μια τέτοια χρήση της γλώσσας αυξάνει την ανάπτυξη της πρώτης γραφής και ανάγνωσης, παρέχοντας όχι μόνο κοινωνική συνεργασία και επικοινωνία ιδεών, αλλά και μια κατάκτηση των θεμελίων της γλωσσικής δομής. Η ανάγκη του παιδιού να αλληλεπιδρά με τις κοινωνικές καταστάσεις παρέχει σε αυτό τις γνώσεις για την κατάκτηση της γλώσσας. Οι λειτουργίες της γραφής μαθαίνονται από τους πραγματικούς σκοπούς που τα παιδιά συναντούν στην καθημερινή τους εμπειρία μέσα από τη γραπτή επικοινωνία. Όταν τα παιδιά έχουν χρόνο για να σχεδιάσουν τις μεταξύ τους δραστηριότητες, μέσα σε ένα πλαίσιο κοινωνικής συνεργασίας για την πρώτη γραφή και ανάγνωση, τότε το ένα παιδί μαθαίνει από το άλλο, εξηγώντας και ακούγοντας τις απόψεις του αλλού και αναπτύσσοντας δεξιότητες αλφαριθμητισμού. Από τη ενεργό αυτή ενασχόληση με τις εμπειρίες για την πρώτη ανάγνωση και γραφή καθώς και από τα υλικά που χρησιμοποιούνται, πραγματοποιείται παράλληλα και μια κοινωνική διαδικασία, στηριζόμενη στη συμμετοχή και τη συνεργασία.

Στα πλαίσια της εφαρμογής του νέου αναλυτικού προγράμματος που αφορά στη Γλώσσα της Νεοελληνικής Γλώσσας στην προδημοτική εκπαίδευση – Νηπιαγωγείο, με την έναρξη της σχολικής χρονιάς 1999 – 2000, στην 34^η Εκπαιδευτική Περιφέρεια Προσχολικής Εκπαίδευσης Ν. Πιερίας ο σχετικός προβληματισμός για τα νέα δεδομένα και οι συνεχείς ενημερώσεις γύρω από θέματα γραφής – ανάγνωσης εκ μέρους της Σχολικής Συμβούλου της περιφέρειας, είχε σαν αποτέλεσμα τον σχηματισμό μιας εθελοντικής ομάδας νηπιαγωγών με σκοπό να εφαρμόσει συστηματικά το πρόγραμμα που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ τον Φεβρουάριο του 1999.

Συνοπτικά ακολουθήθηκε η εξής διαδικασία:

- Ενημέρωση γονέων για το θέμα γραφής – ανάγνωσης και το ρόλο του λογοτεχνικού βιβλίου
- Λειτουργία δανειστικής βιβλιοθήκης
- Δημιουργία γωνιάς γραφής

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στην 34^η εκπαιδευτική περιφέρεια του Ν. Πιερίας σε σύνολο 99 νηπίων. Συγκεκριμένα συμμετείχαν τα εξής νηπιαγωγεία:

Το 6^ο και 10^ο ολοήμερο Κατερίνης, το 16^ο, το νηπιαγωγείο Κονταριώτισσας και το 1^ο Αιγινίου. Όλα τα νηπιαγωγεία είχαν δύο τμήματα.

Με το τέλος της σχολικής χρονιάς οι νηπιαγωγοί παρέδωσαν ερωτηματολόγιο που αφορούσε κάθε νήπιο ξεχωριστά και κατέγραφε στοιχεία που είχαν σχέση με την προσέγγιση της «Γλώσσας».

Στην έρευνα συμμετείχαν και τα αντίστοιχα Δημοτικά σχολεία όπου είχαν εγγραφεί τα νήπια ως μαθητές της Α΄ Δημοτικού για την επόμενη Σχολική χρονιά.

Οι εκπαιδευτικοί του Δημοτικού Σχολείου συμπλήρωσαν δύο διαφορετικά ερωτηματολόγια που αφορούσαν κάθε παιδί ξεχωριστά. Ένα τον Οκτώβριο του 2000, δηλ. με την έναρξη του σχολικού έτους και ένα τον Μάρτιο του 2001, περίοδος κατά την οποία έχουν ολοκληρωθεί βασικές δομές της γραφής και ανάγνωσης.

Σκοποί της έρευνας μέσω των τριών διαφορετικών ερωτηματολογίων που συμπλήρωσαν οι νηπιαγωγοί και οι εκπαιδευτικοί της Α΄ τάξης του Δημοτικού ήταν να διαπιστωθεί:

- 1) Ο βαθμός προσέγγισης του γραπτού λόγου από τα νήπια βάση των νέων δεδομένων του αναλυτικού προγράμματος και η ανταπόκρισή τους σ' αυτό.
- 2) Η αφομοίωση και αν υπάρχει διάρκεια των γνώσεων που κατακτήθηκαν και αφορούν στη γραφή και την ανάγνωση, μετά τη μεσολάβηση των καλοκαιρινών διακοπών των νηπίων.
- 3) Ο βαθμός παράλληλης απόκτησης της διαδικασίας της γραφής και της ανάγνωσης στο τέλος του διδακτικού έτους.
- 4) Ο βαθμός ενασχόλησης και εμπλοκής των γονέων στη διαδικασία προσέγγισης γραφής και ανάγνωσης από τα νήπια.
- 5) Ο βαθμός προσέγγισης της γλώσσας από τα ίδια παιδιά ως μαθητές της Α΄ τάξης του Δημοτικού, συγκριτικά με τα άλλα παιδιά που συνυπάρχουν στην τάξη και προέρχονται από νηπιαγωγεία όπου δεν εφαρμόστηκε το νέο πρόγραμμα.

- 6) Ποια η άποψη των εκπαιδευτικών της Α΄ τάξης του Δημοτικού για τη συμβολή του νέου προγράμματος της γλώσσας του νηπιαγωγείου στο βαθμό ανταπόκρισης των παιδιών στο μάθημα της Γλώσσας.

Από τα στοιχεία της έρευνας προέκυψαν τα εξής:

Όσον αφορά στο Νηπιαγωγείο:

Σε σύνολο 99 παιδιών (50 κορίτσια, 49 αγόρια):

- α) Όσον αφορά στην πρώτη ερώτηση που κατέγραφε αν με την έναρξη της σχολικής χρονιάς τα νήπια γνώριζαν κάποια στοιχεία γραφής και ανάγνωσης¹ (όνομα, τυχαία γράμματα....)² έχουμε: το 45% απαντάει θετικά, το 54% δεν γνώριζε καθόλου στοιχεία, το 27% γνώριζε να γράφει το όνομά του. Μεταξύ αγοριών και κοριτσιών καταγράφεται διαφορά που αποδεικνύει το προβάδισμα των κοριτσιών σ' ό,τι αφορά στη γνώση στοιχείων γραφής. Αναλυτικά έχουμε 30 κορίτσια έναντι 15 αγοριών και μόνο 16 κορίτσια έναντι 34 αγοριών δεν είχαν καμία γνώση. Η διαφορά που παρουσιάζεται όσον αφορά τη γραφή του ονόματος (16 κορίτσια, 11 αγόρια) αν και μικρή δίνει επίσης προβάδισμα στα κορίτσια.
- β) Η δεύτερη ερώτηση που καταγράφει τη συμμετοχή και εμπλοκή του γονέα στη διαδικασία προσέγγισης της γραφής από το νήπιο (να του δείχνει πως γράφεται το όνομά του ή άλλες λέξεις....) κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους καταγράφεται θετική σε ποσοστό 23%.
- γ) Η τρίτη ερώτηση που αναφέρεται στη συμμετοχή των νηπίων και στην ανταπόκρισή τους στις δραστηριότητες γραφής και ανάγνωσης, που

¹ Αναφερόμαστε στον «οικογενειακό αλφαριθμητισμό» δηλ. στη γνώση που αποκτούν και μεταφέρουν τα νήπια πριν έρθουν στο νηπιαγωγείο, όταν οι γονείς ασχολούνται με αντίστοιχες δραστηριότητες που προάγουν την επαφή των παιδιών με τον έντυπο λόγο. Βλ. απόψεις Μποττώ Λ. Μ. στο βιβλίο της Ευφ. Τάφα, Ανάγνωση και Γραφή στην Προσχολική εκπαίδευση, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001.

² Εννοούμε πραγματικά γράμματα κι όχι τις γραπτές προθέσεις των νηπίων, όπως αναφέρονται από την Ε. Fetteiro στο βιβλίο Το παιδί και η γραφή, πρακτικά συνεδρίου, Α.Π.Θ. – Ο.Ε.Δ.Β. Αθήνα 1998, σ. 21.

διοργάνωνε η νηπιαγωγός στα πλαίσια της γλώσσας δίνει τα εξής ποσοστά: 23% χαρακτηρίζεται ως «μέτρια», 31% ως «καλή» και 45% «πολύ καλή». Μεταξύ αγοριών και κοριτσιών όσον αφορά τον χαρακτηρισμό «μέτρια» διαπιστώνεται διαφορά 7 μονάδων (15 τα αγόρια – 8 τα κορίτσια). Στον χαρακτηρισμό «καλή» η διαφορά είναι μηδαμινή (15 αγόρια – 16 κορίτσια) και στο «π. καλή» τα κορίτσια προηγούνται (19 αγόρια – 26 κορίτσια).

δ) Στην τελευταία ερώτηση αν δηλ. με την αποφοίτηση από το νηπιαγωγείο το νήπιο γνωρίζει:

1. να γράφει το όνομά του
2. να γράφει και αναγνωρίζει το όνομά του
3. να αναγνωρίζει γράμματα του αλφάβητου γενικά
4. να γράφει δικά του «κείμενα»³, λέξεις....
5. να διαβάζει λέξεις διαπιστώνονται τα εξής:

Σ' ό,τι αφορά το 1^ο ερώτημα όλα τα παιδιά μπορούν να γράψουν από μνήμης το όνομά τους.

Ένα 93% μπορεί να γράφει και να «διαβάζει» (αναγνωρίζει) το όνομά του.

Το 92% αναγνωρίζει διάφορα γράμματα του αλφάβητου. Τα μισά παιδιά μπορούν να γράψουν δικά τους «κείμενα», λέξεις.

Μόνο το 26% των παιδιών είναι ικανό να διαβάζει λέξεις, προτάσεις – κείμενα....

Συγκρίνοντας τα δύο φύλα όσον αφορά τις ίδιες ερωτήσεις διαπιστώνονται τα εξής:

1. Όλα τα αγόρια και όλα τα κορίτσια μαθαίνουν στον ίδιο βαθμό να γράφουν το όνομά τους.

³ Λέγοντας κείμενα εννοούμε αυτά που δημιουργούν τα παιδιά με τον δικό τους τρόπο δίχως τον συμβατικό τρόπο ορθογραφίας, βλ. Ευγ. Κουτσοβάνου, Πρώτη ανάγνωση και γραφή, Οδυσσέας, Αθήνα 2000, σ. 35 – Το παιδί και η γραφή, ό.π.σ. 24.

2. Το 87% των αγοριών μπορεί να γράφει και να αναγνωρίζει – διαβάζει το όνομά του, έναντι 100% των κοριτσιών.
3. Το 91% των αγοριών αναγνωρίζει διάφορα γράμματα έναντι 94% των κοριτσιών.
4. Το 40% των αγοριών, μπορεί να γράφει δικές του λέξεις – κείμενα έναντι 60% των κοριτσιών.
5. Το 14% των αγοριών έχει αποκτήσει την ικανότητα να διαβάζει έναντι 38% των κοριτσιών.

Στοιχεία έρευνας της Α΄ Δημοτικού

Α΄ φάση – Οκτώβριος 2001

Τα στοιχεία έρευνας που προέκυψαν από το ερωτηματολόγιο της Α΄ φάσης που συμπλήρωσαν οι εκπαιδευτικοί της Α΄ τάξης Δημοτικού είναι τα ακόλουθα⁴:

Σε σύνολο 91 παιδιών (45 αγόρια, 46 κορίτσια).

Στην πρώτη ερώτηση που αναφέρεται στο αν ο μαθητής γνωρίζει στοιχεία γραφής (όπως και η πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου του νηπιαγωγείου) καταγράφουμε.

Το 81% των νηπίων απαντά θετικά και το 18% αρνητικά.

Όσον αφορά την 2^η ερώτηση δηλ. το βαθμό ανταπόκρισης του μαθητή στο μάθημα της «Γλώσσας», διαπιστώνεται ότι ένα 59% είναι πολύ καλή, το 29% καλή και το 19% μέτρια.

Στην τρίτη ερώτηση που καταγράφει την άποψη των εκπαιδευτικών για το αν οι μαθητές που προέρχονται από νηπιαγωγεία όπου εφαρμόστηκε το νέο πρόγραμμα της γλώσσας, ανταποκρίνονται με μεγαλύτερη άνεση και ευκολία στο μάθημα της

⁴ Να ληφθεί υπόψη η κατά οκτώ (8) μονάδες διαφορά του αρχικού συνολικού αριθμού των νηπίων που συμμετείχαν στην έρευνα του νηπιαγωγείου, με αυτού που καταγράφηκαν στην Α΄ Δημοτικού (99 – 91). Καταγράφεται μια διαρροή δηλ. νηπίων σε άλλες περιοχές.

«Γλώσσας», από τα παιδιά που προέρχονται από νηπιαγωγεία που δεν εφάρμοσαν το σχετικό πρόγραμμα, διαπιστώνεται ότι 69% απαντά θετικά (δηλ. προηγούνται οι μαθητές που παρακολούθησαν το νέο πρόγραμμα γλώσσας στο νηπιαγωγείο) και το 30% αρνητικά.

Συγκρίνοντας τα δύο φύλα μεταξύ τους καταγράφουμε:

Για την 1^η ερώτηση καμία αξιολογη διαφορά.

Για την 2^η ερώτηση διαπιστώνεται διαφορά της τάξης των 6 ποσοστιαίων μονάδων στο χαρακτηρισμό «μέτρια» για τα αγόρια (8 αγόρια – 2 κορίτσια). Την ίδια διαφορά διαπιστώνουμε και για τον χαρακτηρισμό «π. καλή» (24 αγόρια – 30 κορίτσια). Ισόποσα είναι τα ποσοστά που αφορούν τον χαρακτηρισμό «μέτρια». Στην 3^η ερώτηση η διαφορά μεταξύ αγοριών – κοριτσιών είναι σε ό,τι αφορά τη θετική απάντηση 5 μονάδες, και 4 μονάδες για την αρνητική άποψη.

Β' φάση – Μάρτιος

Το ερωτηματολόγιο αυτό ήταν διαφορετικού περιεχομένου και συμπληρώθηκε για κάθε παιδί ξεχωριστά.

Σ' ό,τι αφορά την 1^η ερώτηση που αφορά στο επίπεδο του μαθητή στην τάξη σχετικά με το μάθημα της «Γλώσσας», παρατηρείται ότι το 10% είναι καλό, 17% είναι μέτριο και το 71% πολύ καλό.

Στη 2^η ερώτηση που καταγράφει τη διαφορά ανάμεσα στα παιδιά που προέρχονται από νηπιαγωγείο που εφάρμοσε σχετικό πρόγραμμα ή όχι, η θετική απάντηση ανέρχεται στο 71% και ένα 28% είναι αρνητική.

Στην ερώτηση που ζητάει τους τομείς διαφοράς όπου προηγούνται οι μαθητές που προέρχονται από νηπιαγωγεία με εφαρμογή των νέων δεδομένων, σε σχέση με τους άλλους, διαπιστώνεται ότι σε ποσοστό 32% προηγούνται στη γραφή, 20% στην ανάγνωση και 8% στην προφορική έκφραση.

Στην 3^η ερώτηση που συγκεντρώνει τις απόψεις των εκπαιδευτικών του δημοτικού, για τη συμβολή του νέου προγράμματος γλώσσας που εφαρμόζεται στο νηπιαγωγείο και αν αυτή επηρεάζει την απόδοση των μαθητών στην Α΄ δημοτικού, σημειώνουμε 84% είναι θετική, ενώ καταγράφεται ένα 15% που ισχυρίζεται ότι δεν συμβάλλει ιδιαίτερα.

Δεν καταγράφεται καμία αρνητική άποψη εκ μέρους των εκπαιδευτικών.

Συγκρίνοντας τα δύο φύλα διαπιστώνουμε:

Για την 1^η ερώτηση στο χαρακτηρισμό «καλή» και «μέτρια», η διαφορά μεταξύ αγοριών κοριτσιών κυμαίνεται στις 4 ποσοστιαίες μονάδες υπέρ των κοριτσιών (7 αγόρια – 3 κορίτσια και 10 αγόρια – 6 κορίτσια), στο «π. καλή» τα κορίτσια προηγούνται με 8 μονάδες.

Στην 2^η ερώτηση τα κορίτσια προηγούνται γενικά των αγοριών. Συγκεκριμένα προηγούνται 2 μονάδες στον τομέα της γραφής, 4 μονάδες στην προφορική έκφραση, 3 μονάδες στην ανάγνωση.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοψίζοντας και με βάση τα ερευνητικά δεδομένα διαπιστώνουμε τα εξής:

1. Η γραφή και η ανάγνωση ως δραστηριότητες, ενδιαφέρουν τα νήπια τα οποία ανταποκρίνονται και συμμετέχουν σε αυτές με ιδιαίτερη ευχαρίστηση (45%).
2. Με την αποφοίτηση από το νηπιαγωγείο τα νήπια αναπτύσσουν την ικανότητα της γραφής σε ποσοστό 50%.
3. Η απόκτηση εμπειριών γραπτού λόγου είναι ουσιαστική, καθώς μετά τη μεσολάβηση των θερινών διακοπών διαπιστώνεται διάρκεια στην Α΄ Δημοτικού σε ποσοστό 81%.
4. Μολονότι προηγήθηκε ενημέρωση των γονέων σχετικά με τη συμμετοχή τους και τη συμβολή τους στο σπίτι για τον τομέα της γραφής, το ποσοστό εμπλοκής τους καταγράφεται σε χαμηλά επίπεδα (23%)⁵.
5. Διαπιστώνεται επίσης ότι η επαφή των νηπίων με τη γραφή αρχίζει πολύ πριν από το νηπιαγωγείο⁶, αφού τα νήπια έχουν σχετικές εμπειρίες σε ποσοστό 45% με την είσοδό τους στο νηπιαγωγείο.
6. Τα νήπια που προέρχονται από νηπιαγωγεία όπου εφαρμόσθηκε το νέο πρόγραμμα γλώσσας, ως μαθητές της Α΄ δημοτικού ανταποκρίνονται θετικότερα σε όλους τους τομείς του μαθήματος της Γλώσσας έναντι των άλλων παιδιών (71%). Ιδιαίτερα έχουν το προβάδισμα στον τομέα γραφής (32%).

⁵ Έχει επισημανθεί ο ρόλος του γονέα στην διαδικασία απόκτησης εμπειριών γραπτού λόγου από τα νήπια. Με τη συνεργασία ενδυναμώνεται ο δεσμός σχολείου – οικογένειας αλλά και παρέχονται ευκαιρίες για ενημέρωση και ενασχόληση των γονέων με καθημερινές πρακτικές που αφορούν το γραπτό λόγο, βλ. Ευφ. Τάφα, ό.π.σ. 181 – Β. Δ. Αναγνωστόπουλος, Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού, Κατσανιώτης, Αθήνα 1997 – Αγ. Γιαννικοπούλου, Από την προανάγνωση στην ανάγνωση, Καστανιώτης, Αθήνα 1998, σ. 73.

⁶ Με μια σφαιρικότερη έννοια η γραφή αρχίζει να απασχολεί το νήπιο πολύ νωρίς, βλ. Α. Teberosky, Το παιδί και η Γραφή, ό.ο.σ. 30.

7. Στον τομέα της Γλώσσας η θετική ανταπόκριση των παιδιών, που προέρχονται από νηπιαγωγεία όπου εφαρμόστηκε το νέο πρόγραμμα σπουδών της γλώσσας, ενδυναμώνει την θετική άποψη των εκπαιδευτικών της Α΄ δημοτικού για την προσφορά του νέου προγράμματος. Οι εκπαιδευτικοί αυξάνουν την θετικότητά τους από 69% (Οκτώβρης), σε 84% (Μάρτης).
8. Μολονότι έχει αποδειχτεί ότι η δεξιότητα της γραφής και της ανάγνωσης είναι αλληλένδετες και αναπτύσσονται ταυτόχρονα, η παρούσα έρευνα δείχνει ότι με το τέλος της σχολικής χρονιάς στο νηπιαγωγείο, το ποσοστό των νηπίων που κατέκτησε την ικανότητα της γραφής είναι μεγαλύτερο από αυτό που είναι ικανό να διαβάζει λέξεις – κείμενα. Ο τομέας της γραφής επίσης είναι αυτός στον οποίο προηγούνται και ξεχωρίζουν τα παιδιά τον Μάρτιο στην Α΄ Δημοτικού σε σχέση με τους άλλους τομείς.

Καταληκτικά: Τα αποτελέσματα της έρευνας που αφορούν την εφαρμογή του νέου πλαισίου σπουδών της Γλώσσας στην προσχολική εκπαίδευση, δείχνουν ότι τα νήπια εμπλέκονται σε γλωσσικές δραστηριότητες που αναπτύσσουν την ικανότητα απόκτησης εννοιών και εμπειριών του γραπτού λόγου.

Η μέθοδος του Σχεδίου Εκπαιδευτικής Δράσης και η χρησιμότητά της στην πρώτη ανάγνωση και γραφή: από τη θεωρία στις εφαρμογές

της Μαρίας Σφυρόερα

(Η Μαρία Σφυρόερα είναι Λέκτορας στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης.)

1. Η λειτουργική προσέγγιση του γραπτού λόγου

«Πριν αρχίσεις να γράφεις, πρέπει να έχεις κάτι να πεις. Αυτό είναι μια μεγάλη αλήθεια που συχνά ξεχνούν αυτοί που προσπαθούν να μάθουν να γράφουν και αυτοί που αναλαμβάνουν να τους διδάξουν γραφή» (Eliot, 1933).

Η φράση «Μαθαίνουμε να γράφουμε γράφοντας – Μαθαίνουμε να διαβάζουμε διαβάζοντας» συμπυκνώνει όλη τη λογική αυτού που ονομάζουμε «λειτουργική προσέγγιση του γραπτού».

Σύμφωνα με τη λειτουργική προσέγγιση του γραπτού:

- Μαθαίνουμε να γράφουμε και να διαβάζουμε μέσα σε πραγματικές καταστάσεις.
- Μαθαίνουμε όταν χρειάζεται να μάθουμε.
- Μαθαίνουμε όταν συναντάμε γνωστικά και κοινωνιο-γνωστικά εμπόδια.
- Μαθαίνουμε όταν βρισκόμαστε μπροστά σε ένα «πρόβλημα» το οποίο καλούμαστε να επιλύσουμε.

Ένα παιδί προσχολικής ηλικίας το οποίο θέλει να αποκωδικοποιήσει το περιεχόμενο μιας αφίσας ή να αφήσει ένα γραπτό μήνυμα σε κάποιον, θα αναγκαστεί να επινοήσει νέα «γνωστικά εργαλεία» ή να βελτιώσει τα ήδη υπάρχοντα. Θα οδηγηθεί έτσι στο να κάνει υποθέσεις, ενεργοποιώντας π.χ. μηχανισμούς όπως αυτόν της αναλογίας για να μπορέσει να «διαβάσει» μια πληροφορία που το ενδιαφέρει, θα

κατασκευάσει δικά του σύμβολα ή θα προσπαθήσει να συνδυάσει τα σύμβολα που ήδη κατέχει, για να μπορέσει να μεταφέρει ένα γραπτό μήνυμα.

2. Γνωστική Ψυχολογία, Σύγχρονη Διδακτική και Λειτουργική προσέγγιση της ανάγνωσης

Παραθέτουμε συνοπτικά μερικά συμπεράσματα, τα οποία θεωρούμε ιδιαίτερα χρήσιμα για την κατανόηση της σημασίας της λειτουργικής προσέγγισης του γραπτού. (Γιαννικοπούλου 1988; Κουτσοβάνου, 2000; Τάφα, 2001).

Η ανάγνωση είναι ταυτόχρονα και η οικοδόμηση της νοητικής αναπαράστασης του περιεχομένου του μηνύματος, δηλαδή κατανόηση. Είναι μια σύνθετη λειτουργία. Δεν έχει μόνο μηχανικό χαρακτήρα. Απαιτεί να έχει ο αναγνώστης κίνητρα και ενδιαφέρον για την ανάγνωση, ώστε ταυτόχρονα με τον μηχανισμό αποκωδικοποίησης να ενεργοποιήσει και μηχανισμούς κατανόησης. Ένα πρώτο επίπεδο κατανόησης του είδους και του σκοπού του κειμένου αποτελεί μάλιστα μία από τις προϋποθέσεις για την επιτυχή ανάγνωσή του.

Ένα παιδί θα μπορέσει να «αποκωδικοποιήσει» (να «διαβάσει» ή να αναγνωρίσει ολικά) μια λέξη (π.χ. το όνομα ενός προϊόντος) ή ακόμη και μία πρόταση (π.χ. τον τίτλο ενός βιβλίου) όταν αυτές είναι εντεταγμένες στο περιβάλλον τους ή / και όταν του χρειάζονται για να δράσει (π.χ. για να επιλέξει ένα βιβλίο από τον κατάλογο των βιβλίων της βιβλιοθήκης ή για να διαλέξει ένα προϊόν που προτιμά). Αντίθετα, θα δυσκολευτεί αρχικά να διαβάσει μια λέξη που του παρουσιάζεται χωρίς να βρίσκεται σε πλαίσιο.

Ανεξάρτητα λοιπόν από το αν ο στόχος του εκπαιδευτικού είναι να μπορέσει στη συνέχεια το παιδί να αποδεσμευτεί από το πλαίσιο και να αποκτήσει έναν μηχανισμό αυτοεκμάθησης της ανάγνωσης, που θα του επιτρέπει να διαβάζει σε οποιοσδήποτε συνθήκες (με ή χωρίς πλαίσιο), η ύπαρξη πλαισίου είναι καθοριστικής

σημασίας για τη μύηση των παιδιών στο αυθαίρετο σύστημα γραφής, επομένως για την πρώτη ανάγνωση (Sprenger – Charolles, 1992).

Στα πλαίσια της εκμάθησης της ανάγνωσης ιδιαίτερη σημασία έχει το τρίπτυχο:

1. Μαθαίνω για τη γλώσσα και τον γραπτό λόγο.
2. Μαθαίνω να χρησιμοποιώ τη γλώσσα και τον γραπτό λόγο.
3. Μαθαίνω χρησιμοποιώντας τη γλώσσα και τον γραπτό λόγο.

Οι δεξιότητες οι οποίες εμπλέκονται στη γραφή και την ανάγνωση είναι πολλές. Κάποιες από αυτές αποτελούν μεθοδολογικές ή αλλιώς «εγκάρσιες δεξιότητες», οι οποίες θεωρούνται αναγκαίες όχι μόνο για την εκμάθηση της ανάγνωσης και της γραφής, αλλά γενικότερα για τη μάθηση.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού, όπως προκύπτει από το παραπάνω θεωρητικό πλαίσιο, είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού – διαμεσολαβητή, ο οποίος καλεί τα παιδιά να δράσουν μέσα σε λειτουργικά πλαίσια, δημιουργεί καταστάσεις προβληματισμού, θέτει στα παιδιά «γνωστικά εμπόδια» και τα προκαλεί να τα ξεπεράσουν.

3. Το Νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα για τη Γλώσσα και η σχέση του με τη Λειτουργική Προσέγγιση του γραπτού και τη μέθοδο του Σχεδίου Εκπαιδευτικής Δράσης

Οι στόχοι του Νέου Αναλυτικού Προγράμματος για τη Γλώσσα (Φ.Ε.Κ. 93/1999; Curto, Morillo & Teixido, Τόμος 2 και 3), που διατυπώνονται στη συνέχεια, μας παραπέμπουν στη μέθοδο του Σχεδίου εκπαιδευτικής δράσης και στη λειτουργική προσέγγιση του γραπτού λόγου:

- Να; διαμορφώνονται ποικίλες επικοινωνιακές καταστάσεις ώστε τα παιδιά:
- να αφηγούνται
- να περιγράφουν

- να εξηγούν
- να συζητούν
- να επιχειρηματολογούν
- Να έρχονται σε επαφή με διαφορετικές εκδοχές του γραπτού λόγου (βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά, επιγραφές)
- Να συνειδητοποιούν ότι αυτά τα είδη λόγου μεταφέρουν μηνύματα με διαφορετικό τρόπο
- Να υιοθετούν συμβάσεις ανάγνωσης
- Να αναγνωρίζουν λέξεις από τον περιβάλλοντα λόγο και μέσα σε κείμενα
- Να συλλέγουν πληροφορίες από πηγές που συνδυάζουν (ή όχι) λόγο και εικόνα (π.χ. διαφημιστικά φυλλάδια, αφίσες κλπ.)
- Να χρησιμοποιούν τη βιβλιοθήκη
- Να συνειδητοποιήσουν ότι η γραφή βοηθά να επικοινωνήσουμε, να συγκρατήσουμε πληροφορίες, να μεταφέρουμε πληροφορίες
- Να είναι σε θέση να παράγουν κείμενα (με υπαγόρευση ή χωρίς).

Παράλληλα βέβαια με αυτούς τους στόχους υπάρχουν και οι στόχοι που εντάσσονται σε αυτό που ονομάζουμε «προαπαιτούμενες για την ανάγνωση και τη γραφή δεξιότητες», όπως:

- Καλλιέργεια και εκλέπτυνση ακουστικής αντίληψης – ακουστικής διάκρισης
- Καλλιέργεια και εκλέπτυνση ακουστικής αντίληψης – ακουστικής διάκρισης
- Καλλιέργεια δεξιοτήτων λογικής σκέψης
- Κατάκτηση χωροχρονικών εννοιών.

Σε ένα σχέδιο εκπαιδευτικής δράσης οι μαθησιακοί στόχοι μπορεί να είναι πολυποίκιλοι. Αυτοί που σχετίζονται με την ανάγνωση και τη γραφή είναι πολλοί:

- Ένα Σχέδιο Εκπαιδευτικής Δράσης ξεκινά με μια πρωτοβουλία και τη συζήτηση / ανταλλαγή απόψεων γύρω από αυτή την πρωτοβουλία. Όλα αυτά απαιτούν λειτουργίες του προφορικού λόγου που αποτελούν στόχους του Αναλυτικού Προγράμματος.
- Στη δεύτερη φάση διαμορφώνονται από κοινού τα πλαίσια δράσης. Για να διαμορφωθούν αυτά τα πλαίσια απαιτείται να αναπτύξουν τα παιδιά περιγραφικό λόγο, να επεξηγήσουν, να επιχειρηματολογήσουν για τον τρόπο δουλειάς που προτείνουν. Επιπλέον, πρέπει να συναφθεί το λεγόμενο «Διδακτικό Συμβόλαιο», διαδικασία στην οποία εμπλέκεται ο γραπτός λόγος μέσω της υπαγόρευσης «κειμένων» από τα παιδιά στον ενήλικα.
- Για την υλοποίηση ενός Σχεδίου Εκπαιδευτικής Δράσης απαιτείται σχεδόν πάντα:
 - αναζήτηση πληροφοριών
 - σύνταξη καταλόγων αντικειμένων (λίστες)
 - «ανάγνωση» (αποκωδικοποίηση) πληροφοριών
 - υπαγόρευση κειμένων
 - κατασκευή πινακίδων
 - κατασκευή ερωτηματολογίων
 - επεξεργασία πληροφοριών
 - «αντιγραφή» κειμένων (όταν αυτή έχει λειτουργικό χαρακτήρα) κλπ.

Παράδειγμα

- Φτιάχνουμε μια τηλεοπτική εκπομπή γύρω από ένα θέμα (π.χ. την κηπουρική)

Σκοπός του σχεδίου εκπαιδευτικής δράσης

«Φτιάχνω μια εκπομπή τηλεοπτική για να ενημερώσω όλους τους μαθητές του σχολείου για την κηπουρική και για το τι και πώς μπορούμε να φυτέψουμε στην αυλή του σχολείου».

Μαθησιακοί Στόχοι

- Είμαι σε θέση να αναζητώ πληροφορίες σχετικά με κάτι που με ενδιαφέρει
- Είμαι σε θέση να επεξεργαστώ και να οικειοποιηθώ μια πληροφορία
- Είμαι σε θέση να μεταφέρω σε άλλους μια πληροφορία, την οποία έχω οικειοποιηθεί.

Είδη γραπτού λόγου που μπορούν να αξιοποιηθούν

- Διαφημιστικά έντυπα
- Κατάλογοι εμπορών
- Ημερολόγιο για τις κατάλληλες ημερομηνίες φυτέματος
- Πληροφοριακό υλικό για τα λουλούδια και την ονομασία τους.

Οι φάσεις υλοποίησης

1. Οι φάσεις σχετίζονται με την αποκωδικοποίηση, αναζήτηση και κατανόηση πληροφοριών, αλλά και με την ικανότητα παραγωγής προφορικού λόγου (επεξηγηματικού και επιχειρηματολογικού).
2. Η κωδικοποίηση πληροφοριών, η παραγωγή δηλαδή «γραπτού» λόγου, γίνεται απαραίτητη.

Παράρτημα:

Παραδείγματα σύνδεσης Σχεδίων Εκπαιδευτικής Δράσης με την Ανάγνωση, τη Γραφή και τον Προφορικό Λόγο:

- Η Οργάνωση μιας γιορτής
- Η Προετοιμασία μιας εξόδου σε ένα μουσείο, σε ένα εργοστάσιο, στη φύση.
- Η απόφαση για Δενδροφύτευση.

Εικονογραφημένα παιδικά βιβλία.

Η συμβολή τους στην κατάκτηση του γραμματισμού .

Της Α. Γιαννικοπουλου

Στις μέρες μας είναι πλέον ευρέως αποδεκτό ότι η ανάγνωση βιβλίων σε μικρά παιδιά συμβάλλει σημαντικά στην κατάκτηση του γραμματισμού. Γονείς και εκπαιδευτικοί ενθαρρύνουν παιδιά προσχολικής να ασκούν, να ξεφυλλίζουν, να «διαβάζουν» εικονογραφημένα βιβλία. Ιδιαίτερα αφού εμπειρικές έρευνες βεβαιώνουν ότι η ανάγνωση ιστοριών σε βρέφη και νήπια συντελεί στην πρόοδο τους σε θέματα αλφαριθμητισμού, ανεξάρτητα από παράγοντες όπως η εθνικότητα ή η ηλικία των παιδιών. Μάλιστα, η αναγνώριση ιστοριών σε παιδιά δείχνει να έχει ευεργετικότερα αποτελέσματα στην κατάκτηση του γραμματισμού από ότι άλλες περισσότερο συμβατικές δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα η αντιγραφή γραμμάτων ή η διδασκαλία των ονομάτων τους (π.χ α, β). Σχετική ερευνά με παιδιά οικογενειών χαμηλών εισοδημάτων έδειξε ότι ακόμη και η ανάγνωση ιστοριών, σε συχνότητα μια φορά την εβδομάδα και για χρονικό διάστημα 11 εβδομάδων, ήταν περισσότερο αποτελεσματική από τις συνηθισμένες δραστηριότητες αναγνωστικής ετοιμότητας, όσο αναφορά και στην εξέλιξη του προφορικού λόγου, αλλά και στις γνώσεις των παιδιών για τον γραπτό.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ.

Όσο περισσότερο εμπλέκεται το μικρό παιδί στη διαδικασία της ανάγνωσης του εικονογραφημένου παιδικού βιβλίου, τόσο πιο πολύ οφείλεται από αυτή. Αρχίζοντας από το απλό γύρισμα της σελίδας και την παρατήρηση της εικονογράφησης, ως τον σχολιασμό των γεγονότων, την διευκρινίζει ασαφών

σημείων, την έκφραση συναισθημάτων, την πρόβλεψη της εξέλιξης, ή την «ανάγνωση» λέξεων φράσεων, τα παιδιά αποκτούν πολύτιμες αναγνωστικές εμπειρίες.

Η συζήτηση ανάμεσα σε ενήλικους και παιδιά, τόσο κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης όσο και πριν ή μετά από αυτήν, συμβάλλει θετικά στην κατάκτηση του γραμματισμού. Όταν οι δάσκαλοι ή οι γονείς διαβάζουν στα παιδιά τους «διαλογικά», εκείνα παρουσιάζουν σημαντικότερη βελτίωση στην ανάπτυξη του προφορικού λόγου, στην αντίληψη του γραπτού, στην κατανόηση των κειμένων, αλλά και στο δικό τους «γράψιμο», από ότι οι συνομήλικοί τους, που ναι μεν άκουγαν ιστορίες, αλλά δεν εμπλέκονται ενεργά σε αυτές.

ΣΥΧΝΕΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

Τα παιδιά έχουν πολλά να κερδίσουν από την επανειλημμένη ανάγνωση του ίδιου βιβλίου και αναφορικά με την κατανόηση του περιεχομένου του και σχετικά με τις συμβάσεις του γραπτού λόγου. Αυτό επιβεβαιώνεται και από την καθημερινή εμπειρία γονιών και εκπαιδευτικών που είναι σε θέση να παρατηρήσουν θεαματικές αλλαγές στα ερωτήματα, στα σχόλια και τις παρεμβάσεις των παιδιών. Οι μετέπειτα επαφές με το ίδιο κείμενο δίνουν την ευκαιρία στα παιδιά να εκφράσουν τις απόψεις τους για θέματα πλοκής, χαρακτήρων, να επιχειρήσουν συνδέσεις με προσωπικά τους βιώματα, να κρίνουν πρόσωπα ή καταστάσεις και ορισμένες φορές να προβούν και σε διακυμενικές παρατηρήσεις. Ερευνά έδειξε ότι 5χρονα παιδιά βελτίωσαν πολύ την ικανότητα εξαγωγής συμπερασμάτων και την διατύπωση προβλέψεων μετά από πολλαπλά διαβάσματα των ίδιων ιστοριών. Ειδικότερα, αναφορικά με την κατάκτηση του γραμματισμού, αναφέρουμε ενδεικτικά την συμβολή της συχνής ανάγνωσης του ίδιου βιβλίου στην συνειδητοποίηση της αντιστοιχίας μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου-ιδιαίτερα αν ο ενήλικος ακολουθεί το κείμενο με το δάχτυλο-στην

κατανόηση της σταθερότητας του γραπτού λόγου, στην διεύρυνση των γνώσεων τους για το βιβλίο(π.χ συγγραφέας, σχέση εικόνας-κειμένου, λογοτεχνικές συμβάσεις κ.τ.λ) καθώς και στη δυνατότητα «ανάγνωσης» από τα ίδια τα παιδιά γραπτών λέξεων ή φράσεων. Τα παιδιά επικεντρώνονται πρώτα στο περιεχόμενο, καθώς επιδιώκουν να καταλάβουν το νόημα του κειμένου. Στη συνέχεια αρχίζουν να προσέχουν και θέματα τύπου, ξεκινώντας από τα πιο προφανή, όπως για παράδειγμα τις συμβάσεις των βιβλίων για να προχωρήσουν αργότερα σε ζητήματα που σχετίζονται με τις λέξεις γράμματα.

Τα παιδιά εξοικειώνονται με τις στρατηγικές αναγνώσεις και ιδιαίτερα όσες στηρίζονται στο νόημα του κειμένου. Από πολύ νωρίς τα παιδιά μπορούν να ασκηθούν στην επισήμανση των στοιχείων που ο έμπειρος αναγνώστης λαμβάνει υπόψη του προκειμένου να διαβάσει ένα κείμενο. Για παράδειγμα, η παρατήρηση του πρώτου γράμματος ή του μεγέθους μια λέξης, η εικονογράφηση και κυρίως τα συμφραζόμενα δίνουν σαφείς υπαινιγμούς για όσα πρόκειται να ακολουθήσουν.

Ο ενήλικος εκτός από το να δείχνει με το δάχτυλο ότι διαβάζει, η ενθάρρυνση του μικρού να «διαβάσει» και αυτό λέξεις, οι φράσεις, οι αποσπάσματα του βιβλίου είναι μάλλον επιβεβλημένη. Ο τίτλος στερεότυπα γλωσσικά μοτίβα ή τα ονόματα των ηρώων, είναι ευκολότερο να «διαβαστούν» ακόμη και από παιδιά που δεν έχουν διδαχτεί ανάγνωση και γραφή. Αρκετά από τα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία που κυκλοφορούν σήμερα έχουν σχεδιαστεί, συνειδητά ή όχι ώστε να μπορούν να «διαβαστούν» σχετικά εύκολα-συνηθέστερα όχι στο σύνολο τους- από παιδιά που δεν γνωρίζουν ανάγνωση. Αυτό επιτυγχάνεται με τη βοήθεια τόσο του περιεχομένου των βιβλίων όσο και της μορφής τους. Ο ιδιαίτερος τρόπος που έχουν τυπωθεί λέξεις ή φράσεις του κειμένου, συμβάλλει στην ανάγνωση του ακόμη και από παιδιά που δεν έχουν μάθει να διαβάζουν. Σχηματικό ρόλο στην

αναγνωσιμότητα σημείων του κειμένου παίζουν το διαφορετικό χρώμα ορισμένων λέξεων του κειμένου, η χρήση των κεφαλαίων σε φράσεις με βαρύνουσα σημασία, ή παραβίαση της γραμματικότητας, όπου λέξεις κατακυλούν πάνω στην λεία λευκότητα της σελίδας, η αλλαγή μεγέθους, η εντονότερη γραφή φράσεων που μαγνητίζουν το ενδιαφέρον, η αλλαγή γραμματοσειράς ιδιαίτερα αν αυτή εμπλουτιστεί και με εικονογραφικά στοιχεία, η χρήση πλαισίου, ή τα μπαλόνια των λόγων, σύμβαση γνωστή από τα κόμικς, ωθούν τους μικρούς αναγνώστες των παιδικών βιβλίων να προσέξουν και τον γραπτό λόγο και να επιχειρήσουν να διαβάσουν κάτι από αυτό.

Βιβλιοθήκη στο Νηπιαγωγείο

Χώρος δημιουργικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων

της Γκλιάου – Χριστοδούλου Νικολέττας

(Η Νικολέττα Γκλιάου – Χριστοδούλου είναι Πάρεδρος Προσχολικής Αγωγής
Παιδαγωγικού Ινστιτούτου)

Αποτελεί κοινή πεποίθηση ότι η αναγνωστική συμπεριφορά καλλιεργείται στις μικρές ηλικίες κι ότι η συνήθεια να διαβάζουμε βιβλία αναπτύσσεται από πολύ νωρίς. Όπως τονίζει η εκπαιδευτικός Ντόροθι Μπάτλερ στο βιβλίο της Τα μωρά χρειάζονται βιβλία, η εξοικείωση με το βιβλίο μπορεί και πρέπει να αρχίζει από τους πρώτους μήνες της ζωής ενός παιδιού (Αγγελοπούλου, 1986, Γιαννικοπούλου 1998). Το ίδιο υποστηρίζει και ο μεγάλος Ρώσος ποιητής, πεζογράφος και κριτικός στο γνωστό του έργο Από τα δύο στα πέντε. Θεωρεί την ηλικία αυτή κατάλληλη για την εξοικείωση με τους σημαντικότερους ποιητές και τον ωραίο λόγο (Κουλουμπή 1988).

Η αγάπη για το βιβλίο αποκτάται μέσω μιας μακροχρόνιας και συστηματικής παιδείας που δεν έχει καταναγκαστικό και υποχρεωτικό χαρακτήρα και καλλιεργείται από τη μικρή ηλικία κυρίως με το παράδειγμα των γονιών (Αναγνωστόπουλος 1987, Σωτηροπούλου 1993).

Μετά τους γονείς σπουδαίο ρόλο στην ηλικία αυτή του παιδιού παίζει η νηπιαγωγός η οποία, αν είναι καταρτισμένη σε θέματα παιδικής λογοτεχνίας αν ενημερώνεται, αν αγαπά τα βιβλία, αν συνεργάζεται με τους γονείς, αν εντάσσει στο ημερήσιο πρόγραμμα του σχολείου το βιβλίο, μπορεί να βοηθήσει ουσιαστικά στον τομέα της εξοικείωσης του παιδιού με τη λογοτεχνία (Ανδρουτσοπούλου 1987, Παπανικολάου – Τσιλιμένη 1992, Καλλέργης 1995).

Στο χώρο του νηπιαγωγείου είναι απαραίτητη η ύπαρξη της γωνιάς της βιβλιοθήκης (Παπανικολάου 1989, Παπανικολάου – Τσιλιμένη 1992, Γκλιάου 2002) η οποία θα μπορούσε να γίνει πόλος έλξης για τα μικρά παιδιά. Γι' αυτό πρέπει να είναι προσεγμένη τόσο στην εμφάνιση όσο και στην οργάνωση. Η βιβλιοθήκη είναι ιδιαίτερα σημαντικός χώρος γιατί δίνει την ευκαιρία σε όλα τα παιδιά ανεξάρτητα από φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, να έρθουν σε επαφή με τη γνώση και να γνωρίσουν το βιβλίο.

Η σχέση του παιδιού με το βιβλίο πρέπει να διδαχθεί και να αποκτηθεί, γιατί μόνο η απλή παρουσία εντύπων στο χώρο που βρίσκεται το παιδί δεν είναι αρκετή για να δημιουργήσει πρώιμους αναγνώστες.

Η Σιγανού – Φραγκούλη, προσπαθώντας να μελετήσει τη σχέση του παιδιού με το βιβλίο, διαπίστωσε σε έρευνα που πραγματοποίησε σε νηπιαγωγεία του Ρεθύμνου, ότι η σχέση του παιδιού με το βιβλίο νοείται ως σχέση με τις εικόνες των βιβλίων κι όχι με το γραφέα και τα γραμμένα κείμενα (Σιγανού – Φραγκούλη 2001).

Το σημείο της αίθουσας που θα επιλεγεί ως γωνιά βιβλιοθήκης καλό θα είναι να είναι φωτεινό, ήσυχο και διακοσμημένο καλαίσθητα με φωτογραφίες συγγραφέων, αφίσες βιβλίων ή άλλες ζωγραφιές των παιδιών. Πρέπει να είναι ένας ελκυστικός χώρος, εύκολος στην πρόσβαση των παιδιών, να προσφέρει ησυχία στα παιδιά που τον επισκέπτονται και να μπορεί να αξιοποιηθεί για την ανάπτυξη πολλών δραστηριοτήτων όπως ανάδυση δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής (Τάφα 2001) ή άλλες αναγνωστικές εμψυχώσεις (Ποσλάνιεκ 1991) που καλλιεργούν και αναπτύσσουν την αγάπη των παιδιών για το διάβασμα και τη λογοτεχνία.

Καλό θα είναι η όλη διευθέτηση να εξυπηρετεί λειτουργικές ανάγκες και να εξασφαλίζει αίσθηση ζεστασιάς και θαλπωρής.

Ωστόσο, εκείνο που θα δώσει ενδιαφέρον σε αυτή τη γωνιά είναι η επιλογή των βιβλίων και εδώ ο ρόλος της νηπιαγωγού είναι σημαντικός. Η νηπιαγωγός θα παίζει το ρόλο του βιβλιοθηκονόμου, γι' αυτό επιβάλλεται να ενημερώνεται για τα λογοτεχνικά βιβλία, να έρχεται σε επαφή με ειδικούς παιδαγωγούς που μπορούν να τη συμβουλεύσουν, να αποκτήσει σταδιακά την ικανότητα να κρίνει την ποιότητα ενός βιβλίου. Η ποιότητα εξαρτάται από το περιεχόμενο, την εικονογράφηση και τη γενική εμφάνιση του βιβλίου, εξώφυλλο, βιβλιοδεσία, τυπογραφική εκτύπωση κ.α.

Έρευνα που έγινε για το εξωσχολικό βιβλίο και τα παιδιά στη νηπιακή και πρωτοσχολική ηλικία, έδειξε ότι τα μικρά παιδιά προτιμούν τα κλασικά παραμύθια και τους μύθους του Αισώπου και μετά το έντεχνο παραμύθι (Κιτσαράς 2000). Νεώτερη έρευνα σε ελληνικά νηπιαγωγεία επιβεβαίωσε την προτίμηση των παιδιών σε παραμύθια και ιστορίες λαϊκής παράδοσης, έφερε όμως στη δεύτερη θέση κείμενα γνωστικού περιεχομένου (ευαισθητοποίηση σε αξίες, γνωριμία με το περιβάλλον, μετάδοση ιστορικών γνώσεων, εξήγηση φυσικών φαινομένων) και μετά κείμενα της σύγχρονης παιδικής λογοτεχνίας (Μιχαλοπούλου 2001).

Αυτά πρέπει να τα λαμβάνουμε υπόψη μας όταν δημιουργούμε τη βιβλιοθήκη της τάξης μας, και να φροντίζουμε να έχουμε όλα τα είδη της παιδικής λογοτεχνίας. Ειδικότερα στη γωνιά της βιβλιοθήκης θα πρέπει να υπάρχουν:

- Βιβλία με εικόνες ή «σιωπηλά» βιβλία που αναπτύσσουν την φαντασία και καλλιεργούν τη γλώσσα
- Παραμύθια λαϊκά, έντεχνα, διασκευασμένα και μεταφρασμένα των Άντερσεν, Περό, Γκριμ κ.α.
- Μύθοι του Αισώπου και ελληνική μυθολογία
- Ιστορίες και ήρωες της ξένης μυθολογίας
- Μικρές ιστορίες

- Ποιήματα, λίμερικ, παιχνιδόλεξα
- Λαϊκά τραγούδια, αινίγματα, παροιμίες
- Λαϊκά παιχνίδια για παιδιά
- Ανθολογίες με λαϊκούς θρύλους και παραδόσεις
- Κουκλοθεατρικές ιστορίες
- Βιβλία γνώσεων για ζώα, φυτά ή άλλα φαινόμενα και γεγονότα
- Παιδικές εγκυκλοπαιδείες, λεξικά, περιοδικά, άλμπουμ, χάρτες, λευκώματα
- Κασέτες με παραμύθια, θεατρικά και ποιήματα
- Βιντεοκασέτες με έργα κλασικά για παιδιά
- Επιτραπέζια παιχνίδια
- Κασετόφωνο με ακουστικά για την ακρόαση ηχογραφημένων παραμυθιών
- Κασέτες κενές για να ηχογραφούν τα παιδιά τον εαυτό τους.

Θα μπορούσαμε ενδεχομένως κάποια από τα βιβλία της βιβλιοθήκης μας να τα επιλέξουμε μαζί με τα παιδιά, είτε επισκεπτόμενοι ένα βιβλιοπωλείο είτε μια έκθεση βιβλίου.

Όλα αυτά έχουν ως στόχο να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των παιδιών, να τους δώσουν ευκαιρίες για πρωτοβουλίες, να ενεργοποιήσουν τις δημιουργικές τους ικανότητες, να αναπτύξουν την κοινωνικότητά τους, το πνεύμα συνεργασίας και υπευθυνότητας, να τα προσελκύσουν στο διάβασμα, να διευρύνουν τους πνευματικούς τους ορίζοντες, να μεταδώσουν γνώσεις, να τα βοηθήσουν να εξωτερικεύσουν τον εσωτερικό τους κόσμο.

Η νηπιαγωγός θα βοηθήσει τα παιδιά να τα ξεφυλλίζουν, να μην τα τσαλακώνουν, να γυρίζουν προσεκτικά τη σελίδα, να τα τοποθετούν στη θέση τους. Καλό θα είναι να υπάρχει σε κάποιο σημείο της γωνιάς, χώρος για την επιδιόρθωση τालαιπωρημένων βιβλίων. (Παπανικολάου 1989). Αν υπάρχουν βιβλία που δεν

δέχονται επιδιόρθωση, είναι σχισμένα ή ευτελούς αξίας η νηπιαγωγός δεν πρέπει να διστάζει να τα απομακρύνει.

Τα βιβλία αυτά μπορούν να περάσουν αρνητικά μηνύματα με την εμφάνισή τους και να απωθούν τα παιδιά.

Τα βιβλία αρχικά θα πρέπει να είναι λίγα. Απαραίτητη κρίνεται και η τακτική ανανέωση των βιβλίων, έτσι ώστε να μη τα βαρεθούν οι μικροί αναγνώστες. Τα βιβλία θα μπορούσαν να ταξινομηθούν κατά ηλικία ή κατά κατηγορία και θέμα.

Η βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου θα μπορούσε να λειτουργήσει και ως δανειστική.

Το καινούριο πρόγραμμα της Γλώσσας προτείνει την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που συνδέονται άμεσα με την αξιοποίηση της βιβλιοθήκης. Προτείνει την τοποθέτηση των βιβλίων σε προθήκες για να προκαλούν το ενδιαφέρον των παιδιών και την τοποθέτηση μιας φωτοτυπίας του εξώφυλλου πίσω από κάθε βιβλίο, για να μπορούν τα παιδιά να τα επανατοποθετούν.

Η καταγραφή του δανεισμού γίνεται με διάφορους τρόπους, οι οποίοι προωθούν δραστηριότητες που συνδέονται με τη γραφή και την ανάγνωση στο νηπιαγωγείο. Σε ορισμένα νηπιαγωγεία τα παιδιά που δανείζονται βιβλία, συμπληρώνουν καρτέλες στις οποίες γράφουν το όνομά τους, την ημερομηνία, τον τίτλο του βιβλίου ή το όνομα του συγγραφέα. Σε αυτό το πλαίσιο επιτρέπεται και η γραφή και η αντιγραφή αφού έχει λειτουργικό σκοπό και εξυπηρετεί κάποια ανάγκη του παιδιού.

Η δανειστική βιβλιοθήκη μπορεί να βοηθήσει το παιδί σημαντικά. Συγκεκριμένα:

- Μετατρέπει το παιδί σε ενεργητικό αναγνώστη

- Το βοηθά να αποκτήσει καλές συνήθειες ως προς τη χρήση και συντήρηση των βιβλίων
- Του δημιουργεί υπευθυνότητα όσον αφορά το δανεισμό, το σεβασμό, γενικότερα, για τα πράγματα που μας περιβάλλουν
- Δίνει την ευκαιρία στο παιδί που προέρχεται από στερημένο μορφωτικό περιβάλλον να έρθει σε επαφή με καλά, ποιοτικά παιδικά βιβλία
- Δημιουργεί προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της μνήμης, προσοχής, παρατήρησης, εκφραστικής ικανότητας
- Δίνει την ευκαιρία στο παιδί να μοιραστεί αναγνωστικές εμπειρίες με άτομα του άμεσου οικογενειακού ή φιλικού περιβάλλοντος
- Επηρεάζει και διαμορφώνει τη σχέση του με το βιβλίο. Παιδιά που απέκτησαν τη συνήθεια να δανείζονται βιβλία από την προσχολική ηλικία, εξακολουθούν να κάνουν το ίδιο και στην εφηβεία (Γιαννικοπούλου 1998).

Ο χώρος της βιβλιοθήκης ωστόσο δεν πρέπει να είναι μόνο χώρος ανάγνωσης και δανεισμού. Μπορεί να μετατραπεί σε μια γωνιά πολιτισμού, μια γωνιά ανάπτυξης πολλών και ποικίλων δημιουργικών δραστηριοτήτων.

- Αξιοποίηση των ενδείξεων του εξώφυλλου και του οπισθόφυλλου
- Αξιοποίηση του τίτλου
- Αξιοποίηση του πίνακα περιεχομένου, αν υπάρχει
- Αξιοποίηση των εικόνων
- Αξιοποίηση της αρχής του κειμένου
- Αξιοποίηση του καταλόγου που κυκλοφορούν οι εκδοτικοί οίκοι
- Αξιοποίηση βιβλίων γνώσεων και προσαρμογή τους σε μια παιδαγωγική πρακτική
- Διασκευή ενός γνωστού παραμυθιού ή ιστορίας

- Συγκριτική μελέτη σε παραλλαγές ενός γνωστού παραμυθιού
- Μετατροπή ενός αφηγηματικού κειμένου σε διαλογικό.

Η οργάνωση μεταφηγηματικών δραστηριοτήτων, η ζωγραφική, η χειροτεχνία, το κουκλοθέατρο, η δραματοποίηση, η δημιουργία αυτοσχέδιων παραμυθιών, η αναγνώριση κάποιων λέξεων μέσα στο κείμενο, η μετατροπή ενός παραμυθιού σε ποίημα, η αναδιήγηση της ιστορίας μέσα από την «ανάγνωση» των εικόνων προσφέρουν, εκτός από την ψυχαγωγία και διέξοδο, στη δημιουργική έκφραση και τον αυθορμητισμό των παιδιών μέσα σε κλίμα συνοχής και συντροφικότητας.

Τα παιδιά αντιλαμβάνονται ότι το έντυπο διαδραματίζει ρόλο γνωστικό και ψυχαγωγικό (Πάτσιου 1987, Μερακλής 1994) και με την προτροπή της νηπιαγωγού θα μπορούσαν να στραφούν στη δημιουργία μιας δικής τους εφημεριδούλας.

Πέρα από αυτά η νηπιαγωγός αξιοποιώντας το υλικό της βιβλιοθήκης μπορεί να εξυπηρετεί και στόχους του προγράμματος της Γλώσσας. Συγκεκριμένα μπορεί:

- Να συζητά και να δείχνει τον τίτλο του βιβλίου, το όνομα του συγγραφέα και του εικονογράφου, το εξώφυλλο, το οπισθόφυλλο, τη ράχη του βιβλίου
- Να υποδεικνύει με το δάχτυλο, καθώς διαβάζει και όποτε είναι εφικτό, τη σειρά του κειμένου, από αριστερά δεξιά, από πάνω προς τα κάτω
- Να χρησιμοποιεί για την ανάγνωση όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ποικιλία εντύπων, όπως εφημερίδες, περιοδικά, αφίσες, διαφημίσεις, για να αντιληφθούν την κοινωνική διάσταση του γραπτού λόγου
- Να παροτρύνει τα παιδιά να διαβάζουν σιωπηλά ένα βιβλίο για κάποιο χρονικό διάστημα
- Να παροτρύνει τα παιδιά να παίρνουν τη θέση της και να προσποιούνται ότι διαβάζουν εκείνα μια ιστορία
- Να ζητά από τα παιδιά να διακρίνουν ένα πεζό από ένα έμμετρο κείμενο

- Να παίζουν παιχνίδια γλωσσικά ομοιοκαταληξίας, ανάλυσης και σύνθεσης της λέξης σε φωνήματα, χωρισμού προτάσεων σε λέξεις, συλλαβές, φωνήματα.

Οι νηπιαγωγοί πρέπει να παροτρύνουν τους γονείς να αγοράζουν και να διαβάζουν βιβλία στο σπίτι, έτσι ώστε η σχέση που προωθείται στο σχολείο να συνεχίζεται αρμονικά και να εδραιώνεται στο σπίτι.

Ακόμα θα μπορούσαν να τους υποδείξουν τρόπους προσέγγισης των βιβλίων, όπως:

- Να δείχνουν με το δάχτυλο γραμματοσειρά που διαβάζουν, έχοντας τα παιδιά δίπλα τους
- Να κάνουν ερωτήσεις σχετικά με το περιεχόμενο της ιστορίας πριν και μετά την ανάγνωση. Να ζητούν από τα παιδιά να υποθέσουν, να προβλέψουν, να κατανοήσουν, να ερμηνεύσουν
- Να ζητούν από τα παιδιά να «διαβάζουν» τις εικόνες και να αναδιηγούνται την ιστορία.

Κάποιες φορές θα μπορούσαν οι γονείς ή οι παππούδες ή οι γιαγιάδες να επισκεφθούν το σχολείο, μετά από δική μας πρόσκληση, και να διαβάσουν οι ίδιοι παραμύθια στα παιδιά ή να διηγηθούν παραμύθια του τόπου τους.

Η ευαίσθητη νηπιαγωγός μπορεί. Με τη δημιουργική της φαντασία επινοεί συνεχώς τρόπους προβολής του λογοτεχνικού βιβλίου που διευρύνει τους ορίζοντες του παιδιού και το βοηθά να καλλιεργηθεί γλωσσικά, αισθητικά και ηθικά αναπτύσσοντας συγχρόνως την αγάπη του για το διάβασμα.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ-ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ
ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗ ΓΡΑΦΗ

Στο τεύχος 21 (Μάιος-Ιούνιος 2001) του περιοδικού «Σύγχρονο Νηπιαγωγείο» συναντήσαμε το άρθρο της Ευφημίας Τάφα (Λέκτορα στο παιδαγωγικό τμήμα νηπιαγωγών του πανεπιστήμιου Κρήτης) με τίτλο : «Η ανάπτυξη της ανάγνωσης και της γραφής στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας: Ο ρόλος των παιδαγωγών».

Η κα. Τάφα στο άρθρο της αναφέρεται στην αλλαγή των σπουδών της νεοελληνικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο, μετά τη δημοσίευση της υπουργικής απόφασης (Γ1/58/Φεκ93/τ.Β'/10-2-1999) η οποία εξέδωσε νέο αναλυτικό πρόγραμμα.

Τα δυο αναλυτικά προγράμματα σπουδών στο νηπιαγωγείο του 1989 και του 1999 διαφέρουν ως προς την εκμάθηση της γραφής και της ανάγνωσης. Στο αναλυτικό πρόγραμμα του 1989(π.δ.486/1989/Φεκ208Α') η ανάγνωση και η γραφή βασίζονταν στην θεωρία της «αναγνωστικής ετοιμότητας» η οποία σύμφωνα με τη κα. Τάφα στόχευε απλά στη σχετική προσέγγιση και την λεπτή κινητικότητα των παιδιών γύρω από την ανάγνωση και την γραφή. Αντίθετα στο νέο αναλυτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου του 1999, τοποθετούνται νέες βάσεις του νήπιου με την ανάγνωση και τον γραπτό λόγο. Τα παιδιά έρχονται αβίαστα σε επαφή με το γραπτό λόγο και σύμφωνα με αυτή την αλλαγή μπορούν να κατακτήσουν τις έννοιες του γραπτού λόγου.

Πρόκειται για μια μεγάλη αλλαγή, απολύτως απαραίτητη, άκρως εκσυγχρονιστική, πολύ σημαντική και σπουδαία για τον κόσμο του παιδιού, η οποία

βασίζεται στις νέες αντιλήψεις και τα σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα όπως μας επιβεβαιώνει και η ίδια η κα. Τάφα.

Η κα. Τάφα εκφράζει ναι μεν την θετικότητα της, και τον ενθουσιασμό της για αυτή την αλλαγή, εκφράζει όμως και τη δυσaréσκεια της για την ελλιπή ενημέρωση των παιδαγωγών και εκπαιδευτικών από το παιδαγωγικό ινστιτούτο και τον ελάχιστο χρόνο προσαρμογής σε αυτού του είδους την αλλαγή. Κάτι πολύ σημαντικό που τονίζει η ίδια και με το οποίο κλείνει το άρθρο της είναι το εξής : «Μόνο εάν οι παιδαγωγοί κατανοήσουν την φιλοσοφία του νέου προγράμματος και τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να εφαρμόσουν στην τάξη τους της διάφορες δραστηριότητες τις σχετικές με το γραπτό λόγο, τότε θα επιτευχθούν οι στόχοι που τίθενται και θα αναδυθούν οι δεξιότητες της ανάγνωσης και της γραφής στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας» (2001).

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ

Σήμερα, το 2004, πιστεύω ότι η σπουδαιότητα αυτής της αλλαγής έχει γίνει παραδεκτή και αποδεκτή από όλους. Η αλλαγή έχει γίνει εφικτή και αποδίδει τους ανάλογους στόχους με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη επιτυχία γίνεται, μέσα από την προσπάθεια όλων, παιδαγωγών και ανώτερων στελεχών, αλλά και των ίδιων των παιδιών. Η ετοιμότητα των παιδιών στην ανάγνωση και την γραφή φαίνεται με μεγάλη διάφορα από τα προηγούμενα χρόνια στις πρώτες κιόλας τάξεις του δημοτικού χάρις την κατάλληλη προετοιμασία τους στο νηπιαγωγείο.

Τα νηπιαγωγεία έχουν εφοδιαστεί, ως επί των πλείστων, με τα απαραίτητα υλικά για να υποβοηθήσουν τα νήπια να μάθουν τις έννοιες της γραφής και της ανάγνωσης, ενώ αντίστοιχα και οι νηπιαγωγοί, που έχουν ενδιαφερθεί, σίγουρα

αισθάνονται περισσότερο σίγουροι σε θεωρητικά θέματα αλλά και σε πρακτικά-δραστηριότητες.

Αυτό αισθάνθηκα και εγώ η ίδια κατά τη διάρκεια της πρακτικής μου σε νηπιαγωγεία του Βόλου αλλά και της Αθηνάς.

Παρακάτω παραθέτω τους σκοπούς σύμφωνα με το Δ.Ε.Π.Π.Σ για το νηπιαγωγείο και στη συνέχεια το νέο πρόγραμμα σπουδών για την ανάγνωση και τη γραφή όπως αναγράφονται στο νέο αναλυτικό πρόγραμμα που μας παραδόθηκε κατά τη διάρκεια των σπουδών μας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας στο τμήμα Προσχολικής αγωγής.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ

Σκοπός του νηπιαγωγείου, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, Ν. 1566/85, είναι να βοηθήσει τα νήπια να αναπτυχθούν σωματικά, συναισθηματικά, νοητικά και κοινωνικά μέσα στα πλαίσια των ευρύτερων στόχων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης,

Απαραίτητη, επίσης, κρίνεται η ισότητα ενσωμάτωση της Προσχολικής Αγωγής στον ενιαίο σχεδιασμό της εκπαίδευσης, δεδομένου ότι αυτή αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο του εκπαιδευτικού συστήματος κάθε προηγούμενης κοινωνίας και γενικευμένη αρχή.

Τα προγράμματα σπουδών του νηπιαγωγείου προκείμενου να έχουν τα αναμενόμενα θετικά και μακροπρόθεσμα αποτελέσματα θα πρέπει να βασίζονται :

Στη γνώση για το πώς μαθαίνουν και αναπτύσσονται τα παιδιά

Στις σχετικές συζητήσεις και θεωρίες για τον σχεδιασμό κατάλληλων προγραμμάτων σπουδών.

Ειδικότερα :

Το ενδιαφέρον των παιδιών να γνωρίσουν τον κόσμο είναι το κίνητρο για τη μάθηση. Τα παιδιά, σε ένα ασφαλές και πλούσιο σε ερεθίσματα περιβάλλον εξερευνούν με τις αισθήσεις, αναπτύσσουν ιδέες και δομούν τη γνώση. Καθώς αναπτύσσονται οδηγούνται σε πιο σύνθετες και περίπλοκες μορφές αλληλεπίδρασης με τους συνομήλικους και τους ενήλικες, που επηρεάζουν τις γλωσσικές και νοητικές ικανότητες. Παράλληλα, χρησιμοποιούν συνεχώς τις γνώσεις που αποκτούν και τις ιδέες που αναπτύσσουν την ικανότητα προσαρμογής τους στο περιβάλλον.

Διάφορα ερωτήματα και συζητήσεις αναπτύσσονται κατά τον σχεδιασμό προγραμμάτων σπουδών γύρω από το τι είναι σημαντικό να μάθουν τα παιδιά και ποτέ, που πρέπει να δίνεται έμφαση στο περιεχόμενο ή στη διαδικασία μάθησης. Επίσης, σημαντικοί παράγοντες που επιδρούν στο σχεδιασμό των προγραμμάτων είναι η ανάγκη να λαμβάνονται υπόψη η ατομικότητα κάθε παιδιού, τα ενδιαφέροντα και οι ανάγκες του, οι κοινωνικές αξίες και τα προϊόντα του πολιτισμού μας, οι προσδοκίες των γονέων, η ανάγκη να αποκτήσουν τα παιδιά τα απαραίτητα εφόδια, ώστε να μπορέσουν να ζήσουν δημιουργικά και ευτυχισμένα στην κοινωνία.

Διεθνείς οργανισμοί και φορείς εκπαίδευσης στις σχετικές οδηγίες τους τονίζουν την ανάγκη να δώσουν τα σχολεία προτεραιότητα στην κατανόηση εννοιών, στην ενεργητική και βιωματική μάθηση, και στην απόκτηση βασικών δεξιοτήτων. Δίνουν έμφαση στις σημαντικές μαθησιακές εμπειρίες, οι οποίες βιώνονται μέσα σε ένα αυθεντικό πλαίσιο περιεχομένου, το ποιο διαθεματικά διασταυρώνει και αναμιγνύει τους σκοπούς και στόχους παραδοσιακών γνωστικών αντικειμένων. Επίσης, δίνουν έμφαση στην αλληλεπίδραση των εμπλεκομένων στη εκπαιδευτική διαδικασία και στη συνεργατική μάθηση.

Παράλληλα, ασκούν αυστηρή κριτική στη μάθηση απομονωμένων γνώσεων, στην άνευ νοήματος και ενδιαφέροντος για το παιδί εκγύμναση και εξάσκηση δεξιοτήτων και στις εξαντλητικές επαναληπτικές εργασίες.

Αναγνωρίζεται η αξία της αυθεντικής αξιολόγησης στην υποστήριξη και την ανατροφοδότηση του προγράμματος. Ολόκληρο δε το εκπαιδευτικό έργο αποτιμάται προκειμένου να βελτιώνεται συνεχώς και να επιτυγχάνεται η επίτευξη των στόχων και η ουσιαστική ωφέλεια των παιδιών και των οικογενειών τους.

Το Διαθέσιμο Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο είναι ένα οργανωμένο σύστημα εργασίας, το οποίο σκιαγραφεί το τι θα πρέπει να μάθουν τα παιδιά, τις διαδικασίες με τις οποίες επιτυγχάνονται οι γενικές επιδιώξεις που καθορίζονται, τι πρέπει να κάνει ο εκπαιδευτικός και το πλαίσιο μέσα στο οποίο η μάθηση και η διδασκαλία πραγματοποιείται. Προκειμένου να είναι αναπτυξιακά κατάλληλο και αποτελεσματικό για τα παιδιά του νηπιαγωγείου, θα πρέπει :

- ✓ Να θέτει ρεαλιστικούς στόχους και να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τις ικανότητες των παιδιών αυτής της ηλικίας.
- ✓ Να προκαλεί το ενδιαφέρον για μάθηση και να προάγει τη γνώση, την κατανόηση, τη μάθηση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων και στάσεων.
- ✓ Να δίνει ευκαιρίες στα παιδιά να εκφράζουν ιδέες και συναισθήματα με πολλούς τρόπους, όπως το παιχνίδι, το θέατρο, το χορό, την κίνηση, τη μουσική τις τέχνες, τις κατασκευές.
- ✓ Να κινητοποιεί την κριτική και δημιουργική σκέψη, την ικανότητα αιτιολογήσεις, λήψης αποφάσεων, λύσης προβλημάτων και όχι να επιδιώκει την εξασφάλιση «σωστών» απαντήσεων.
- ✓ Να ενισχύει τη θετική αυτοαντίληψη και αυτονομία.

- ✓ Να βασίζεται στις ήδη υπάρχουσες γνώσεις και εμπειρίες και να συνδέει την κοινωνική γνώση με την καθημερινή πρακτική στο σχολείο.
- ✓ Να προωθεί το σχεδιασμό και την ανάπτυξη διεπιστημονικών σχεδίων εργασίας και τη θεματική προσέγγιση με την άμεση και ενεργό συμμετοχή των παιδιών, αλλά και να δίνει έμφαση σε ιδιαίτερα σημεία που ενδιαφέρουν τα παιδιά.
- ✓ Να υποστηρίζει το ρόλο της γλώσσας σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα.
- ✓ Να αναδεικνύει το παιχνίδι ως το πυρήνα του όλου προγράμματος.
- ✓ Να ενσωματώνει, όπου είναι δυνατόν, την τεχνολογία στις διάφορες δραστηριότητες του προγράμματος.
- ✓ Να παρέχει ευκαιρίες για την υποστήριξη των πολιτιστικών καταβολών και τη γλώσσα όλων των παιδιών.
- ✓ Να εξασφαλίζει την ενεργητική συμμετοχή και να προσαρμόζεται στις ανάγκες κάθε παιδιού ξεχωριστά.

ΤΟ ΝΕΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ
ΤΗΝ ΓΡΑΦΗ

ΑΝΑΓΝΩΣΗ		
Ικανότητες που επιδιώκεται να αναπτυχθούν		Περιεχόμενο / Ενδεικτικές δραστηριότητες
<p>Στο χώρο του Νηπιαγωγείου θα πρέπει να εξασφαλίζονται οι προϋποθέσεις ώστε τα παιδιά να έρχονται αβίαστα σε επαφή με τις διαφορετικές εκδοχές του γραπτού λόγου (βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά, επιγραφές κλπ.), ώστε να τους δίνονται οι ευκαιρίες:</p> <p>να τις αναγνωρίζουν με βάση τα εξωτερικά τυπογραφικά χαρακτηριστικά και με βάση το περιεχόμενο και να συνειδητοποιούν ότι οι διαφορετικές εκδοχές του γραπτού λόγου μεταφέρουν μηνήματα με διαφορετικό τρόπο και χρησιμοποιούνται για διαφορετικούς σκοπούς επικοινωνίας.</p>		<p>Ο εκπαιδευτικός διαβάζει μαζί με τα παιδιά εικονογραφημένα βιβλία και τα φέρνει σε επαφή με περιοδικά, εφημερίδες, λεξικά, καθώς και αφίσες, χάρτες, συσκευασίες προϊόντων που γνωρίζουν τα παιδιά (π.χ. Κουτιά από γάλα, σακούλες από ζάχαρη ή αλεύρι, κουτιά από φάρμακα κλπ.) στα οποία εικόνες και κείμενο συμπλέκονται για να μεταφέρουν το μήνυμα. Στο πλαίσιο</p>

<p>να υιοθετούν βασικές συμβάσεις ανάγνωσης του αλφαβητικού συστήματος γραφής (π.χ. ότι διαβάζουμε από τα αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω, ότι τα βιβλία διαβάζονται από την αρχή προς το τέλος κλπ.).</p> <p>να ακούν και να κατανοούν μία διήγηση, ένα κανόνα παιχνιδιού ή άλλα απλά κείμενα που κάποιος τους διαβάζει φωναχτά</p> <p>να απομνημονεύουν μικρά κείμενα</p> <p>να αναγνωρίζουν οικείες λέξεις στον περιβαλλοντικό έντυπο λόγο και μέσα</p>	<p>των ποικίλων δραστηριοτήτων, που αναπτύσσονται στο χώρο του, ενεργοποιεί τα παιδιά στο να κάνουν υποθέσεις γύρω από το τι είναι γραμμένο σε καθένα από αυτά.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός, κυρίως όταν διαβάζει βιβλία, δείχνει με το δάχτυλο στα παιδιά, που ακριβώς διαβάζει, διαβάζοντας σε κανονικό ρυθμό ανάγνωσης και χρωματίζοντας τη φωνή του ανάλογα με το περιεχόμενο του κειμένου. Το βιβλίο ή το έντυπο που διαβάζει κάθε φορά είναι στραμμένο προς τα παιδιά, ώστε να συνειδητοποιούν ότι αυτό που διαβάζει είναι το κείμενο και όχι η εικόνα. Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τα παιδιά να παρεμβαίνουν κατά την ανάγνωση του κειμένου, κάνοντας υποθέσεις για τη συνέχεια και το τέλος του παραμυθιού, σχόλια για τους χαρακτήρες κλπ.</p> <p>Κείμενα που αρέσουν στα παιδιά διαβάζονται από τον εκπαιδευτικό κατ' επανάληψη, όταν τα παιδιά το ζητούν, πράγμα που συχνά οδηγεί αβίαστα στην απομνημόνευση. Τα έμμετρα κείμενα (λαχνίσματα, ποιήματα) που έχουν ρίμες, παρηχήσεις και ομοιοκαταληξίες απομνημονεύονται εύκολα και βοηθούν τα παιδιά να συνειδητοποιούν σταδιακά στοιχεία της γλώσσας που συνδέονται με τη γραμματική και το συντακτικό της. Τα παιδιά απομνημονεύουν επίσης μικρούς ρόλους, τους οποίους δραματοποιούν στα πλαίσια σχολικών παραστάσεων.</p> <p>Στο χώρο του Νηπιαγωγείου έχει διαμορφωθεί περιβάλλον πλούσιο σε ερεθίσματα γραπτού λόγου. Στη βιβλιοθήκη συγκεντρώνονται, εκτός από τα βιβλία, έντυπα διαφόρων ειδών, όπως</p>
---	--

<p>σε κείμενα, να προβληματίζονται γι' αυτές, να παροτρύνονται να τις παρατηρούν και να τις κρίνουν.</p> <p>να συλλέγουν πληροφορίες από διάφορες πηγές στις οποίες συμπλέκονται γραπτός λόγος και εικόνα</p> <p>να χρησιμοποιούν τη βιβλιοθήκη της τάξης και να κάνουν συγκεκριμένες επιλογές βιβλίων ανάλογα με τα</p>	<p>περιοδικά, εφημερίδες, αφίσες. Στο χώρο του Νηπιαγωγείου, π.χ. στο μαγαζάκι, υπάρχουν ακόμα συσκευασίες γνωστών στα παιδιά προϊόντων, επάνω στις οποίες υπάρχει έντυπος λόγος. Γραφή υπάρχει και στις συσκευασίες κάθε υλικού που χρησιμοποιούν τα παιδιά στο Νηπιαγωγείο όπως παιχνίδια, μαρκαδόροι κλπ. Επίσης διαμορφώνονται πίνακες αναφοράς για ποικίλα θέματα, στους οποίους υπάρχει αντιστοιχία εικόνων και λέξεων. Οι πίνακες αυτοί επιτρέπουν στα παιδιά, χωρίς συστηματική διδασκαλία, να ανακαλύπτουν το νόημα ορισμένων λέξεων που συνδέονται με δραστηριότητες οι οποίες εκτυλίσσονται στην τάξη. (π.χ. τα ονόματα των παιδιών της τάξης είναι γραμμένα δίπλα στις φωτογραφίες τους, τα μέσα συγκοινωνίας αναγράφονται δίπλα στην αντίστοιχη εικόνα. Με τον ίδιο τρόπο παρουσιάζονται τα χρώματα, τα ζώα του σπιτιού, του αγρού ή του δάσους κλπ.). Οι πίνακες αναφοράς αξιοποιούνται πάντα για την πραγματοποίηση ποικίλων δραστηριοτήτων όπως π.χ. για το παρουσιολόγιο, για διάφορα παιχνίδια, για την καταγραφή του καιρού της ημέρας κλπ. Τα παιδιά, κατά τη διάρκεια εξόδων από το Νηπιαγωγείο, ενθαρρύνονται στο να προσπαθούν να αναγνωρίσουν ονόματα δρόμων, τις επιγραφές των καταστημάτων της γειτονιάς κλπ. Ενδεικτικά τέτοιες πηγές μπορεί να είναι αφίσες, ταινίες, σήματα, έργα τέχνης.</p> <p>Η βιβλιοθήκη του Νηπιαγωγείου οργανώνεται με τέτοιο τρόπο, ώστε τα παιδιά να είναι σε θέση να δανείζονται εικονογραφημένα βιβλία με παραμύθια, μύθους, θρύλους, λαχνίσματα, ποιήματα, αλλά και εικονογραφημένα</p>
--	--

<p>ενδιαφέροντά τους και αυτό που αναζητούν κάθε φορά</p> <p>να εντοπίζουν τον τίτλο, το συγγραφέα και άλλα στοιχεία του βιβλίου</p> <p>να συνειδητοποιήσουν ότι ο γραπτός λόγος είναι αναπαράσταση της γλώσσας και η εικόνα είναι αναπαράσταση του κόσμου</p> <p>να συνειδητοποιήσουν τη σχέση προφορικού – γραπτού λόγου και να οδηγηθούν στην κατανόηση ότι οι λέξεις μπορούν να καταταμηθούν σε επιμέρους γλωσσικές μονάδες</p> <p>να συνειδητοποιήσουν τους φθόγγους της ομιλούμενης γλώσσας και ότι σε αυτούς αντιστοιχούν γράμματα</p> <p>να ασκούνται μέσα από γλωσσικά παιχνίδια στον εντοπισμό των φθόγγων στην αρχή ή στο τέλος μιας λέξης</p>	<p>περιοδικά και λευκώματα καθώς και βιβλία ή έντυπα εγκυκλοπαιδικού χαρακτήρα που απευθύνονται στις μικρές ηλικίες και τα οποία μπορούν να τα επιστρέφουν στη θέση τους (ένας τρόπος είναι τα βιβλία να τοποθετούνται έτσι, ώστε να φαίνεται ολόκληρη η μπροστινή τους όψη και πίσω από κάθε βιβλίο να είναι σταθερά τοποθετημένη η φωτοτυπία του εξωφύλλου του, πράγμα που αποτελεί σημείο αναφοράς για τα παιδιά και τους επιτρέπει, μέσα από συσχετισμούς, να επανατοποθετούν τα βιβλία που δανείζονται στην ορισμένη τους θέση).</p> <p>Ο εκπαιδευτικός, πριν από την ανάγνωση ενός βιβλίου επισημαίνει ότι στο εξώφυλλο κάθε βιβλίου είναι γραμμένα σημαντικά στοιχεία (ο τίτλος, ο συγγραφέας, ο εικονογράφος, η εκδοτική εταιρεία) και ενθαρρύνει τα παιδιά να αναγνωρίζουν τις θέσεις αυτών των στοιχείων στο κάθε βιβλίο. Ακόμη ενθαρρύνει τα παιδιά να κατανοήσουν τη σελιδαρίθμηση, καθώς και τον ρόλο του πίνακα περιεχομένων, όπου αυτός υπάρχει.</p> <p>Τα παιδιά προοδευτικά υποστηρίζονται να συνειδητοποιήσουν ότι ό,τι λέμε μπορούμε και να το γράψουμε. Επίσης, έχοντας συναντήσει κάποιες λέξεις αρκετές φορές (κατά την ανάγνωση βιβλίων ή στους πίνακες αναφοράς), αρχίζουν να τις αναγνωρίζουν και σιγά – σιγά είναι σε θέση να απομονώνουν γράμματα, αλλά και να κάνουν συνδυασμούς αυτών των γραμμάτων προκειμένου να διαβάσουν άγνωστες λέξεις. Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τις αναζητήσεις τους και κατευθύνει τις συζητήσεις και τον προβληματισμό που αναπτύσσεται μεταξύ τους, καθώς προσπαθούν να διαβάσουν, χωρίς να διορθώνει ή να επιβάλλει τη σωστή</p>
---	--

<p>να αναγνωρίζουν και να συγκρίνουν διαφορετικές μορφές του γραπτού λόγου, όπως το χειρόγραφο και το έντυπο κείμενο, την ελληνική και ξένη γραφή κλπ.</p>		<p>ανάγνωση κάθε φορά. Στο γραπτό λόγο που μας περιβάλλει (π.χ. στις συσκευασίες προϊόντων, στις επιγραφές καταστημάτων, στις γραφές πάνω στις ενδυμασίες τους κλπ.) τα παιδιά έρχονται σε επαφή και με το λατινικό αλφάβητο το οποίο σιγά σιγά αρχίζουν να διαφοροποιούν από το ελληνικό.</p>
<p>ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΗ ΕΚΦΡΑΣΗ</p> <p>Ικανότητες που επιδιώκεται να αναπτυχθούν</p> <p>Η εργασία που συνδέεται με το γραπτό λόγο στο Νηπιαγωγείο θα πρέπει να δίνει στα παιδιά ευκαιρίες να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα που συνδέονται με το γιατί και το πως γράφουμε, να αρχίσουν δηλαδή να συνειδητοποιούν την κοινωνική διάσταση του γραπτού λόγου.</p> <p>Τα παιδιά ευαισθητοποιούνται στην αξία που έχει η γραφή ως μέσο που μας βοηθάει να επικοινωνούμε, να αναπτύσσουμε τις ιδέες μας και να μεταφέρουμε πληροφορίες, αλλά και ως πηγή ευχαρίστησης και απόλαυσης. Και σ' αυτό συμβάλλει η ενεργή συμμετοχή των παιδιών στη δημιουργία δικών τους κειμένων με υπαγόρευση στον εκπαιδευτικό πριν να είναι ικανά να γράψουν αυτόνομα.</p>		<p>Περιεχόμενο / Ενδεικτικές δραστηριότητες</p> <p>Τα παιδιά, χωρισμένα σε μικρές ομάδες, στο πλαίσιο ελκυστικών γι' αυτά δραστηριοτήτων, υπαγορεύουν στον εκπαιδευτικό κείμενα που τα διαμορφώνουν συλλογικά (γράμματα, προσκλήσεις, καταλόγους, κανόνες παιχνιδιών, συνταγές, παραμύθια, ποιήματα), και τα οποία δεν είναι ικανά να τα γράψουν μόνα τους. Η πρώτη κατάκτηση που θα πρέπει να έχουν τα παιδιά είναι να διαφοροποιούν ως μέσο αναφοράς του μηνύματος το γραπτό λόγο από την εικόνα, να συνειδητοποιούν δηλαδή ότι άλλο είναι το σχέδιο και άλλο η γραφή.</p>

<p>Τα παιδιά πρέπει να υποστηριχθούν στην προσπάθειά τους:</p> <p>να κρατούν ένα μολύβι, ένα στυλό διαρκείας, μία κιμωλία με τρόπο αποτελεσματικό και να μπορούν να τα χρησιμοποιούν παίρνοντας σωστή σωματική στάση</p> <p>να γράφουν το όνομά τους στις εργασίες τους με κεφαλαία ή και πεζά γράμματα</p> <p>να παροτρύνονται να παράγουν κείμενα / ψευδοκείμενα, λέξεις / ψευδολέξεις προκειμένου να εκφράσουν ένα συγκεκριμένο μήνυμα.</p> <p>να γράφουν πράγματα που για τα ίδια έχουν νόημα και που συνδέονται με τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται στο Νηπιαγωγείο.</p>	<p>Στο χώρο του Νηπιαγωγείου υπάρχει «πίνακας αναφοράς» στον οποίο τα ονόματα των παιδιών είναι γραμμένα δίπλα στις φωτογραφίες τους. Τα παιδιά μπορούν να τον συμβουλευονται προκειμένου να γράψουν το όνομά τους στις εργασίες τους, χωρίς όμως αυτό να επιβάλλεται. Το σημαντικό στο Νηπιαγωγείο είναι το παιδί να συνειδητοποιήσει ότι σε κάτι που παράγει κανείς βάζει την υπογραφή του. Γράφει λοιπόν, το όνομά του όπως μπορεί να το γράψει. Η μη ορθή γραφή θεωρείται κάτι το φυσικό στο πλαίσιο της εξέλιξης της γραφής στο παιδί.</p> <p>Τα παιδιά π.χ. ενθαρρύνονται να σημειώνουν, όπως μπορούν, το όνομά τους, τον τίτλο του βιβλίου που δανείστηκαν από τη βιβλιοθήκη, εισαγόμενα στο πνεύμα λειτουργίας της δανειστικής βιβλιοθήκης, να γράφουν λεζάντες κάτω από τις ζωγραφιές τους, συμπληρώνοντας ή ερμηνεύοντας το νόημα της εικόνας, να γράφουν κάρτες με ευχές, προσκλήσεις ή καταλόγους από πράγματα που θα έπρεπε να θυμηθούν. Σε αυτή τους την προσπάθεια χρησιμοποιούν αν θέλουν, τους πίνακες αναφοράς που είτε είναι αναρτημένοι στους τοίχους του Νηπιαγωγείου είτε αναρτώνται ανάλογα με τις αναπτυσσόμενες δραστηριότητες (π.χ. πίνακες αναφοράς με ονόματα ζώων, με τις ημέρες της εβδομάδας, με τα χρώματα, με ευχές κλπ.).</p> <p>Το σημαντικό σ' αυτό το πλαίσιο είναι να συνειδητοποιούν τη χρησιμότητα του γραπτού λόγου και να αποκτούν κίνητρα για την κατάκτησή του. Τα παιδιά, επιχειρώντας να γράψουν, φυσικά κάνουν λάθη, τα οποία ο εκπαιδευτικός αποδέχεται και αξιοποιεί</p>
---	---

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Pronin-Fromberg Doris (2000) Το Ολοήμερο Νηπιαγωγείο : Σχεδιασμός και πρακτικές ενός διεπιστημονικού-διαθεματικού προγράμματος, Εισαγωγή-Επιμέλεια: Ε.Κουτσουνβανου-Κ.Χρυσafiδης. Αθήνα : Εκδόσεις Οδυσσέας
- Αθανασιάδης Χάρης (2001) Δάσκαλοι και Εκπαιδευτικός Δημοτικισμός – Το περιοδικό Αυγή(1923-1925). Αθήνα : Εκδόσεις Μεταίχμιο
- Αναγνωστόπουλος Β.Δ (1994) Γλωσσικό Υλικό για το Νηπιαγωγείο (Από τη Θεωρία στην Πράξη). Αθήνα : Εκδόσεις Καστανιώτη
- Παντελιάδου Σουζάνα (2000) Μαθησιακές Δυσκολίες και Εκπαιδευτική Πράξη – Τι και Γιατί. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2003) Βιβλίο Δραστηριοτήτων για το Νηπιαγωγείο (βιβλίο Νηπιαγωγού) Αθήνα: ΟΕΔΒ
- Παπαδοπούλου Μαρία (2000) Διδακτική Πρώτης Ανάγνωσης και Γραφής. Διδακτικές Σημειώσεις. Βόλος : Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
- Επιστημονικό Περιοδικό (1998-2004) «Σύγχρονο Νηπιαγωγείο» Αθήνα : Εκδόσεις «Δίπτυχο» Κυριακή Βασδεκη
- Αρ.Φυλλου τ.Β' 18-10-2001 –Άρθρο 6 : Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ τις καθηγήτριες Ευαγγέλου Δήμητρα και την Λεονταρή Αγγελική για τη συνεργασία τους και για το γεγονός ότι μου έδωσαν την ευκαιρία να ασχοληθώ με το θέμα αυτό. Επίσης ευχαριστώ τους υπεύθυνους του παιδαγωγικού ινστιτούτου για τη χρήσιμη συμβολή τους για τη διεκπεραίωση της εργασίας μου. Τέλος θα ήθελα να πω ένα ευχαριστώ στην κυρία Οικονόμου Αφροδίτη για την πολύτιμη βοήθειά της.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Ντόντου Αρούς είναι φοιτήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Αγωγής Του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Αθήνα. Αποφοίτησε από την Ελληνογαλλική Σχολή Αγίας Παρασκευής. Κατέχει γνώσεις αγγλικής γλώσσας επιπέδου lower και γαλλικής γλώσσας επιπέδου delf 1. Κατά τη διάρκεια της φοιτητικής της πορείας παρακολούθησε σεμινάρια ψυχολογίας και παιδαγωγικής εκπαίδευσης. Έχει τελέσει την υποχρεωτική πρακτική εκπαίδευση της σχολής της σε ολόήμερα νηπιαγωγεία και παιδικούς σταθμούς του Βόλου

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000072254